

T.C.

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SÖMÜRGE DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE PAKİSTAN POLİS TEŞKİLATI

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet AVCİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Ekim 2025

T.C.

**ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SÖMÜRGE DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE PAKİSTAN POLİS TEŞKİLATI

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet AVCİ

Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN

Ekim 2025

TEŐEKKÖR

Bu çalışmamda, öğrencilerine karşı olan desteği, güveni ve sabrıyla göstermiş olduğu yardım dolayısıyla tez danışmanım Prof. Dr. Onur Ender ASLAN'a, vermiş olduğu dersleriyle üzerimde emeği olan Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı akademisyenlerine ve yardımları için tüm idari çalışanlarına, yüksek lisans eğitim sürecinde bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen sınıf arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Emniyet personeli olarak bana destek olan amirlerime, mesai arkadaşlarıma ve her zaman yanımda olan beni destekleyen, motive eden yol arkadaşım çok kıymetli eşim Merve AVCİ 'ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LİSTESİ.....	vi
RESİM LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: POLİSLİĞİN TEORİK TEMELLERİ VE SÖMÜRGE MİRASI.....	6
1.1 Polisliğin Kavramsal Tanımı ve Tarihsel Evrimi: Sömürge Mirasına Doğru.....	6
1.1.1 Polis Kavramı.....	6
1.1.2 Polislik ve Devlet İçerisindeki Önemi.....	8
1.1.3 Modern Devletler Öncesi Güvenlik Yönetimi.....	9
1.1.4 Modern Devletler ile Polisliğin Avrupa’da İnşası ve Sömürge Varyantı.....	12
1.1.4.1 Fransa’da Polisliğin İnşası.....	12
1.1.4.2 İngiltere’de Polisliğin İnşası ve Gelişimi.....	15
1.1.4.3 İrlanda Polis Modeli: Hindistan’a Uyarlanan Sömürge Polisliği.....	19
1.2 Sömürgecilikte Polis: Hindistan Örneği.....	20
1.2.1 Babür İmparatorluğu'nun Çöküşü ve Doğu Hindistan Şirketi'nin Yükselişi.....	20
1.2.2 1857 Sipahi Ayaklanması ve Doğu Hindistan Şirketinin Sonu.....	22
1.2.3 1861 Polis Yasası: Pakistan Polis Teşkilatının Sömürgeci Temelleri.....	24
1.2.4 1861 – 1947 Döneminde Polisliğin İşleyişi ve Mirası.....	25
İKİNCİ BÖLÜM: BAĞIMSIZLIK, YÖNETİM YAPISI VE POLİS REFORMLARI.....	27
2.1 Bağımsızlık Sonrası Siyasi Kaos ve Yeni Devletin Dinamikleri.....	27

2.1.1 Federal Yapı, Demografik Çeşitlik ve Polis Teşkilatının Etkileşimi	29
2.1.1.1 Jeopolitik Konum ve Demografik Baskıların Etkisi.....	29
2.1.1.2 Federal Yapı ve Anayasanın Polis Teşkilatını Şekillendirmesi.....	30
2.2 Sömürge Mirasının Devralınması ve 1947-2001 Arası Polis Reformu Çabaları	31
2.2.1. Bağımsızlığın İlk Yılları ve Karşılaşılan Direnç (1947-1970)	31
2.2.2. Sınırlı ve Odaklı Komiteler Dönemi (1976-1990)	32
2.2.3. Uluslararası ve Kapsamlı Reform Çabaları (1990-2001)	33
2.3 2002 Polis Emiri ve Getirdiği Değişimler	34
2.3.1. Emrin Amacı, Kapsamı ve Yapısal Değişimleri	34
2.3.2. Yeni Kurulan Denetim ve Hesap Verebilirlik Mekanizmaları.....	37
2.3.3. Polis ve Vatandaşlar İçin Tanımlanan Yeni Hukuki Çerçeve	38
2.3.4. Reformlar Kapsamında Kurumsal ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çabaları.....	38
2.3.5 2002 Polis Emiri ve Reformların Halk Üzerinde Algılanan Etkisi	40
2.4. Yasal İkilem ve Kurumsal Direniş: 1861 Mirası ile 2002 Reformu Arasındaki Hukuk Çatışması	41
2.4.1 Pencap: Reformu Zayıflatma ve Siyasi Kontrolü Sürdürme Süreçleri (2002-2017)...	44
2.4.2 Sindh: Reformun "Kurumsal Dönüştürülmesi" Yoluyla Direniş	45
2.4.3. Hayber Pahtunhva: Reformun "Yeniden Merkezileştirme" Yoluyla Etkisiz Kılınması (Polis Yasası, 2017).....	47
2.4.4. Belucistan: "Doğrudan Red" ve Sömürgeci Statükoya Geri Dönüş (Polis Yasası, 2011).....	48
2.5 Polis Reformlarının Sınırlılıkları ve Yapısal Kısıtlar	49
2.5.1. Reformların Siyasi Kısıtları ve Kurumsal İrade Eksikliği.....	49
2.5.2. Hukuki Çerçevenin Sulandırılması ve Federe Yasalarının Rolü.....	50
2.5.3. Operasyonel Sınırlılıklar ve Kaynak Kısıtları	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: PAKİSTAN POLİS TEŞKİLATININ MEVCUT ÖRGÜTLENMESİ VE DURUMU	52
3.1 Pakistan Polis Yapısı ve Örgütlenmesi.....	52

3.1.1. İçişleri Bakanlığı Aracılığıyla Federal Hükümete Bağlı Operasyonel Güçler	55
3.1.1.1 Federal Başkent Polisi (İslamabad)	55
3.1.1.2 Sınır Polisi	57
3.1.1.3 Pakistan Korucuları	58
3.1.1.4 Sahil Güvenlik Polisi	59
3.1.1.5 Ulusal Otoyol Polisi.....	61
3.1.1.6 Pakistan Demiryolu Polisi	63
3.1.1.7 Narkotik Polis Gücü	65
3.1.1.8 Pakistan Federal Soruşturma Ajansı (FIA).....	66
3.1.1.9 Sınır Kolordusu (FC)	68
3.1.2. İçişleri Bakanlığına Bağlı İdari ve Denetim Organları.....	69
3.1.2.1 Ulusal Polis Bürosu (NPB).....	70
3.1.2.2 Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu (NPSC).....	70
3.1.2.3 Ulusal Polis Yönetim Kurulu (NPMB)	71
3.2. Federal Hükümete Doğrudan Bağlı Polis Teşkilatları.....	71
3.2.1. İstihbarat Bürosu (IB).....	72
3.2.2. Terörle Mücadele Polis Gücü (CTD)	73
3.2.2.1. Pakistan'da 2024 Yılı Terör Saldırılarının Kaynağına Göre Dağılımı	75
3.2.2.2 Pakistan'da Terör Saldırılarının Yükseliş Eğilimi (2021-2024)	78
3.3. Pakistan Federe Bölgeleri ve Polis Teşkilat Yapıları	81
3.3.1 Pencap Federe Devleti ve Polisi	82
3.3.2 Sindh Federe Devleti ve Polisi	85
3.3.3 Hayber Pahtunhva Federe Devleti ve Polisi	88
3.3.3.1 Hayber Pahtunhva Aşiretleri ve Polis Arasındaki İlişki	91
3.3.3.2 Aşiret Yapısının Etkisi.....	91
3.3.3.3 Polis ve Aşiretler Arasındaki İlişki Dinamikleri	92
3.3.4 Belucistan Federe Devleti ve Polisi.....	92

3.4. Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan (Özerk Bölgeler)	95
3.4.1 Azad Keşmir ve Polis Teşkilatı	95
3.4.2 Gilgit-Baltistan ve Polis Teşkilatı.....	96
3.5. Polis Personeli Yönetimi ve Alımı	98
3.5.1 Pakistan Polis Rütbeleri.....	99
3.5.2 Polis Üniforması Kullanımı.....	100
3.5.3. Pakistan Polisinin İşe Alımı ve Eğitimi.....	103
3.5.3.1 Pakistan Polis Teşkilatına İşe Alım süreci	103
3.5.3.2 Temel Eğitim ve Müfredat	105
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	111

TABLO LİSTESİ

Tablo 1- 1861 Polis Yasası ile 2002 Polis Emirinin Karşılaştırılması	35
Tablo 2- Pakistan Polis Halk Tarafından Performans Değerlendirme Anket Sonuçları.....	40
Tablo 3- İslamabad'daki Toplam Polis Karakol Sayısı	56
Tablo 4- Pakistan'da 2024 Yılında Terör Saldırıların Meydana Getiren Gruplar	77
Tablo 5- 2017- 2024 Arası Yaşanan Saldırı, Ölüm ve Yaralı Sayılarının Oranları	78
Tablo 6- 2013-2023 Yılları Arasında Terörle Mücadele Ülke Çapında Artış Oranları	79
Tablo 7- 2023 Bölgelere Göre Terörizm ve Terörle Mücadele Verileri	80
Tablo 8-Federe Bölgelerin Nüfusu.....	82
Tablo 9- Pencap Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları	85
Tablo 10- Sindh Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları	87
Tablo 11- Hayber Pahtunhva Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları.....	90
Tablo 12- Belucistan Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları.....	94

RESİM LİSTESİ

Resim 1- Sipahi Ayaklanması İngiliz Subayları ve Hintliler.	23
Resim 2– İslamabad Resmi Polis Amblemi	56
Resim 3– Pakistan Sahil Güvenlik Polis Teşkilatının Amblemi.....	60
Resim 4– Pakistan Sahil Güvenlik Polisinin Uyuşturucu Mallarına El Koyması.....	61
Resim 5- Ulusal Otoyol Polis Teşkilatı Amblemi.....	62
Resim 6- Pakistan Demiryolu Polisi Amblemi	64
Resim 7- Narkotik Polis Gücü Amblemi	65
Resim 8– Federal Soruşturma Ajansı (FIA) Amblemi.....	66
Resim 9- Sınır Kolordusu Resmi Amblemi	68
Resim 10– Sınır Kolordusu Güvenlik Gücü Üniformalı Yürüyüşü	69
Resim 11- Ulusal Polis Bürosu Resmi Amblemi	70
Resim 12- Pencap Polis Teşkilatının Amblemi.....	83
Resim 13- Sindh Polis Teşkilatı Amblemi	86
Resim 14- Sindh Polis Teşkilatı	87
Resim 15- Hayber Pahtunhva Polis Amblemi.....	89
Resim 16-Belucistan Polis Amblemi	93
Resim 17- Azad Keşmir Polis Teşkilat Amblemi	96
Resim 18- Pakistan Gilgit-Baltistan Polis Teşkilat Amblemi	97
Resim 19- Pakistan Yerel Karakol Polis Üniforması.....	101
Resim 20- Pakistan Polis Gücü Bandosunun Yaklaşan Kraliyet Turnuvası Üniformalı Prova Hazırlığı.....	102

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1-Federe Bölge Bazında Yasa İşleyişleri	43
Şekil 2-Pakistan Polis Teşkilat Yapısı	54
Şekil 3-Pakistan Polis Üst Rütbeleri	99
Şekil 4-Pakistan Polis Ast Rütbeleri	100

ÖZET

Bu tez, Pakistan polis teşkilatının güncel sorunlarını, kökenlerini ve gelişimini tarihsel kuramcılık perspektifiyle analiz etmektedir. Çalışma, modern bir devlet kurumundan farklı olarak, sömürgeci bir iktidar tarafından baskı ve kontrol aracı olarak inşa edilen polisin, Pakistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından dahi etkisini nasıl koruduğunu araştırmaktadır. Bu kapsamda, sivil polislikten farklı bir model olan İrlanda polis teşkilatının da bir prototip olarak incelenmesiyle, sömürgeci polisin ideolojik temelleri ortaya konmaktadır.

Tezin birinci bölümünde, modern polisliğin teorik ve tarihsel temelleri ele alınmaktadır. Bu bölümde, polisin Avrupa'da (İngiltere ve Fransa) nasıl farklı modellerle kurumsallaştığı ve sömürgeci bir varyantı olan İrlanda modelinin, 1861 Polis Yasası ile Hindistan'a nasıl uyarlandığı gösterilmektedir. Bu yasanın, teşkilatı askeri disiplinli ve merkeziyetçi bir yapıya büründürerek sömürgeci otoritenin bir aracı haline getirdiği vurgulanmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde, Pakistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanmasının ardından sömürgeci mirasın nasıl devralındığı incelenmektedir. Bu bölümde, devletin federal yönetim yapısı ve ilk reform girişimlerinin neden başarısız olduğu tartışılmakta, ardından 2002 Polis Emiri'nin getirdiği hukuki ve yapısal değişiklikler analiz edilmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde ise, sömürge mirasından kaynaklanan sorunların güncel yansımaları ele alınmaktadır. Bu bölümde, sömürgeci yapının doğrudan bir devamı olan federe polisleri ile daha reformist bir yaklaşıma sahip federal polis birimlerinin mevcut durumları incelenmektedir. Sonuç olarak tez, Pakistan polisinin mevcut sorunlarının (siyasallaşma, yolsuzluk ve insan hakları ihlalleri) temelinde, sömürge döneminden kalma baskıcı yapının yattığını ve gerçek bir reform için bu kurumsal mirasın kökten ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pakistan Polis Teşkilatı, Sömürgecilik, 1861 Polis Yasası, 2002 Polis Emiri, Tarihsel Kuramcılık, Polis Reformları

ABSTRACT

This thesis analyzes the current problems, origins, and development of the Pakistani police force through a historical theoretical perspective. Unlike a modern state institution, the study explores how the police, constructed by a colonial power as an instrument of oppression and control, retained its influence even after Pakistan's independence. In this context, the ideological foundations of the colonial police are revealed by examining the Irish police force as a prototype, a model distinct from civilian policing.

The first part of the thesis examines the theoretical and historical foundations of modern policing. This section demonstrates how the police were institutionalized through different models in Europe (England and France) and how the Irish model, a colonial variant, was adapted to India with the Police Act of 1861. It emphasizes that this law transformed the force into an instrument of colonial authority by imbuing it with a militaristic, centralized structure.

The second part of the thesis examines how the colonial legacy was inherited after Pakistan's independence in 1947. This section discusses the federal administrative structure of the state and why initial reform attempts failed, followed by an analysis of the legal and structural changes introduced by the 2002 Police Order.

The third section of the thesis examines the current implications of problems stemming from the colonial legacy. This section examines the current status of the federal police, a direct continuation of the colonial structure, and federal police units with a more reformist approach. Ultimately, the thesis argues that the oppressive structure inherited from the colonial era underlies the current problems of the Pakistani police (politicization, corruption, and human rights violations), and that this institutional legacy must be fundamentally addressed for true reform.

Keywords: Pakistan Police Force, Colonialism, Police Act of 1861, Police Order of 2002, Historical Institutionalism, Police Reforms

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devleti.
AIG	: Polis Müfettiş Yardımcısı
AJK	: Azad Cemma ve Keşmir.
ANTF	: Narkotikle Mücadele Görev Gücü.
ASI	: Polis Müfettiş Yardımcısı.
ASP	: Yardımcı Polis Müdürü.
ATA	: Terörle Mücadele Yasası.
BM	: Birleşmiş Milletler.
CPO	: Şehir Polis Amiri.
CPLC	: Polislik Planları ve Vatandaş Polis İrtibat Komiteleri.
CSS	: Merkezi Yüksek Hizmetler.
CTD	: Terörle Mücadele Polis Gücü.
DG	: Genel Müdür.
DIG	: Baş Müfettiş.
DIG	: Emniyet Genel Müdür Yardımcısı.
DPO	: Bölge Polis Amiri.
DSP	: Emniyet Müdür Yardımcısı.
ETK	: Emniyet Teşkilatı Kanunu.
FATA	: Federal Yönetilen Aşiret Bölgeleri.
FC	: Sınır Kolordusu.
FIA	: Federal Soruşturma Ajansı.
FIR	: İlk Bilgi Raporları
FPSC	: Federal Kamu Hizmeti Komisyonu.

FPT	: Fiziksel Yeterlilik Testlerine.
GB	: Gilgit-Baltistan.
GBP	: Gilgit- Baltistan Polis Teşkilatı.
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasılası.
HC	: Başkomiser.
IB	: İstihbarat Bürosu.
ICT	: Başkent İslamabad.
IG	: Başmüfettiş.
IGP	: Federe Polis Şefi.
IP	: Polis Müfettişi.
KP	: Hayber Pahtunhva.
MÖ.	: Milattan Önce.
MS.	: Milattan Sonra.
NPA	: Ulusal Polis Akademisi.
NPB	: Ulusal Polis Bürosu.
NPMB	: Ulusal Polis Yönetim Kurulu.
NPSC	: Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu.
NWFP	: Kuzey Batı Sınır Federesi.
PNB	: Narkotik Kurulu.
PNCB	: Narkotik Kontrol Kurulu.
PRIC	: Polis Reformları Uygulama Komitesi.
PRP	: Demiryolları Polisi.
PSP	: Pakistan Polis Teşkilatı.
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu.

RPO	: Bölgesel Polis Amiri.
RPO	: Federe Polis Amiri.
SHO	: Karakol Amiri.
SI	: Polis Müfettiş Yardımcısı.
SP	: Polis Müdürü.
SSP	: Kıdemli Polis Müdürü.
TDV	: Türk Diyanet Vakfı.
TTP	: Tehrik-i Taliban Pakistan

GİRİŞ

Modern bir devletin iç güvenlik mimarisinin temel direği olan polis, kamu düzenini ve hukukun üstünlüğünü sağlamakla görevli, yasal yetkilerle donatılmış bir kamu gücüdür. Polis, suçun önlenmesi ve aydınlatılması yoluyla toplumsal asayiş i korurken, aynı zamanda devletin otoritesini ve halk üzerindeki meşru şiddet tekeline sahip olduğunu somutlaştıran bir kurumdur. Polis teşkilatının bu ikili doğası, akademik literatürde farklı şekillerde ele alınır. Bir yandan, polisi toplumun bir yansıması ve sivil otoriteye hizmet eden bir kamu hizmeti kurumu olarak gören yaklaşımlar, diğer yandan onu devletin bir siyasi kontrol ve baskı aracı olarak gören perspektifler bulunur. Bu tez, polisin bu karmaşık doğasını Pakistan örneği üzerinden inceleyerek, bir sömürge mirasının günümüze kadar nasıl devam ettiğini ve mevcut sorunların temelini nasıl oluşturduğunu araştırmaktadır. Bu çalışma, Pakistan polis teşkilatına yönelik reform çabalarının neden kısmi ve sınırlı kaldığına dair tarihsel ve kuramsal bir açıklama sunarak, ilgili literatüre önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, sömürge geçmişine sahip diğer ülkelerin güvenlik aygıtlarını inceleyen araştırmacılar için de bir vaka analizi sunacaktır.

Pakistan gibi, geçmişte İngiliz İmparatorluğu'nun sömürgesi altında kalmış olan birçok ulus-devlet, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra kendi yönetimlerini sıfırdan inşa etmek yerine, sömürgeci güçlerden devraldıkları idari ve kurumsal yapıları kullanmak durumunda kalmışlardır. Sömürge döneminde, İngiliz yönetiminin çıkarlarını korumak, isyanları bastırmak ve yerel halkı kontrol altında tutmak amacıyla kurulan polis teşkilatı, Pakistan'ın bağımsızlığı sonrasında yeni devletin de temel güvenlik aygıtı haline gelmiştir. Bu durum, polis teşkilatının kuruluş felsefesi ile bağımsız bir ulus-devletin güvenlik gereksinimleri arasında temel bir çelişki yaratmıştır. İngilizler, bu teşkilatı halkın güvenini kazanmak yerine, yerel halk üzerindeki egemenliklerini pekiştirmek için tasarlamışlardır. Ancak, Pakistan'ın kurulduğu günden itibaren tam olarak sağlanamayan siyasi istikrar ve sık sık yaşanan askeri darbeler, bu sömürgeci yapının dönüştürülmesini zorlaştırmıştır. Dolayısıyla, Pakistan polisinin bugün karşı karşıya kaldığı yolsuzluk, siyasallaşma, hesap verememe ve insan hakları ihlalleri gibi yapısal sorunlar, yalnızca güncel politikaların bir sonucu değil, aynı zamanda uzun yıllar boyunca süregelen tarihsel bir mirasın devamı olarak görülmelidir. Bu durum, polislik bilimindeki temel soruları Pakistan bağlamında yeniden ele almamızı gerektirir: Bir sömürge mirası, bir ulus devletin güvenlik aygıtını ne kadar süreyle etkileyebilir ve bu mirasın kurumsal yapılar üzerindeki etkisi nasıl aşılabılır?

Bu çalışma, Pakistan polis teşkilatının tarihsel gelişimini ve mevcut sorunlarını yalnızca kronolojik bir anlatımla ele almakla kalmayıp, tarihsel kuramcılık perspektifini kullanarak analiz etmektedir. Bu yöntem, geçmişteki kurumsal pratiklerin günümüzdeki yapıları nasıl belirlediğini, statik bir yapı yerine dinamik bir dönüşüm süreci olarak analiz etmemizi sağlar.

Bu çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan tarihsel kuramcılık, siyasal ve sosyal olguları anlamak için kurumların zaman içindeki gelişimine ve sürekliliğine odaklanan bir yaklaşımdır. Temel argümanı, kurumların aktörlerin tercihlerini, stratejilerini ve nihayetinde siyasi sonuçları şekillendirdiğidir. Sadece mevcut kurumsal yapıya bakmak yerine, bu yaklaşım "kurumlar nasıl ortaya çıktı, neden belirli bir biçimde evrildi ve zaman içinde nasıl bir dirence sahip oldu?" sorularını sorar. Tarihsel kuramcılık, geçmişte alınan kararların ve kurulan yapıların, bugünkü seçenekleri ve eylem alanlarını nasıl belirlediğini vurgulayarak, tarihi sadece bir arka plan olarak değil, açıklayıcı bir değişken olarak ele alır.

Tarihsel kuramcılığın en belirgin özelliklerinden biri "yola bağımlılık" kavramıdır. Bu kavrama göre, belirli "kritik dönemeçlerde" yani alternatif yolların mümkün olduğu kısa ve belirleyici anlarda yapılan tercihler, kurumları belirli bir patikaya sokar. Bu patikaya girildikten sonra, artan getiriler nedeniyle yoldan sapmak giderek zorlaşır ve maliyetli hale gelir. Kurumlar, yaratıcılarının niyetlerinden bağımsız olarak kendi yaşamlarını sürdürme ve değişime direnme eğilimi gösterirler. Bu nedenle, Pakistan polis teşkilatı gibi köklü bir kurumu anlamak için, sömürge dönemindeki o "kritik dönemeçte" atılan temellere ve bu temellerin zaman içinde nasıl kilitlenerek günümüzdeki yapıyı şekillendirdiğine bakmak zorunludur.

Bu tezde "yola bağımlılık" kavramının en somut örneği, Pakistan polisi özelinde, 1861 Polis Yasası'nın getirdiği sömürgeci, merkeziyetçi ve halktan kopuk yapının, bağımsızlık sonrası dönemde bile alternatif reform çabalarına karşı kurumsal bir direnç göstermesiyle somutlaşır. İngiliz İmparatorluğu için bir kontrol aracı olarak tasarlanan bu yapı, halka hizmet eden bir sivil polis modeline dönüşmekte zorlanmıştır. Bu nedenle, mevcut sorunlar, geçmişteki tercihlerle inşa edilmiş bir kurumsal yapının kaçınılmaz sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Bu analiz, Pakistan polis teşkilatındaki kurumsal kültürün, eğitim sisteminden rütbe yapısına, görev tanımlarından halkla ilişkilere kadar sömürgeci paradigmanın etkisinde kaldığını ve bu etkinin reform çabalarını nasıl engellediğini ortaya koyacaktır.

Bu tezin temel argümanı, Pakistan polis teşkilatının, 1861 Polis Yasası ile temelleri atılan sömürgeci bir yapıdan tam olarak kurtulamadığı ve bu mirasın, reform çabalarına rağmen kurumsal bir dirençle varlığını sürdürdüğüdür. Tezin ana hipotezi, Pakistan'ın farklı güvenlik birimleri arasındaki ayrımların da bu mirasla bağlantılı olduğu yönündedir. Özellikle federal polis birimlerinin sömürge mirasıyla bağlarının daha zayıf olduğu, buna karşın federe

polislerinin sömürgeci yapının doğrudan bir devamı olduğu yönündeki ayrım, Pakistan'daki polis reformlarının neden başarısız olduğunu daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Federal birimler, daha yeni kurulmuş ve modern kurumsal pratiklere adapte olmaya daha yatkınken, federe polisleri, özellikle taşra bölgelerinde, yüzyılı aşkın süredir devam eden hiyerarşik ve otoriter bir yapının ağırlığını taşımaktadır. Bu ayrım, tezin analitik çerçevesini derinleştirerek, farklı birimlerin karşılaştığı sorunların çeşitliliğini ortaya koyacaktır.

Bu tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, modern polisin teorik ve tarihsel gelişimini ele alarak tezin teorik çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bölümde, modern polisin Avrupa'da, özellikle Fransız ve İngiliz modelleri üzerinden nasıl farklılaştığı anlatılacak, sivil polislik ve siyasi polislik kavramları incelenecektir. Bu karşılaştırmalı perspektif, İngiliz sömürgeci polis modelinin benzersiz özelliklerini anlamamızı sağlayacaktır. Ardından, 1857 Sıpahtı Ayaklanması sonrası İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yerel halkı kontrol altına almak amacıyla 1861 Polis Yasası ile Hindistan'da sömürgeci bir polis teşkilatını nasıl inşa ettiğı ve bu yapının temel özelliklerinin neler olduğu detaylandırılacaktır. İkinci Bölüm, Pakistan'ın 1947'de kurulmasıyla başlayan süreci inceleyecektir. Bu bölümde, sömürge mirasının yeni devlet tarafından nasıl devralındığı, 1947-2002 yılları arasındaki çeşitli reform girişimleri ve başarısızlıkları, özellikle federal ve federe polisleri arasındaki yapısal farklılıklar bağlamında değerlendirilecektir. Ayrıca, 2002 Polis Emri'nin getirdiğı değişimler ve federe polislerinin bu emri kabul etmelerine rağmen reformdan nasıl uzaklaştıkları tartışılacaktır. Üçüncü Bölümde ise, Pakistan polisinin günümüzdeki örgütlenme yapısı (federal ve federe düzeyinde) detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Farklı birimlerin karşılaştığı sorunlar, sömürgeci kurumsal kültürün yol açtığı zorluklar ve bu zorlukların giderilmesi için atılan adımlar, tezin temel argümanı ışığında değerlendirilecektir. Bu tez, Pakistan polis teşkilatına yönelik reform çabalarının neden kısmi ve sınırlı kaldığına dair tarihsel ve kuramsal bir açıklama sunarak, ilgili literatüre önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

b. Tezin Amacı ve Önemi

Bu tez, Pakistan polis teşkilatının yönetim yapısını ve sömürge döneminden gelen etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Antik Yunan'dan modern zamanlara uzanan polis kavramının evrimi ve 19. yüzyılın başlarında modern polis teşkilatlarının kuruluşu, özellikle 1829'da İngiltere'de kurulan ilk modern teşkilat gibi örneklerle ele alınacaktır.

Çalışma, İngiltere'nin sömürge döneminde Hint topraklarında 1861 Polis Yasası'nı isyanları bastırmak ve sömürgecilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla nasıl kullandığını

inceleyecektir. Bu yasanın Pakistan polis teşkilatının kuruluşunda ve örgütlenmesinde temel bir rol oynadığı vurgulanacaktır.

Tezin temel hedefi, Pakistan polisinin yönetim yapısını detaylı bir şekilde analiz etmek, sömürge etkisinin günümüzdeki boyutunu belirlemek ve federal bir devlet olan Pakistan'da polis teşkilatı yönetiminin federal boyutlarını ortaya koymaktır. Bu çalışma, Pakistan polis teşkilatının tarihsel kökenlerini, mevcut yönetim dinamiklerini ve sömürge geçmişinin günümüzdeki etkilerini daha iyi anlamamıza katkıda bulunacaktır.

c. Tezin Yöntemi

Bu tez, nitel bir araştırma olup, ana yöntemi tarihsel kuramcılık yaklaşımıdır. Bu yöntem, olayların ve kurumların, onları çevreleyen tarihsel, kültürel ve siyasi bağlam içinde anlamlandırılması gerektiğini savunur. Yani, Pakistan polis teşkilatını anlamak için, onun sadece 1947 sonrası gelişimini değil, aynı zamanda 1861 Polis Yasası'yla nasıl ve neden kurulduğunu, hangi ideolojik amaçlara hizmet ettiğini incelemek gerekir. Tez, geniş bir literatür taramasına dayanır. Bu tarama, polis teşkilatı üzerine genel teorik çalışmaları, Pakistan tarihi ve sömürgecilik üzerine yazılmış akademik makaleleri ve kitapları, ayrıca polis reformları ve 2002 Polis Emiri ile ilgili raporları ve hukuki metinleri kapsar. Teziniz, modern polisin ortaya çıkışını Fransa ve İngiltere modelleriyle karşılaştırarak, sömürgeci polisin neden bu modellerden farklı bir biçimde inşa edildiğini ortaya koyar. Bu karşılaştırma, tezinizin teorik temelini güçlendirir.

Bu kapsamlı yöntemin ışığında, tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde, Hint alt kıtasında sömürge polisliğinin doğuşu ve evrimi, Babür İmparatorluğu'nun zayıflaması, Doğu Hindistan Şirketi'nin yükselişi ve 1861 Polis Yasası'nın getirdiği yapısal çerçeve incelenmektedir. İkinci Bölüm, bağımsızlık sonrası Pakistan'da polis teşkilatının gelişimine odaklanarak, sömürge mirasının devralınması ve 2002 Polis Emiri gibi reform çabalarıyla değişen siyasi dinamikleri ele almaktadır. Üçüncü Bölümde ise, günümüz Pakistan polis teşkilatının mevcut durumu, federal ve federe bazındaki yapısı ve teşkilatın karşı karşıya kaldığı başlıca sorunlar ortaya konulmaktadır. Bu yapı, tezin ana argümanını tarihsel bir bağlamdan güncel duruma doğru ilerleyerek güçlendirmektedir.

d. Araştırma Soruları

İngiliz Sömürge etkisinde 1861 Polis Yasası ile inşa edilen Pakistan Polis Teşkilatının ne şekilde ve ne derece etkilenip, ne zaman kadar bu etkinin devam ettiği ve Federal yapı ile federe

arasındaki boyutu nasıl yansıtmakta olduğunu belirlemek için geliştirilen hipotezimiz şu şekildedir:

H0 (Sıfır Hipotezi): Pakistan polis teşkilatı, bağımsızlık sonrası dönemde yapılan reformlarla İngiliz sömürge etkisinden büyük ölçüde uzaklaşmış ve kendine özgü bir kimlik kazanmıştır.

H1 (Alternatif Hipotez): Pakistan polis teşkilatı, bağımsızlığından önce yönetimi elinde bulunduran İngiliz sömürge etkisinden yeterince uzaklaşamamış olup, mevcut örgütlenme ve sistemi, bu mirasın bir devamıdır. Bu kapsamda, araştırma sorularımız aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Sömürge yönetimi, 1861 Polis Yasası ile Hindistan (Pakistan) polis teşkilatını nasıl ve ne amaçla inşa etmiştir?

Bu soruya, 1857 Sipahi Ayaklanması sonrası güvenlik ihtiyacını ve 1861 Polis Yasası'nın askeri disiplinli, merkeziyetçi ve kontrol odaklı yapısını inceleyerek yanıt bulacağız.

- Pakistan, bağımsızlık sonrası dönemde sömürgeci polis teşkilatının mirasından ne şekilde etkilenmiştir?

Bu soruyu cevaplamak için, Pakistan'ın 1947 sonrası dönemde 1861 Yasası'nı neden ve nasıl devraldığını ve bu yapının demokratikleşme çabalarına rağmen nasıl korunduğunu analiz edeceğiz.

- 2002 Polis Emiri, sömürgeci mirasın devamı olan merkeziyetçi polis yapısını ne ölçüde dönüştürebilmiştir?

Bu sorunun yanıtı için, 2002 Polis Emirinin getirdiği reformları, 1861 Yasası'nın temel prensipleriyle karşılaştırmalı bir şekilde inceleyeceğiz.

- Pakistan'ın federal yönetim yapısı, polis teşkilatının federal ve federe düzeyinde farklılaşmasına nasıl yol açmıştır?

Bu soruya, Pakistan'ın anayasal yapısını ve polis üzerindeki yetki dağılımını analiz ederek, bu yapının teşkilatta yarattığı kurumsal farklılaşmaları göstererek cevap vereceğiz.

- Sömürgeci miras, Pakistan polis teşkilatının günümüzdeki siyasallaşma, yolsuzluk ve halkla güven sorunlarına ne ölçüde etki etmektedir?

Bu soruya, sömürge döneminden devralınan merkeziyetçi ve hesap verilebilirlik dışı yapının, günümüzdeki siyasi müdahaleler, yolsuzluk ve halkla aradaki derin güven bunalımı arasındaki doğrudan bağlantıyı kurarak yanıt bulmaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM: POLİSLİĞİN TEORİK TEMELLERİ VE SÖMÜRGE MİRASI

Bu bölüm, Pakistan polis teşkilatının mevcut durumunu anlamak için gerekli olan teorik ve tarihsel zemini oluşturmaktadır. İlk olarak, polisliğin modern bir devlet aygıtı olarak ne anlama geldiği, devletin otoritesi ve meşruiyetiyle olan ilişkisi felsefi ve sosyolojik bir bakış açısıyla incelenecektir. Ardından, Antik medeniyetlerden Babür Devleti'ne uzanan süreçte güvenlik yapılarının nasıl evrildiği gösterilerek, modern polisin ortaya çıkışına giden tarihsel yol haritası çizilecektir. Bölümün son kısmında ise, sömürgecilik bağlamına odaklanılacak; Doğu Hindistan Şirketi'nin yükselişi, 1857 Sipahi Ayaklanması ve bu olayların ardından çıkarılan 1861 Polis Yasası'nın, Pakistan polisinin sömürgeci, merkezîyetçi ve baskıcı yapısının temelini nasıl attığı detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Bu bölüm, tezin ana argümanı olan "sömürge mirasının ne anlama geldiğini netleştirecektir.

1.1 Polisliğin Kavramsal Tanımı ve Tarihsel Evrimi: Sömürge Mirasına Doğru

Polislik kurumu, modern bir güvenlik aygıtı olmasının ötesinde, derin tarihsel ve felsefi kökenlere sahip, politik bir kavram olarak incelenmektedir. Çalışmanın merkezine, Antik Yunan'daki polis kavramından hareketle, modern devletin inşasında polisin oynadığı rolün analizi yerleştirilmiştir. Bu inceleme, Batı Avrupa'da şekillenen polis modellerinin sömürgeci yayılımını ve bu mirasın günümüz güvenlik yapıları üzerindeki kalıcı etkilerini ortaya koyarak, izleyen tartışmaların zeminini oluşturmaktadır.

1.1.1 Polis Kavramı

Polis, makro düzeyde kamu düzenini ve güvenliğini sağlayan, devletin zor kullanma gücünü yansıtan ve bu gücü kurumsal düzeyde temsil eden temel mekanizmadır. Toplumsal barış ve asayişin idamesi, polisin güçlü ve etkin olmasını zorunlu kılan birincil görevi oluşturmaktadır. Bununla birlikte, polis kavramının ve bugünkü profesyonel polis teşkilatının ortaya çıkışı, tarihsel süreçte farklı aşamalardan geçerek güncel anlamına ulaşmıştır.

Polis kelimesinin etimolojik kökeni, Antik Yunancada şehir devleti anlamına gelen Politeia ve Latince Politia terimlerine dayanmaktadır. O dönemde bu terim, günümüzdeki dar kolluk kuvveti anlamından farklı olarak, şehir devletinin genel idaresi, iyi yönetimi ve kamusal düzeni gibi geniş bir idari fonksiyonu kapsamaktaydı. İngilizcede kullanılan "Police" teriminin Fransızcadan geçtiği bilinmekle birlikte, Antik dönemde kamu düzenini sağlama görevi genellikle gönüllü vatandaşlar veya özel görevliler tarafından yürütülüyordu. Çağdaş tanımıyla polis; suçu caydırmak, önlemek ve tespit etmekle görevli hukuka bağlı bir sivil güç

olarak konumlanmıştır. Bu kavramsal evrim, polisin sadece bir güç unsuru değil, aynı zamanda idari düzenleme ve toplumsal hizmet rollerini de kapsayan çok boyutlu bir kurum olduğunu göstermektedir (Lepore, 2020), (Osmanoğlu, 2013, s. 1552).

Orta Çağ boyunca polis kavramı, genellikle devletin genel yönetsel faaliyetleri, iç güvenliği sağlama ve düzenleyici işlevleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu dönemde henüz ayrı, profesyonel ve tek tip bir kolluk gücü teşekkül etmemiştir. Modern anlamda polis kavramı ve kurumsallaşması ise, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda, merkezi devletlerin güçlenmesi ve şehirleşmeyle birlikte artan güvenlik ihtiyaçları paralelinde belirginleşmeye başladı. Suçla mücadele, asayişin sağlanması ve yasaların uygulanması gibi görevler için uzmanlaşmış, ayrı bir güce olan ihtiyaç, modern polis teşkilatlarının temelini attı.

Türk hukukunda polis kavramı, farklı kanunlarda kendine özgü şekillerde tanımlanarak kurumun işlevsel çerçevesini belirler. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK), polis teşkilatını daha çok bir silahlı güç birimi olarak ele alır. Bu kanun, polisin kurumsal varlığını, askeri niteliklerini ve dolayısıyla devletin zor kullanma yetkisini temsil eden bir organ olarak konumlandırır. Öte yandan, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK), polise daha çok görev ve yetkileri üzerinden bir tanımlama getirir. PVSK'ya göre polis, kamu düzenini, halkın can ve mal güvenliğini temin eden ve bu amaçla kendisine tanınan yetkileri kullanan profesyonellerden oluşan bir topluluktur. Kısacası, ETK polisin kurumsal yapısına ve yetki mekanizmasına odaklanırken, PVSK polisin toplumsal işlevlerine ve kullandığı hukuksal araçlara vurgu yapar. Her iki kanun da birbirini tamamlayarak Türk hukukunda polis kavramının kapsamlı ve çok boyutlu bir çerçevesini çizmektedir (Osmanoğlu, 2013, s. 1552).

Polis kurumunun oluşumu ve gelişimi, farklı ülkelerde benzer ancak aşamalı tarihsel adımları izlemiştir. Bu evrim, başlangıçta asayiş görevlerinin gönüllü vatandaş grupları ya da askeri birimler tarafından yürütülmesinden, sivil ve profesyonel bir yapıya devredilmesiyle başlamıştır. Bu ayrılmaya, 18. yüzyıl İngiltere'sindeki Bow Street Runners ve Fransa'daki jandarma birliklerinin dönüşümü örnek verilebilir. İlerleyen süreçte, 19. yüzyılda Sir Robert Peel tarafından 1829'da kurulan Londra Metropolitan Polisi, profesyonelleşme ve disiplin açısından bir dönüm noktası olmuş ve modern polis teşkilatlarının temelini atmıştır. Kurumun inşası, aynı zamanda yetki ve sorumlulukların yasalarla açıkça belirlenmesiyle hukuk devleti ilkeleriyle bütünleşme sürecini de içermiş; günümüzde ise teşkilatlar uzmanlaşma ve çağdaşlaşma yolunda ilerlemiştir (Birdişli, 2011, s. 150).

Bu tarihsel aşamalar, modern polislik modelinin inşasında kritik bir rol oynamıştır. Özellikle Avrupa'daki bu kurumsal inşanın detayları ve söz konusu modellerin sömürge

coğrafyalarına nasıl aktarıldığı konusu, çalışmanın temel tezini desteklemek amacıyla izleyen başlıklarda daha kapsamlı ve eleştirel bir yaklaşımla ele alınacaktır.

Sonuç olarak, polis kavramı zamanla genel bir yönetim işlevinden, kamu düzeni ve güvenliğini sağlayan, hukuka bağlı, profesyonel bir devlet kurumuna dönüşmüştür. Bu dönüşüm, toplumların artan güvenlik ihtiyaçlarına ve devletin bu alandaki sorumluluğunun evrimine bir yanıt niteliğindedir.

1.1.2 Polislik ve Devlet İçerisindeki Önemi

Tarihsel süreçte kurulan sayısız devletlerin varlığı ve korunması uğruna verilen mücadeleler, devletin insan toplulukları için hayati ve vazgeçilmez bir kazanım olduğunu göstermektedir. Zira devletsiz toplumların kendi can güvenliklerini dahi sağlayamadıkları tarihsel deneyimlerle sabittir. Devlet, insanların bir arada yaşama ve ortak ihtiyaçlarını karşılama gereksiniminden doğmuş temel bir örgütlenmedir. Başlangıçta Antik Çağ'daki *polis* şehirleri örneğinde olduğu gibi kent devletleri şeklinde ortaya çıkması, örgütlenmenin temelinde toplumların iş birliği ve düzen arayışının yattığını göstermektedir (Özkaya, 2020, s. 318–319).

Devlet, toplumların güvenli ve düzenli bir şekilde bir arada yaşayabilmeleri için zorunlu bir üst yapıdır. Bu gereklilik, kimi zaman bireylerin doğanın tehlikelerine karşı kendilerini koruma güdüsüyle; kimi zaman ise avcılık ve tarım gibi hayatta kalma faaliyetlerini daha verimli yürütme ihtiyacından doğmuştur. Günümüzde dahi kırsal bölgelerde yaşayan toplumların bir arada yaşayarak birbirlerinden güç alması, bu kolektif güvenlik ve düzen arayışının en küçük örneklerini teşkil eder. Bu bağlamda, egemenlik, devlet oluşumunun en kritik unsurlarından biri olarak kabul edilir. Temelinde, insan toplumlarının ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve düzeni sağlamak üzere gelişen bu yapılar, zamanla karmaşık devlet formlarına dönüşmüştür (Ay-Uçar, 2015, s. 196–197).

Devletin varlığı, yalnızca toprak bütünlüğü ve nüfus gibi statik unsurlara değil; bu topluluğu bir arada tutan ve yöneten iktidarın meşruiyetine ve gücüne bağlıdır. Bu nedenle, devletin varoluşsal niteliği, Sokrates, Platon, Aristoteles ve İbn-i Haldun gibi düşünürlerin fikirlerinin merkezinde yer almıştır. Sokrates'in devletin yazılı kurallarına kayıtsız şartsız uyulması gerektiği fikri, polisin yasaların uygulayıcısı ve düzenin garantörü olarak sahip olduğu otoritenin ne kadar kadim ve felsefi bir meşruiyet zeminine dayandığını gösterir. Platon'un ideal devlet modelindeki koruyucular sınıfına özel bir yer vermesi, modern polisliğin toplumu, içeriden koruma ve sınıfsal düzeni sürdürme görevini üstlenen yapıya dair teorik bir başlangıç sunar. Aristoteles'in devleti uygarlığın en son derecesi olarak görmesi ve İbn-i

Haldun'un devletin kuvvet teorisine dayanması, polisin devletin zor kullanma tekeli açısından taşıdığı vazgeçilmezliği açıkça ortaya koyar. Bu felsefi tartışmalar bütünüyle, polisin modern devlet yapısı içindeki rolünün sadece bir meslek değil, aynı zamanda devletin varoluş amacının somutlaştırılmış hali olduğunu kanıtlamaktadır (Özkaya, 2020, s. 317–352), (Ay-Uçar, 2015, s. 195–206), (Gözler, 2020, s. 4–34), (İnankul ve Doğan, 2016, s. 180).

Günümüzde farklı millet ve dinlerden oluşan karmaşık toplulukların yarattığı potansiyel iç güvenlik tehditleri karşısında polis, askeri müdahaleye gerek kalmadan iç güvenliği sağlayan kritik bir rol üstlenir. Modern demokratik devletlerde polis, halkın haklarını koruyan bir hizmet aracı olarak konumlanırken, otoriter rejimlerde ise kolaylıkla iktidarın baskı aracı olarak işlev görebilmektedir. Polisin, siber suçlarla mücadeleden devletin istikrarını korumaya kadar uzanan çok yönlü işlevi, onu vatandaşların devlete olan güvenini tesis eden hayati ve politik bir kuruma dönüştürmektedir (Yılmaz, 2018, s. 171–173).

Bu kapsamda, polisin iç düzeni sağlama rolü, sömürgeci devletlerin hâkimiyet araçlarının da temelini oluşturmuştur. Modern polis kurumlarının Avrupa'da inşası, aynı zamanda bu modellerin sömürgeleştirilmiş coğrafyalara ihraç edilmesi anlamına gelmiş ve bu yeni topraklarda polisin asli görevi, halka hizmetten ziyade sömürge otoritesinin gücünü korumak olmuştur. Dolayısıyla, devletin zor aygıtı olan polis, merkezde düzenleyici bir role sahipken, çevrede (sömürgelerde) baskıcı bir mirasın taşıyıcısı haline gelmiştir ki, bu ikilik izleyen başlıklarda derinlemesine incelenecektir.

1.1.3 Modern Devletler Öncesi Güvenlik Yönetimi

Modern devletlerin oluşumundan önce de Antik Çağ ve Orta Çağlardan beri devletler kendini, toprağını hakimiyetinin güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu amaçla kaleler ve surlar inşa edilmiş ve çeşitli kuvvetler oluşturulmuştur. Bu iki dönemdeki güvenlik örneklerine geçmeden önce güvenlik nedir kısaca bahsetmek yararlı olacaktır. Güvenlik, insanların korku içinde yaşamadan, kurallara bağlı ve belli bir düzen içinde varlığını sürdürme çabası olarak tanımlanabilir. İnsanlığın başlangıcından beri var olan bu kavram için uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamakla birlikte, Maslow gibi düşünürler güvenliği, insanın en temel ihtiyaçlarından biri olarak işaret etmektedir. Bireyler kendi güvenliklerini sağlamaya çalıştığı gibi, devletler de ulusal ve uluslararası düzeyde güvenliği temin etme ihtiyacı duymaktadır. Kimlerin güvenliğe ihtiyaç duyduğu sorusuna verilebilecek cevap "herkestir; ancak bu ihtiyacın derecesi kişiden kişiye veya toplumdaki topluma değişebilmektedir. Tarih boyunca insanoğlu gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda güvenliğini sağlamak için çeşitli yöntem ve tedbirlere başvurmuştur. Bu bağlamda, toplumsal yapının örgütlenmiş gücü olarak ortaya çıkan devletin

temel görevlerinden biri de hizmet ettiği toplumun güvenliğini sağlamak olmuştur. Devletler, karşılaştıkları tehditler doğrultusunda güvenlik stratejilerini konumlandırmış ve yenilikler yapmıştır. Günümüz polis teşkilatlarının inşası da bu güvenlik ihtiyacı ve tehdit algısı doğrultusunda olduğu söylenebilir (Tangör 2007, s.8-9), (Çapar & Demir, 2016).

Konumuza dönersek modern devletler öncesi dönemlerden bahsetmek gerekirse öncelikle Antik Çağlarda, günümüzdeki modern polis teşkilatlarına benzer görevler üstlenen yapılar mevcuttu. Bu yapılar, toplumun düzenini sağlamak ve adaleti temin etmek amacıyla farklı medeniyetlerde değişik şekillerde ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri MÖ 3000 yıllarında, Antik Mısır'da bir tür güvenlik teşkilatının kurulmasıdır. Firavun, imparatorluğu 42 idari bölgeye ayırarak ve her bölgeye güvenliği sağlamakla görevli bir yetkili atayarak güvenlik teşkilatı kurulmasını amaçlamaktadır. Aslında bu güvenlik, tamamen kendisine yöneliktir yani asıl korunması ve güvenliği sağlanması gereken kendi otoritesi ve gücüdür. Atadıkları bu yetkiliye, vurucuların şefi olarak da bilinen ve Sab heri şeker unvanı bulunan bir polis şefi kendisine yardımcı olurdu. Bu şefin görevi sadece güvenliği sağlamakla kalmayıp, ayrıca vergi tahsilatı gibi sorumlulukları da olan bir grup adamı denetlemekteydi. Belki de o dönem için en önemli görev buydu çünkü devlet için vergi tahsilatının yapılamaması büyük ekonomik sorunların ortaya çıkacağına göstergesidir. Bu sistem, merkezi bir otoritenin kendi topraklarında düzeni sağlamak için hiyerarşik bir yapı oluşturduğunu göstermektedir (Brodeur, Walsh 1999).

Bir başka teşkilat örneği olan Antik Yunan şehir devletlerinde güvenlik ve düzenin sağlanması sulh yargıçlarının sorumluluğundaydı. Örneğin, Atina şehrinde ve Pire limanında farklı görev alanlarında uzmanlaşmış gruplar bulunuyordu ve bu gruplar şu şekildedir:

- On Astynomoi: Belediye bakımını yapmak ve genel temizliğinden sorumlu olmaktaydı.
- On Agoranomoi: Pazar yerlerindeki düzen ve nizamı sağlıyordu.
- On Metronomoi: Dürüst ölçü ve tartı standartlarına uyulmasını denetleyerek halkı ticarete korumayı amaçlamaktaydılar.
- "On Bir" (Oi Hendeka): Mahkemeler, hapishaneler ve genel olarak ceza adaleti ile ilgilenerek genel asayişin sağlanmasında etkili olmaktaydılar.

Sulh yargıçları, bu görevlerini yerine getirirken devletin dış güvenliğinden sorumlu olan orduya bağlıydılar. Ancak ordu, iç güvenliğe doğrudan ilgilenmediği için, sulh yargıçları yetersiz kalmakta ve ek bir güce ihtiyaç duymaktaydılar. Bu amaçla, Greko-Pers Savaşları'ndan sonra şehir tarafından satın alınan 300 İskit köleden oluşan bir birlik, bu ihtiyacı gidermek için kullanılmıştır. Hafif silahlı olan bu İskit köleleri, çeşitli kamusal alanlarda ve halka açık toplantılarda barışın korunması ve düzeni sağlamakla görevlendirilmekteydiler. Ceza adaletinde ise "On Bir" grubuna yalnızca ara sıra yardımcı oluyorlardı (Brodeur, Walsh 1999).

Antik Roma İmparatorluğu'nun Batı Kanadı MS 5. yüzyılda yıkıldıktan sonra, Doğu Roma ya da daha bilinen adıyla Bizans İmparatorluğu, bazı eski Roma kurumlarını sürdürmeyi başarmışlardı. Örneğin, Quaestor'un helenleşmiş bir versiyonu olan Koiaistor, başkentte bulunan ve özel yetkilere sahip ana kolluk kuvveti konumundaydı. Ancak Bizans İmparatorluğu'nun dışına çıkıldığında, şehirlerdeki polis teşkilatlarının varlığı neredeyse ortadan kalkmış durumdaydı. Bu dönemde düzen ya ordular tarafından ya da doğrudan toplulukların kendileri tarafından sağlanıyordu. Bu durum otorite boşluğunun olduğunu göstermektedir. Meydana gelen otorite boşluğunu halk kendisi sağlamaya çalışmaktadır. Yukarıda Antik Çağ dönemindeki güvenlik örneklerinden bahsettik. Feodal sistemin hâkim olduğu Orta Çağda güvenliği sağlama yöntemlerine değinmeden önce feodalite nedir bundan bahsetmek gerekir. Orta Çağ'ın V. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar süren ilk döneminde ortaya çıkan feodal sistem, kendine has bir toplum ve üretim tarzına sahip yeni bir tarihsel süreci yansıtmaktadır. Bu sistem, Batı Roma İmparatorluğu'ndaki köleci düzenin bir sonucu olarak gelişmiş ve bu nedenle Batı toplumlarına özgü bir yapı olarak kabul edilmiştir. Evrensel bir nitelik taşınamaması, Batı'daki belirli toplumsal koşulların ürünü olmasından kaynaklanır. Feodal düzen, kölelerin tamamen özgürleşmesine değil, başka bir egemenlik biçimi altına girmesine dayanır. Mülkiyet hukuku, köleci düzene göre daha gelişkin bir evreye ulaşmıştır. Sistemin sınıfsal temelini, üretim araçlarının mülkiyetini tam olarak elinde bulunduran toprak derebeyleri (senyörler) ile çok sınırlı mülkiyet hakkına sahip olan köylü sınıfları (serfler) oluşturmaktadır (Erez 2017, s.4,5), (Brodeur, Walsh 1999), (Ülgen 2010, s.3,4).

Orta Çağ'da yürürlükte olan Salik Yasası ¹ gibi düzenlemeler, suçların çoğunlukla kişiler arasında gayri resmi yollarla çözülmesi gereken hukuki anlaşmazlıklar olarak ele alındığını göstermektedir. Bu dönemde İngiltere'de kurulan uyuşmazlık çözüm mekanizmaları, modern polis teşkilatları ortaya çıkmadan önce güvenliğin nasıl sağlandığına dair önemli bir örnek teşkil eder. Bu durum, suç ve adalet anlayışının o dönemde günümüzden oldukça farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bir sonraki başlıkta İngiltere ve Fransa polisliğinin inşasından bahsederken Orta Çağ'daki polis oluşum hareketlerinden bahsetmiş olacağız. Bu örnekler, farklı coğrafyalar ve dönemlerde güvenlik ihtiyacının ne şekilde karşılandığı, nasıl şekillendiğini ve ilk güvenlik mekanizmalarının nasıl işlediğini göstermektedir. Bu erken yapılar, polis teşkilatlarının temelini oluşturan düzen ve adalet arayışının ilk adımlarıydı (Brodeur, Walsh 1999).

¹ Salic ya da Salian yasası olarak da bilinen, MS 500 civarında ilk Frank Kralı Clovis tarafından hazırlanan eski Frank medeni hukukunun temeli olmuş ve Avrupa hukuk sistemlerini de etkilemiştir.

1.1.4 Modern Devletler ile Polisliğin Avrupa’da İnşası ve Sömürge Varyantı

Modern devlet, Orta Çağ'ın sonları ve Yeni Çağ'ın başlarında Avrupa'da ortaya çıkan ve geleneksel devletlerden farklı bir egemenlik ve meşruiyet anlayışına sahip olan yeni bir siyasi yapıdır. Geleneksel devletlerde iktidarın kaynağı tanrı olarak görülürken, modern devlette iktidarın meşruiyeti toplumun kendisinden türemiştir. Bu dönüşüm, modern devletin Tanrı'dan aldığı gücü toplumdan alan, daha dünyevi bir yapıya evrilmesini sağlamıştır. Bu yeni siyasi yapının ortaya çıkması, beraberinde, kendi düzenini sağlama ve toplumsal kontrolü elinde tutma ihtiyacını da getirmiştir. İşte bu ihtiyaç, modern polisliğin inşası ile tarihsel olarak aynı zamanlarda gerçekleşmiştir (Greenburghny, 2025), (Arslanel & Eryücel, 2011, s. 2).

Polislik, modern devletlerin temel bir kurumu olarak, özellikle 18. yüzyılda İngiltere'de şekillenmeye başlamıştır. Londra'daki isyanlar, suçlar ve kargaşanın önlenmesi amacıyla ortaya çıkan sivil polis fikri, modern devletlerin kendi iç düzenlerini sağlamak için bu tür bir kolluk gücüne duydukları ihtiyacın bir sonucudur. Zamanla bu polis teşkilatları demokratik değerlere uygun bir sistem kurma yolunda ilerlemiş ve modern devletlerin demokratikleşme süreçlerine ayak uydurmaya çalışmıştır. Ancak, demokrasinin tam olarak benimsenmediği toplumlarda, sivil-askeri ilişkiler gibi temel sorunlar devam etmektedir. Bu tür devletlerde yönetimin kimin eliyle yürütüleceği tartışması sıkça yaşanır ve bu durum, zaman içinde darbe gibi istikrarsızlık ve güvenlik sorunlarına neden olabilmektedir. Kısacası, modern devletin ve polisin inşası paralel ilerlemiş, ancak bu yapının demokratikleşme süreci, özellikle bazı toplumlarda hala ciddi mücadeleler gerektiren bir konu olarak kalmıştır (Greenburghny, 2025), (Çapar & Koca, 2024, s. 194).

1.1.4.1 Fransa’da Polisliğin İnşası

Polisliğin inşası elbette birtakım zorunlulukların meydana gelmesiyle başlamıştır. Devletleri modern polisliğin kurulmasına iten sebepler olmuştur. Bu sebepler genel olarak artan suç oranlarıyla beraber halkın buna isyan etmesidir. Ancak modern polisliğin inşası sadece belli bir tarihte bir karar ile oluşmamıştır. Uzun zaman içinde mevcut devlet yöneticilerinin güvenlik alanında yapmış olduğu yenilikler sonucunda modern polislik inşa edilmiştir. Yapmış oldukları bu yenilikler ya da atmış oldukları adımlar aslında yönetimlerin polis örgütüne ne kadar ihtiyaç duyduklarının göstergesidir. Fransa da kendi ihtiyaç duyduğu polis örgütünü uzun yıllar içinde kurmaktaydı. Öncelikle Fransa’da modern polisliğin başlangıcı, 1536-1544 yılları arasında Kral I. Francis dönemine dayanmaktadır. Bu, sadece Fransa için değil dünya içinde modern polisliğin temelidir. Bu dönemde ülke sık sık komşularıyla savaş halindeydi ve terhis edilmiş askerler kırsalda yağmacılık yapıyordu. Polis örgütüne ihtiyaçta asıl bu sebeplerden dolayı

ortaya çıkmaktaydı. Bu yağmacılık faaliyetlerine çözüm bulma arayışı gerekliydi. Buna çözüm bulmak amacıyla Francis, ordularının başındaki mareşallere askerlerin yağmalarını engellemek amacıyla askeri subaylar ve birlikler görevlendirdi. Bu görevlilere, askeri yetkiliye atanan yardımcı anlamına gelen Latince "praepositus" kelimesinden türeyen prévôts adı verildi. Bu askeri polis, kırsalda dolaşarak hem askeri hem de sivil suçluları yakalıyor ve hızlıca cezalandırma yetkisini kullanarak ceza uyguluyorlardı ve bu cezalara itiraz etme hakkı bulunmuyordu (Walsh, Banton 1999), (Şimşek 2021, s.83,84).

I. Francis'in yaptığı en önemli yeniliklerinden biri olan bu örgüt, başlangıçta tek bir örgüt altında değillerdi, kırsal alanda faaliyet gösteren ve Jandarma olarak bilinen ancak mareşallere bağlı oldukları için topluca maréchaussée ismiyle biliniyorlardı. Maréchaussée kırsalda etkili olsa da Paris gibi büyük şehirlerin sorunlarına çözüm değildi ve yetersiz kalmaktaydı. Bu gelişmelerden sonra yönetimler güvenlik zafiyetlerini gidermek için çalışmalar yapmış ancak istenen düzeyde bir gelişme gösterilmemiştir (Şimşek 2021, s.98).

XIV. Louis dönemine geldiğimizde Louis, göreve başladığında kendisine suç oranlarının artmasından bahsedilmiştir. Bu suçlar bireysel olduğu gibi grup halinde yapılan suç faaliyetleri de olmaktadır. Örgütsel hareket etmekten ziyade belli bölgede geçimini hırsızlıkla yapan bazı insan gruplarıydı. XIV. Louis'in önem verdiği alanlardan biri güvenliktir ve bu sebeple güvenlik alanında çalışmalar yapılmıştır. Suç oranları yüzünden yapılan şikayetlerin artmasıyla 1647 yılında Paris Zabıta Amir Vekilliği kurulmuştur. Ardından XIV. Louis tarafından Maliye Bakanı olarak atanan Jean Baptiste Colbert 1666 yılında Polis Konseyi kurmuştur. Konseyin aristokrasi ve kraliyete yakın olan isimlerden oluşan toplamda on dört üyesi bulunmaktadır. Daha sonradan alt komitelere ayrılarak Paris'in güvenlik sorunlarıyla ilgili çalışmalar yapmışlardır. Komite ilk toplantısını 28 Ekim 1666 yılında yapmıştır. Polis ismi ile oluşturulan bu komite polis sisteminin inşasında önemli bir yer almaktadır. Bu dönemde polis örgütlenmesinde yapılan değişikliklerin temel sebebi baskı ve denetim aracı olarak kullanılmasıdır. Nitekim bu görev, amaçlandığı şekilde yerine getirmiş olsa da aslında modern polis inşasının temelini oluşturmuş ve hukuk polisine giden yollardan biri olmuştur (Şimşek 2021, s.106-109).

Fransa'da sistematik hale gelen monarşinin baskısı, artan suç oranları ve toplumsal tabakalaşmanın oluşması, devletinde alt sosyal tabakayı bir iç düşman olarak görmesiyle nitekim uzun yıllar isyan ve ayaklanmalar artmış ve bu durum zamanla monarşinin gücünü kaybetmesine sebep olmuş ve hatta yıkılmasına sebep olmaktaydı. Sonuç olarak 4 Ağustos 1789 yılında Milli Meclis'in yayımladığı bildirge ile feodal rejimi tamamen yok ettiğini bildirmiştir. Bu bildiri monarşi için sonun başlangıcı olmaktaydı (Şimşek 2021, s.118,128).

Feodal sistem, modern devletlerin oluşmasıyla zaman içinde ortadan kalkmaya başlamış ancak günümüzde devletin tamamında olmasa da devlet içinde farklı bölgelerde bunun izleri görülmektedir. İkinci bölümde Pakistan federe devletlerinin polis yapısını anlatırken bahsedeceğiz.

1789 Fransız İhtilali öncesi kamu alanında atamalar ve göreve getirmeler liyakat temelli olması gerekirken daha çok ikili ilişkiler belirlemekteydi. Bu durum halk ile devlet arasındaki ayırımın derinleşmesine sebep olmaktaydı. 1789 Fransız Devrimi sonrası halkın daha çok bürokraside yer alması sağlanmaktaydı. Çünkü kayırmacılığın azalıp liyakat temelli görevlendirmeler devlet içinde artmıştı. Nitekim İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde bütün yurttaşların eşit biçimde kamu görevlerine girebilmesi ilkesi getirilmişti ve bu, bürokraside eşitliği artırmaktadır. Tüm bu gelişmelerle beraber 1792-1795 tarihlerinde memur sayısı beş kat artarak bürokrasinin nicelik olarak artmasını sağlamıştır (Aslan 2019, s.54,55).

Fransız Monarşisi zaman içinde gücünü kaybederek yıkılmasından sonra devrimciler, maréchaussée adı verilen eski polis teşkilatını kaldırmış oldular. Bu, modern polis sisteminin inşası için atılmış ilk adım diyebiliriz. Ancak kısa zaman sonra, 1791'de ihtiyaç duymalarından dolayı farklı isim olan Jandarma Nationale olarak yeniden kuruldu. Monarşiye karşı yapılan devrim, döneminin sürekli karmaşası sebebiyle modern polis sistemin inşası için herhangi bir ciddi adım atılmış değildir. 1795 yılında artan ayaklanmaları engellemek amacıyla Napoleon görevlendirilmiştir. Daha sonradan 1796 yılında Polis Bakanlığı kurulmuştur. Bu durum, Fransız polis devriminde büyük önem arz ettiği gibi dünyada modern polisin inşası için önemli adım olduğunu söyleyebiliriz. Polis sistemi alanında çalışmalar Napolyon Bonapart ve kurulan Polis Bakanlığın başına Fransız polis teşkilatı tarihinde önemli bir figür olan Joseph Fouché geçmesine kadar ciddi adımlar ertelenmişti (Walsh, Banton 1999).

Muhallifleri bastırmadaki acımasızlığıyla tanınan eski Fransız Ulusal Kongre delegesi Fouché bakan olarak atanmıştı. Usta bir politikacı olan Fouché, 1799'da Bonapart'ın iktidara gelmesine zemin hazırlamış ve darbeye yardım ederek onun güvenini kazanmaktaydı. Bonapart'ın desteğiyle Fouché, 1800'de yürürlüğe giren bir yasayla Fransız polis teşkilatını yeniden düzenlemişti. Buna göre, en az 5.000 nüfuslu her kasabaya bir polis komiseri atanacaktır. Nüfusu 100.000'den fazla olan tüm şehirler ise, kendi personelini istihdam eden bir genel polis komiserinin denetimine girmektedir. Paris'in kendisi, günümüzde de varlığını sürdüren ve eski polis teğmenliğini anımsatan bağımsız bir kurum olan Préfecture de Police'e kavuştu. Fouché aynı zamanda Jandarma Nationale'i de yeniden düzenlemekteydi (Walsh, Banton 1999).

Fouché'nin kalıcı mirası, büyük ölçüde eski rejimden miras aldığı, ulusal güvenliğe odaklanan yüksek polislik ile suça odaklanan düşük polislik arasındaki ayrımdı. Düşük polislik görevleri genel olarak polis valisine bırakılmış, kendisi ise yüksek polislik faaliyetiyle ilgilenmiştir. Aralık 1800'de Birinci Konsül Bonapart'ın hayatına yönelik bir suikast girişiminden sonra, Fouché'nin asıl görevi Bonapart'ı siyasi düşmanlarından korumak oldu. Bu görevinde muhbirlerden etkin bir şekilde fayda sağlamaktaydı. Anılarında, esasen kamuoyunu şekillendirerek yönettiğini açıkladı ve kısıtlı kaynaklara rağmen, insanları sürekli gözetim altında olduklarına inandırmayı başardı. Fouché, modern siyasi polisliğin yaratıcısı olarak nitelendirilebilir. Bonapart'ın fetihleri sırasında Avrupa'nın her yerine yayılan yöntemleri, polisin inşasında etkin rol oynamıştır. Baktığımızda Fransa'da polisliğin inşası uzun yıllar sürmüş ve zaman içinde daha modern hala gelmiştir. Bu oluşum yıllar içinde olmuştur. Nitekim çoğu ülkede tam anlamıyla sistemli polis teşkilatları oluşmamış durumdadır (Walsh, Banton 1999), (Şimşek 2021, s.137,138).

1.1.4.2 İngiltere'de Polisliğin İnşası ve Gelişimi

İngiliz polis sisteminin oluşumunda birçok olay etkili olmuştur. Bunlardan biri Pakistan'da polis sistemini oluşturmaya zemin hazırlayan sömürgecilik faaliyetleridir. Zira İngiltere, sömürge topraklarındaki düzeni ve kontrolü sağlamak için bir kolluk gücüne ihtiyaç duymaktaydı. Bu durum polis sisteminin yayılmasını artırmıştır ancak İngiltere sömürge topraklarındaki polis sistemi ile Londra'daki polis sistemini aynı amaçla kullanmamıştır. İngiltere, polis sistemini sömürge faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla kullanmış veya kullanma amacında olmuştur. Sömürge topraklarında bir polis sistemi kurarak bölgede istikrarı sağlamayı, isyanları engellemeyi ve yürüteceği faaliyetlere zemin hazırlamayı hedeflemiştir. Nitekim İrlanda ve Hindistan topraklarında bu yaklaşım uygulanmıştır. Genel olarak baktığımızda Fransız İhtilali ve Viyana Kongresi gibi Avrupa'daki büyük siyasi ve toplumsal olaylar da genel olarak devletlerin iç güvenliklerini sağlama ve merkezi otoritelerini güçlendirme ihtiyacını tetikleyerek polis teşkilatlarının modern anlamda gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu faktörlerin birleşimi, günümüzdeki İngiliz polis sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu çift yönlü yaklaşım, İngilizlerin anavatan ve sömürgeler için farklı yönetim felsefeleri benimsediğini açıkça ortaya koymaktadır; anavatanda sivil rızaya dayalı bir model hedeflenirken, sömürgelerde otoriter kontrol ön planda tutulmuştur (Şimşek, 2021, s.10-11).

İngiltere'de polis sisteminin oluşumu 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında Londra'da suç oranlarının artması karşısında, İngiliz yargıçlar Henry ve John Fielding kardeşlerin, 1750 yılında suç oranlarını azaltmak amacıyla "Bow Street Koşucuları" adında

maaşlı bir polis teşkilatı kurmasıyla başlamaktadır. Bu teşkilat, Bow Street bölgesindeki yolları ve sokakları devriye gezmekteydi. İlerleyen zamanlarda parlamentonun çıkardığı yasalarla Bow Street modeline benzer başka ofisler de kurulmuştur. Ancak o dönemde İngiltere genelinde profesyonel, maaşlı bir polis sistemi oluşturulmasına yönelik ne halktan ne de hükümetten yeterli destek bulunmamaktaydı. İlerleyen tarihlerde beklenen destek gelmeye başlamıştı, pek çok siyasi lider ve yazar Londra'daki polis sistemi için reform çağrılarında bulunmaya başlamıştır. Modern polisliğin temelini attığı kabul edilen İskoç ekonomist Patrick Colquhoun, 1796 yılında yazdığı "Metropol Polisi Üzerine Bir İnceleme" adlı kitabında polis reformlarına destek sağlamıştır. Bu kitapta iş prensiplerini polis yönetimine uygulamıştır. Colquhoun, en özgün kitabı olarak bilinen "Bir Polis Memurunun Görev ve Fonksiyonları Üzerine Bir İnceleme" adlı eserinde, bir polis sistemi üyesi olmak için gerekli kişisel nitelikleri belirtmiş, polisin dürüstlüğüne ve diğer ahlaki erdemlere olan ihtiyacın da altını çizmiştir. 1780'li yıllarda İngiliz politikacılar, İrlanda'daki İngiliz yönetimine karşı artan zorluklara cevap olarak İrlanda'da kalıcı bir polis teşkilatı oluşturdular. "Dublin Polis Yasası" ile oluşturulan bu teşkilat, Dublin'de 40 atlı polis ve 400 memurdan oluşan, profesyonel, üniformalı ve silahlı, merkezi bir polis gücü kurmuştur. Başlangıçta Fransız Jandarma Nationale'den esinlenerek oluşturulan bu güç, büyük bir muhalefetle karşılaşmıştır. Dublin polis teşkilatı 1795 ve 1808'de yeniden düzenlenmiştir. 1812 yılında modern profesyonel polisliğin kurucusu sayılan Robert Peel İrlanda'ya baş sekreter olduğunda Dublin kısmen suçtan arınmış bir şehir olarak kabul edilmekteydi. Ancak aynı zamanda polis reformu alanındaki en önemli deneme sistemlerinden biri, 1798'de kurulan Thames Nehri Polisi olmuştur. Bu, Londra'daki ilk sistemli profesyonel polis gücüydü. Limanı etkileyen hırsızlıkları azaltmak amacıyla tüccarlar tarafından finanse edilen bu güç, Patrick Colquhoun tarafından yönetiliyordu. Teşkilat, 80 kişilik daimî bir kadroya ve bin (1000)'den fazla, çağrıya hazır personele sahipti. Bu erken dönem girişimler, modern polisliğin inşasında yalnızca düzeni sağlamayı değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri ve ticaret güvenliğini korumayı da hedeflediğini göstermektedir (Walsh & Banton, 1999).

İlerleyen zamanlarda, İçişleri Bakanı olarak Sir Robert Peel, İngiltere'de profesyonel bir polis sistemi oluşturmak amacıyla ilk başarılı yasa tasarısını desteklemiştir. Bu yasa, 1829 yılında çıkarılan Metropolitan Polis Yasası'ydı ve böylelikle Londra'da Metropolitan Polis sistemi kurulmuş oldu. İngiltere'de modern polis teşkilatının inşası, 19. yüzyılın başlarında başlayan ve kolluk kuvvetlerini geleneksel, dağınık yapılardan profesyonel, sivil bir güce dönüştüren kapsamlı bir yasal ve kurumsal süreci ifade eder. İngiliz polis sisteminin temeli, 1829 yılında İçişleri Bakanı Sir Robert Peel tarafından atılan ve Metropolitan Polis Teşkilatı'nın

(Metropolitan Police) kurulmasıyla sonuçlanan reformdur. Bu teşkilat, üniformalı, maaşlı ve sivil yönetim altında faaliyet gösteren, suç önleme odaklı ilk kurumsal modeldir. Bu yapı, Londra'daki City of London Polisi ile ikili bir düzenleme oluşturmuştur. "Yeni Polis" olarak isimlendirilen bu güç, askeri şekilde rütbe hiyerarşisiyle düzenlenmekteydi; rütbeli memurlar liyakate göre terfi ettirilecekti. Temel polis memurları üniformalı, silahsız ve sınırlı yetkiye sahipti. Londra Metropolitan Polis Sistemi, İrlanda ve kıta Avrupa'sındaki diğer belediye polis güçlerinden farklı olarak, halkla daha yakın bağlar kurmak ve onların desteğini almak amacıyla tasarlanmıştır. Böylelikle, İngiltere'de ve hatta dünya genelinde polislik anlamda ilk teşkilatlanma bu tarihte kuruldu ve günümüze dek değişerek daha modern hale gelmiştir. Sir Robert Peel'in reformları, polisliğin askeri bir işgal gücü yerine, halkın hizmetinde bir sivil güç olması gerektiği felsefesini de sağlamlaştırmıştır (Walsh & Banton, 1999), (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s.38).

Merkezi modelin başarısının ardından, polislik hizmetinin tüm ülkeye yayılması zorunlu kılınmıştır: 1835 ve 1882 Kanunları ile şehir ve kasaba yönetimleri kendi polis komiserliklerini kurmaya teşvik edilmiştir. 1856 Kanunu ise kontlukların polis teşkilatı kurmasını zorunlu hale getirerek, sistemin ülkenin tamamına yayılmasını sağlamıştır. Bu süreçte maliyet ve denetim sorumluluğu merkezî hükümet ve yerel makamlar arasında paylaşılmıştır. İngiliz polis sistemi, farklı idari yapılara sahip dört ana kategoride teşekkül etmiştir: Bunlar Başkent Polisi (merkezî denetime tabi), Kontluk Polisleri ve Şehir Polisleri (yerel yönetim ve komite denetiminde) ve City Polisi (özerk statülü) şeklindedir. Ancak, İngiltere'de kurulan bu modelin temel ilkeleri, sömürgelerdeki uygulamalardan belirgin bir şekilde ayrılmaktaydı; zira bu modern İngiliz polisliğinin ilkeleri, İngiltere'nin sömürge topraklarında benimsenen polislik felsefesinden kökten farklıydı. İngiltere'deki polis teşkilatlarının bu şekilde kademeli ve bölgesel olarak yapılandırılması, merkeziyetçi bir devlete rağmen yerel özerkliğe verilen önemin bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Moriarty 1946, s.10-15).

Bu modern İngiliz polisliğinin ilkeleri, İngiltere'nin sömürge topraklarında benimsenen polislik felsefesinden kökten farklıydı. Bu modelde polisliğin temel amacı, üniformalı polis memurlarının dikkat çekici devriyeleri aracılığıyla suçları önlemektir. Komuta ve kontrol, merkeziyetçi, yarı-askeri bir organizasyon yapısıyla sağlanmıştır. Bu modelde polisin sabırlı, kişisel olmayan ve profesyonel olması gerekiyordu. İngiliz polis memurlarının yetkisi üç resmi kaynaktan geliyordu: kraliyet, yasa ve vatandaşların rızası. İçişleri Bakanı'nın denetimi, operasyonel konulara müdahale etmeksizin idari ve disiplin yönetimiyle sınırlıydı. Bu durum, polislik yönetiminin iki ortak komiserin ve şimdiki Metropolitan Polis Komiserinin elinde kalmasını sağlamıştır. İngiltere'deki polislik, günümüze kadar bu geniş ilkelere dayanmaya

devam etmiş ve baş polis memurunun, bireysel davalardaki kararlar üzerinde demokratik kontrol ve siyasi etkiden bağımsız olması gerektiğini vurgulamıştır. Peel İlkeleri olarak bilinen bu temel felsefe, modern demokratik polisliğin uluslararası alanda da kabul gören temel dayanağını oluşturmuştur (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s.38).

Polis memurunun misyonu, "kanunun huzurunu temsil eden bir vatandaş" olarak tanımlanmıştır. Görev, yalnızca kanunu uygulamak değil, aynı zamanda sivil karakteri koruyarak toplum düzenini ve bireylerin güvenliğini sağlamaktır. Bu teşkilatlar, tam zamanlı profesyonel memurların yanı sıra, halktan gönüllü katılımı ile oluşan Hizmet Gönüllü Kolluk Kuvvetleri'ni de bünyesinde barındırarak sivil niteliğini pekiştirmiştir. İngiliz polis teşkilatının bu kademeli ve karmaşık kurumsal inşası, modern kolluk kuvvetleri için bir referans model oluşturmuştur. Polisin sivil niteliğinin bu şekilde vurgulanması, askeri yapıların aksine halkın güvenini kazanmayı ve toplumla iş birliği içinde çalışmayı esas alan bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir (Moriarty 1946, s.10-15).

İngiltere'de sonraki yıllarda kamu alanında iyileştirmeler yapılması amaçlanmıştır ve nitekim bu çalışmalar polis sistemini de etkilemektedir. Bu çalışmalardan biri 1853 yılında yayımlanan Northcote-Trevelyan raporudur. Bu rapor kamu hizmetlerinde köklü değişikliklerin önünü açan önemli bir belgedir. Bu raporun asıl amacı, o dönemdeki kamu personel alım ve atama süreçlerindeki yozlaşmayı ortadan kaldırarak liyakate dayalı bir sistem getirmektir. Rapor öncesinde, tıpkı Fransız Devrimi öncesinde olduğu gibi, İngiliz kamu sektöründe görevlendirmeler genellikle kişisel ilişkilere göre yapılıyor, hatta memuriyetler alınıp satılabiliyordu. Bu durum, kamu hizmetlerinin etkinliğini ve halkın devlete olan güvenini ciddi şekilde zedeliyordu. Dönemin önde gelen siyasetçilerinden Sir Stafford Northcote ve uzun yıllar İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nde üst düzey yöneticilik yapmış Sir Charles Edward Trevelyan tarafından hükümetin talebi üzerine hazırlanan bu rapor, özellikle Trevelyan'ın İngiliz sömürgelerindeki kamu yönetimi deneyimlerinden edindiği gözlemleri de içeriyordu. Bu gözlemler, raporun temel argümanlarını güçlendiren önemli bir unsur oldu. Northcote-Trevelyan Raporu'nun yayımlanması, İngiliz bürokrasisi için bir dönüm noktası oldu. Raporun önerileri, sonraki yıllarda kurulan komisyonlar aracılığıyla hayata geçirilerek kamu personel rejiminde önemli reformlar yapıldı. Bu reformlar sadece İngiliz bürokrasisini değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin kamu personel sistemini de derinden etkileyerek modern kamu yönetimi anlayışının gelişimine katkıda bulundu. Bu raporun en önemli mirası, kamu hizmetlerinde liyakat, tarafsızlık ve profesyonellik ilkelerinin ön plana çıkarılması olmuştur. Bu sayede, kamu görevlileri kişisel çıkarlar veya siyasi bağlantılar yerine bilgi ve yetenekleri doğrultusunda atanmaya başlanmış, bu da kamu hizmetlerinin kalitesini artırmıştır. Bu rapor, polisin

"profesyonel" ve "tarafsız" olma gerekliliğini yasal ve kurumsal düzeyde pekiştirerek, 1829 reformlarının felsefi temellerini idari olarak güçlendirmiştir (Aslan 2019, s.55-57).

İngiltere’de modern devletin oluşumu ile polislik inşa edilmiş ve kamu yönetimi alanında daha hesap verilebilir bir düzen için değişimler yapılmıştır. Ancak aynı durumun sömürge bölgesinde geçerli olmadığını ikinci bölümde sebepleriyle anlatacağız.

1.1.4.3 İrlanda Polis Modeli: Hindistan’a Uyarlanan Sömürge Polisliği

1861’de oluşturulan polis sistemi, İngiltere’nin Hindistan’daki istikrarını sürdürme amacını taşıyordu. Bu doğrultuda, İrlanda Polis Teşkilatı modeli esas alınarak oluşturuldu. Bu modelde polis, sömürge hükümetinin temsilcisi olarak hareket ederek yürütme yetkisini kullanmış ve böylece istikrarı sağlamayı başarmıştır. İngiltere, imparatorluğunu genişlettikçe yönetimi için kabul gören bir polislik modeli tanımlamaya başladı. Bu model, İngilizlerin 1822 ve 1836 tarihlerinde yaptığı polis yasaları ile İrlanda Polis sistemi oluşturulmuş ve bu sistem aracılığıyla İrlanda’da düzeni sağlamaya çalışırken edindikleri deneyime dayanıyordu. İrlanda Polis Teşkilatı modeli, sömürgeci bir ideolojiyle hareket ediyordu. Mawby’nin belirttiği gibi, bu model meşruiyetini yerel halktan değil, Westminster’den alıyor ve toplumsal düzeni sağlamak için yarı-askeri bir yapıya sahipti. Yapısal olarak son derece merkezileşmiş olan bu teşkilatın en önemli özelliği, polis memurunun kanuna değil, baş polis memuruna karşı sorumlu olmasıydı. Bu da baş polis memurunu doğrudan merkezi hükümete karşı sorumlu kılıyordu. 1836’dan sonra teşkilat modernleşse de yapısı itibarıyla İngiliz hükümetini temsil etmesinden dolayı İrlanda toplumuna yabancı kalmaya devam etmiştir. Bu model, Hindistan’a uyarlanarak Sir Charles Napier’in 1840’ta Sindh federe devleti kurduğu polis teşkilatına ilham verdi. Napier Polis Teşkilatı da İrlanda modeli gibi askerî temelde silahlandırılmış, kıışlalarda konuşlanmış ve meşruiyetini toplumsal kontrol organı işlevinden alan yarı-askeri bir yapıya sahipti. Napier (1851), sivil yönetime güvensizlik duyuyordu ve yeni yönetimin "asker siviller" aracılığıyla yürütülmesini savunuyordu çünkü bu, "çok daha az masrafla ve daha fazla faaliyetle" sonuçlanıyordu (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s.37,41).

İrlanda ile İngiltere arasındaki ilişkiler 1169’lu yıllara dayanmaktadır. İngiltere, bu tarihten itibaren İrlanda üzerinde kontrolü sürdürmek amacıyla halkı kısıtlayıcı yasalar belirlemiştir. İngiliz yöneticiler, İrlanda’daki yönetimlerini sağlamlaştırmak ve özellikle isyanları bastırarak halkı kontrol altında tutabilmek amacıyla 1786 yılında Dublin Polis Yasası’nı yürürlüğe koydu. Ancak oluşturulan polis gücü, büyük direnişle karşılaştı ve daha sonra profesyonel bir güç oluşturmak amacıyla Metropolitan Polis Yasası hazırlandı. Metropolitan Polis Yasası’nın ilk ortaya çıkışı Londra ve çevresinde, özellikle Londra dışındaki

bölgelerde artan suç oranları ve dönemin yetersiz polislik sistemlerine bir çözüm bulma ihtiyacından doğdu. Birinci bölümde İngiltere polisliğinin inşasından bahsettiğimiz gibi, bu duruma çözüm bulmak amacıyla İngiliz devlet adamı Sir Robert Peel'in liderliğinde çıkarılan bu yasa sayesinde Londra Metropolitan Polis Teşkilatı kuruldu ve böylece modern anlamda organize bir polis gücünün temelleri atılmış oldu. Bu teşkilat, sadece İngiltere için değil, dünya genelinde şehir polis sistemleri için bir model haline geldi. Ancak sömürge devletlerinde bu amaçla bir polislik sistemi inşa edilmedi ve nitekim 1861 Polis Yasası da bunun bir örneğini teşkil etmektedir (Walsh & Brodeur, 2025), (Baygın, 2021, s.144, 156).

Günümüzde İrlanda adası iki ayrı siyasi yapıya ev sahipliği yapıyor: Biri Birleşik Krallık'a bağlı Kuzey İrlanda, diğeri ise bağımsız bir devlet olan İrlanda Cumhuriyeti. Bağımsız İrlanda Devleti, 1919-1921 yılları arasında İngiltere ile yapılan ve Anglo-İrlanda Savaşı olarak bilinen bağımsızlık mücadelesinin sonucunda kurulmuştur. Bu savaşın sonunda 1921'de yapılan anlaşmayla İrlanda'ya egemenlik verilmiş, ancak İngiltere'ye bağlılık devam etmiştir. İrlanda'da merkezi bir şekilde faaliyet gösteren ve "İrlanda Barışının Koruyucuları" anlamına gelen An Garda Síochána genellikle Garda olarak bilinen ve hem ulusal hem de yerel olarak hizmet veren bir kolluk kuvvetidir (Interpol, 2025), (Cengiz, 2021, s.365-367), (Walsh & Brodeur, 2025).

1.2 Sömürgecilikte Polis: Hindistan Örneği

Sömürgecilikte polis teşkilatı, metropolde uygulanan halka hizmet odaklı modelden tamamen farklı bir mantıkla inşa edilmiştir. Hindistan örneğinde, 1861 Polis Yasası ile kurulan sömürge polisi, yerel halkın güvenliğini ve rızasını kazanmayı hedefleyen bir sivil kuvvet olmaktan ziyade, sömürgeci otoriteyi ve hiyerarşiyi korumak için tasarlanmış militarize bir güçtü. Bu teşkilatın birincil görevi, halk hareketlerini bastırmak, sömürge yönetiminin vergi ve toprak politikalarını zorla uygulamak ve Hintli halk ile İngiliz yöneticiler arasındaki eşitsizliği sürdürmektir. Dolayısıyla, sömürge polisliği, suçla mücadele etmenin ötesinde, siyasi kontrolü elinde tutan ve sömürgeci gücün çıkarlarını savunan bir baskı aracı olarak işlev görmüştür. Bu yapı, modern Pakistan polisinin devraldığı kurumsal mirasın temelini oluşturmaktadır.

1.2.1 Babür İmparatorluğu'nun Çöküşü ve Doğu Hindistan Şirketi'nin Yükselişi

Pakistan toprakları, Babür İmparatorluğu'ndan önce Gazneliler ve Delhi Sultanlığı gibi birçok devletin hâkimiyetine sahne olmuştur. Bu topraklarda İslamiyet, MS 8. yüzyıldan itibaren Arap fetihleri ve sonrasında kurulan Müslüman Türk devletleri sayesinde kalıcı bir dini ve kültürel kimlik kazanmıştır. Bu süreç, 1526 yılında Babür Şah tarafından kurulan ve 1858'e

kadar Hindistan'da hüküm süren Babür İmparatorluğu ile zirveye ulaşmıştır. Babür İmparatorluğu'nun güvenlik yapılanması, bugünkü modern devletlerden farklı olarak, merkezi bir ordu ile yerel kolluk görevlerini birleştiren karmaşık bir sisteme sahipti. İmparator Ekber Şah döneminde geliştirilen Mansabdari Sistemi hem askeri bir rütbe hem de idari bir makam olarak işlev görmektedir. Şehirlerdeki asayiş ise, günümüzdeki polis teşkilatının temeli sayılabilecek olan Kotwal adı verilen görevliler sağlamaktaydı. Kotwal, suçları önleme, devriye gezme ve hatta pazarlarda düzeni sağlama gibi birçok farklı görevi yerine getirmektedir (Şahbaz, 2017, s. 596), (Özcan, 2007, s. 147-149), (Konukçu, 1991, s. 400-404).

Merkezi otoritenin 1707'den sonra hızla çökmesi, yerel güçlerin bağımsızlıklarını ilan etmesine yol açtı. İmparatorluğun siyasi zafiyeti, Nadir Şah'ın 1739'daki yağmasıyla kesin olarak ortaya çıktı ve Hint alt kıtasında derin bir siyasi boşluk oluşmasına neden oldu. Bu boşluk, Avrupalı ticari güçlerin, özellikle de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin bölgedeki nüfuzunu artırması için eşsiz bir fırsat sunmuştu (Özcan, 2007, s. 148).

Doğu Hindistan Şirketi, 17. yüzyılın başlarında, İngiltere'nin Asya ile olan ticaretini tekeline almak amacıyla kurulmuş bir ticari şirketti. Başlangıçta temel amacı, Hindistan'dan baharat ve tekstil, Çin'den ise çay ve porselen gibi ürünleri Avrupa pazarına ulaştırarak hissedarlarına azami kâr sağlamaktı. Bu ticari misyon, zamanla askeri ve siyasi bir nitelik kazanmış, şirketi sadece bir aracı kurum olmaktan çıkarıp, Hindistan alt kıtasında fiili bir sömürgeci otoriteye dönüştürmüştür. Doğu Hindistan Şirketi'nin ticari faaliyetleri, kâr hırsıyla birleşerek onun askeri gücünün temellerini atmıştır. Hindistan'daki yerel yöneticilerle girdiği rekabet ve çatışmalar, şirketi kendi özel ordusunu kurmaya itmiştir. Bu süreçte Robert Clive gibi askeri liderlerin yetenekleri ve Hintli askerleri olan sipahileri kullanmaları sayesinde, İngilizler bölgede askeri üstünlük elde etmiştir. Şirket, 1757'deki Plassey ve 1764'teki Buxar Savaşları ile askeri üstünlüğünü kanıtlamış ve bir devlet gibi hareket etmeye başlamıştır. Bu askeri zaferlerin ardından, Hindistan'ın ele geçirilmesi yavaş ve kesintili bir sürece yayıldı ve 1757'de Bengal'in alınmasıyla başlayan bu süreç, zamanla ticaret koşullarını kendi belirleyebilen ve yerel tüccarları kendisine bağımlı hale getiren şirket 18. yüzyılın sonuna kadar Hint Okyanusu'ndaki ticaretin önemli bir gücü haline gelmiştir (Ünver, 2010, s. 93-95), (Hopkins & Cain, 1993, s.320), (Robins 2017, s. 23).

Doğu Hindistan Şirketi, 19. yüzyılın başlarında, Napolyon'un Avrupa'ya uyguladığı abluka gibi küresel olayların da etkisiyle daha radikal bir değişim geçirmiştir. Bu dönemde, kâr odaklı bir ticaret teşkilatından, İngiltere İmparatorluğu'nun ideolojisiyle uyumlu, geniş kapsamlı bir sömürgeci güç haline gelmiştir. Şirketin idari ve mali yükü ağırlaştıkça, İngiliz Hükümeti 1773'ten itibaren şirketin yönetimi üzerinde kontrol sağlamaya başlamıştır. Bu

süreçte şirket, on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar Sind'in 1843'te, Pencap'ın 1849'da Berar'ın 1853'te ve Oudh'un 1856'da bir dizi ilhakla sonuçlanan bir dizi yayılmacı politikayı da hayata geçirmiştir. Özellikle Bengal gibi zengin bölgelerin kontrolünü ele geçirdikten sonra, Şirket vergi toplama ve idari yetkileri kendi tekeline almıştır (Hopkins & Cam, 1993, s.320), (Robins, 2017, s. 23, 40), (Stein, 2015, s. 2).

Bu durum, 1857-58 yıllarındaki Sipahi Ayaklanması'na yol açan bir dizi sosyo-ekonomik ve politik gerilimi beraberinde getirmiştir. 19. yüzyılın yarısına gelindiğinde, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi artık bir devlet kurumu halini almıştır. İmparatorluğun resmen sona ermesi ise, 1857 Sipahi Ayaklanması'nın ardından, son Babür İmparatoru II. Bahadır Şah'ın tahttan indirilmesiyle 1858'de gerçekleşmiş ve Hindistan doğrudan İngiliz İmparatorluğu'nun kontrolüne geçmiştir (Erdoğan, 2014, s. 31-39), (Ünver, 2010, s. 93-95).

1.2.2 1857 Sipahi Ayaklanması ve Doğu Hindistan Şirketinin Sonu

Pakistan polis teşkilatının temelini oluşturan 1861 Polis Yasası'nın ortaya çıkışını anlamak için, bu yasanın ortaya çıkışını tetikleyen 1857 Sipahi Ayaklanması'na ve bu ayaklanmanın ardından değişen sömürgeci yönetim yapısına değinmek önemlidir. Bu isyan, tek bir nedenden değil, yıllar içinde biriken askeri, dini, siyasi ve ekonomik sorunların birikiminden doğmuştur. İngiliz valilerin, Hint toplumunu Batılılaştırma amacıyla uyguladığı reformlar ve ağır vergiler, halkın hoşnutsuzluğunu artırmıştı. Özellikle Lord Cornwallis'in 1793'te yasallaştırdığı vergi toplama sistemi ve İngiliz sanayi mallarının Hint pazarına girmesi, yerel zanaatkarları işsiz bırakarak halkı ekonomik bir yük altında kalmasına sebep olmuştu. Ayrıca, misyonerlik faaliyetleri ve Hristiyanlığın yayılmasına yönelik korkular, Müslüman ve Hindu halkın dini ve kültürel kimliklerini kaybetme endişesini derinleştirmişti (Ünver, 2010, s. 122-123).

Ayaklanmayı tetikleyen asıl olay ise yeni bir Enfield tüfeği kartuşunun kullanıma sunulması olmuştur. Bu kartuşların, domuz ve inek yağlarından yapılan gresle kaplı kâğıtlara sarıldığına dair söylentilerin yayılmasıyla hem Hinduları hem de Müslümanları derinden rahatsız etmiştir. 29 Mart 1857'de Mangal Pandey isimli sipahi, kartuşları kullanmayı reddederek bir İngiliz subayını vurmuş ve isyan ateşini yakmıştır. Bu ayaklanma, Hindistan tarihi için ve günümüze kadar etkisini gösteren 1861 Polis Yasası için dönüm noktası olmuştur. Pandey idam edilse de isyan giderek büyüdü ve İngilizler ile yerliler arasında iki yıl süren şiddetli çatışmalar yaşandı (Namara, 2025), (Raja, 2021).

Resim 1- Sipahi Ayaklanmasında İngiliz Subayları ve Hintliler

Kaynak: (Raja, 2021).

Bu acımasız yönetim ve şirket içi yolsuzluklar, İngiltere'nin kendi parlamentosunda dahi ciddi eleştirilere neden olmuştur. Şirketin faaliyetleri, İngiltere'nin sömürgeci idealleriyle çatışan ve ahlaki olarak kabul edilemez bulunan bir dizi uygulamayı içeriyordu. 18. yüzyılda çıkarılan bazı yasalarla şirketin gücü kısıtlanmaya çalışılsa da bu girişimler uzun süre etkisiz kalmıştır. Ayaklanma, Doğu Hindistan Şirketi'nin ne kadar pervasız ve acımasız bir yönetim sergilediğini açıkça göstermiş ve İngiliz yazar Richard Clarke tarafından "insanlığın en büyük düşmanı" olarak nitelendirilmesine yol açmıştır (Robins, 2017, s. 23, 40).

Ancak, bu merkezi ve bürokratik yapı, yerel halk tarafından tam olarak benimsenememiş ve ordudaki yerel askerlere (sipahi) yönelik kötü muameleler ve toplumsal düzenlemeler, gerilimlere yol açarak 1857-58 yıllarındaki büyük isyanı tetiklemiştir. Bu isyanın vahşeti, İngiltere'de halkın Şirkete olan güvenini tamamen sarsmıştır (Stein 2015, s.229, 234, 294).

Bu isyanın en önemli sonucu, üç yüz yılı aşkın süredir var olan Babür İmparatorluğu'nun sonunu getirmesi ve 1858 yılında İngiliz yönetiminin Şirket'ten Kraliyete devredilmesi olmuştur. Nihayetinde, 1858 tarihli Hindistan Hükümeti Yasası ile Doğu Hindistan Şirketi'nin tüm idari ve askeri yetkileri İngiltere'ye devredilmiştir. Bu devir, şirketin fiili iktidarının sonu olmuş, ancak varlığı bir "gölge" kurum olarak devam etmiştir. Sonunda, 1874'te İngiltere Parlamentosu kararıyla şirket tamamen feshedilmiştir. Bu tarihi olay, bir ticaret şirketinin bir imparatorluk kurma ve yönetme hikâyesini sona erdirmiş, ancak aynı zamanda İngiliz İmparatorluğu'nun Hindistan'daki doğrudan yönetim çağını başlatmıştır. Doğu Hindistan

Şirketi'nin mirası, modern tarihte ticari kârın nasıl bir sömürü aracı haline gelebileceğinin ve küresel güç dengelerini nasıl değiştirebileceğinin çarpıcı bir örneği olarak varlığını sürdürmektedir (Robins, 2017, s. 23, 32, 295).

Benzer olayların önüne geçmek amacıyla ordu yeniden düzenlendi. Eski ordu dağıtıldı ve yerine Pencap Müslümanları, Sihler, Peştunlar ve Gurkalar gibi gruplardan yeni birlikler oluşturuldu. 1861 Polis Yasası da bu isyan sonrası yapılan önemli düzenlemelerden biriydi. Bu nedenle, 1857 Sipahi Ayaklanması'nın önemi, modern Pakistan polis teşkilatının temelini oluşturan otoriter yasaların ortaya çıkışını anlamak için önemlidir (Şahid, 2021), (Raja, 2021).

1.2.3 1861 Polis Yasası: Pakistan Polis Teşkilatının Sömürgeci Temelleri

Pakistan polis teşkilatının temelini oluşturan 1861 Polis Yasası, 1857'deki Sipahi Ayaklanması'nın yol açtığı büyük yönetim krizine doğrudan bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Bu ayaklanma, sadece bir askeri isyan olmakla kalmamış, aynı zamanda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin bölgedeki güvenlik ve kontrol sisteminin ne kadar zayıf ve yetersiz olduğunu da gözler önüne sermiştir. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından, İngiliz Parlamentosu bölgenin yönetimini doğrudan İngiltere Kraliyeti'ne devrederek, mevcut güvenlik boşluğunu dolduracak daha merkezîyetçi ve etkili bir kolluk gücüne acil ihtiyaç duymuştur. Şirket'in yolsuzluğa batmış ve etkisiz polis teşkilatının aksine, bu yeni sistemde polisler "soyguncu" olmaktan çıkacak, artan etkinlik ve azalan maliyet üzerine kurulu bir yapı oluşturulacaktı. Bu amaçla, 1860 yılında kurulan Hint Polis Komisyonu'nun çalışmaları sonucunda, 22 Mart 1861'de yürürlüğe giren bu yasayla İngiltere Hindistan'ında tek tip bir polis sistemi kurulmuştur (Gupta, 2024, s.417).

Bu yasa, görünüşte polisi suç önleme ve tespiti için yeniden düzenlese de asıl ve birincil amacı sömürgeci otoriteyi ve hiyerarşiyi sağlamlaştırmaktı. Bu durum, yasanın demokratik ilkelere değil, tam aksine baskıcı bir yönetim felsefesine hizmet ettiğini açıkça göstermektedir. Yasanın en dikkat çekici özelliği, polisin yönetimini ve kanunlarını oldukça geniş, esnek ve yoruma açık bir şekilde belirlemesiydi. Bu esneklik, hükümetin ihtiyaç duyduğu zamanlarda herhangi bir bölgede rahatça polis gücü kurabilmesine olanak tanıyor ve böylece otoritenin anında tesis edilmesini sağlıyordu. Yasanın getirdiği en önemli değişikliklerden biri, polis denetiminin tüm yetkisini hükümetin kontrolüne vermesiydi. Her bölgeden sorumlu olan Polis Genel Müfettişi, sadece idari bir yönetici olarak kalmıyor, aynı zamanda bir yargıçta bulunan geniş yetkilere de sahip oluyordu. Bu durum, güçler ayrılığı ilkesini tamamen göz ardı ederek, müfettişin hem soruşturma hem de yargılama yetkisini elinde tutmasına imkân veriyordu (Gupta, 2024, s.418), (Asghar, 1988, s.1-5).

Bu köklü değişiklikler kapsamında, askeri polisin lağvedilerek yerini sivil bir zabıtaya bırakması kararlaştırılmıştır. Her federe bölgesinde, başında bir Başmüfettiş bulunan ayrı bir sivil polis teşkilatı kurulmuş ve Başmüfettiş'in federe hükümetine, ona bağlı olan Polis Müfettişinin ise Sivil Temsilci'ye karşı sorumlu olması sağlanmıştır. Yasa, aynı zamanda "Çift Başlı Kontrol Sistemi"ni kurmuştur. Bu sistemde, bölge polisinin yönetimi, hem başmüfettişin idari ve finansal kontrolüne hem de bölge sulh yargıcının operasyonel kontrolüne tabi tutulmuştur. Bu sistem, modern bir polis teşkilatı oluşturma çabası olarak görülse de polis yetkilerinin yargı makamlarıyla birleştirilmesi yönüyle aslında Babür dönemi gibi daha önceki yönetim yapılarında var olan bir uygulamayı devam ettiriyordu. Nitekim Babür İmparatorluğu'nda da asayiş sağlayan Kotwal gibi görevliler hem idari hem de kolluk yetkilerini elinde bulunduruyordu. Bu durum, 1861 reformunun dahi, tam anlamıyla modern bir ayırım yerine, geçmişin karmaşık ve merkezi otoriteyi güçlendiren pratiklerinden miras aldığını göstermektedir (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s.42-49).

1.2.4 1861 – 1947 Döneminde Polisliğin İşleyişi ve Mirası

İngiltere'nin Hindistan üzerindeki hâkimiyeti, yaklaşık iki yüz yıllık bir sömürü ve kontrol dönemi olarak tarihe geçmiştir. Bu süreç, tüccar sermayesi, sanayi sermayesi ve mali sermaye olmak üzere üç ana ekonomik aşamada gerçekleşmiş, her aşama İngiltere'nin bölgedeki gücünü pekiştirme amacına hizmet etmiştir. Sömürge yönetimi, demiryolları gibi altyapı gelişmeleriyle bölgeye "ilerleme" getirdiğini iddia etse de bu ilerlemeler genellikle yerel halkın sistematik olarak ayrımcılığa ve sömürüye maruz kalması pahasına sağlanmıştır. Bu ekonomik sömürü ve siyasi kontrolü ayakta tutmak için İngiltere, geniş bir coğrafyada isyanları bastıracak ve sömürgeci otoriteyi dayatacak özel bir kolluk gücüne ihtiyaç duymuştur (Ebsco, 2023), (Sharmin, 2025), (Beck, 2021).

Bu ihtiyacın aciliyeti, 1857'de patlak veren Sipahi Ayaklanması ile zirveye ulaşmıştır. Ayaklanma, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yerel direnişi bastırmadaki yetersizliğini gözler önüne sermiş ve İngiliz Parlamentosu'nu harekete geçirmiştir. 1858 Hindistan Hükümeti Yasası ile şirketin tüm yetkileri İngiliz yönetimine devredilmiş, bu da sömürge yönetiminin güvenliğini sağlama ve muhalefeti kontrol altında tutma ihtiyacını birincil öncelik haline getirmiştir. Bu bağlamda, İngilizler kendi anavatanlarında uyguladıkları sivil polis modelinin aksine, Hindistan'da bir baskı ve kontrol aracı olarak tasarlanmış, militarize ve merkeziyetçi bir polis teşkilatının hukuki zeminini 1861 Polis Yasası ile oluşturmuştur.

Yasadan sonraki yıllarda, polis sistemindeki sorunları incelemek amacıyla çeşitli komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonlardan en önemlisi, 1902-1903 yılları arasında dönemin

Genel Valisi Lord Curzon tarafından Sir Andrew Fraser başkanlığında atanan Fraser Komisyonu'dur. Komisyon, ilçe düzeyindeki polis teşkilatının organizasyon yapısını, işe alım, eğitim ve maaş yapılarını detaylıca incelemiştir. Raporunda, "Polis gücü verimsizdir, yozlaşmıştır ve halkın güvenini, iş birliğini sağlamada tamamen başarısız olmuştur" gibi çarpıcı tespitlerde bulunmuştur. Komisyon, polislerin maaş ve lojman koşullarının iyileştirilmesini, daha büyük federe bölgelere ayrılmasını ve her bölgenin başında tam idari sorumluluğa sahip bir müdür yardımcısı (DIG) bulunmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca, bir Suç Araştırma Dairesi kurulmasını ve polis teşkilatının sivil otoritelerin gereksiz müdahalelerinden korunmasını önermiştir. Ancak tüm bu bulgulara rağmen, Komisyon, 1861 Polis Yasası kapsamında kurulan sistemde temel ve köklü değişiklikler önermeye yanaşmamış; bunun yerine mevcut yapıyı daha işlevsel hale getirmeye odaklanmıştır (Abbas, 2012, s.8), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19), (Sadiq, 2014, s.29-33).

20. Yüzyıl, Hindistan'da milliyetçi hareketlerin yükselişi ve artan siyasi gerilimlerle şekillenmiştir. 1885'te kurulan Hindistan Ulusal Kongresi'nin radikalleşmesi ve "aşırılıkçı" kanadın İngiliz mallarını boykot etme gibi eylemleri, polis güçleri tarafından yoğun şiddetle bastırılmıştır. Bu durum, 1919'daki Jallianwala Bagh katliamı gibi olaylarla polisin pasif direnişe karşı bile acımasızca davrandığını gösterirken, 1930'daki ünlü Tuz Yürüyüşü gibi sivil itaatsizlik eylemleri, polisi halkın gözünde tamamen meşruiyetini kaybetmiş bir baskı aracı haline getirmiştir. Bu dönemde, milliyetçi hareketlerin yanı sıra, Muhammed Ali Cinnah'ın İki Millet Teorisi ile derinleşen Hindu-Müslüman gerilimleri de polisin ikili bir rol oynamasına neden olmuştur. Polis, bir yandan sömürgeci otoriteyi korurken, diğer yandan bu toplumsal çatışmaları önlemede çoğu zaman yetersiz kalmış ve bu durum, bölünmenin kaçınılmaz hale gelmesinde rol oynamıştır (Rahim, 2021, s. 35-40), (Ulutaş, 2024, s.131-134), (Alem & Dikşit, 2025).

Sonuç olarak, Pakistan 1947 yılında bağımsızlığını kazandığında, kendisine miras kalan polis teşkilatı, modern bir devlet kurumundan çok, bir sömürgeci iktidar aracıydı. 1861 Polis Yasası ile kurulan bu teşkilat, askeri disiplini, merkezîyetçi yapısı ve baskıcı ideolojisiyle, halka hizmet etmek yerine kontrol ve siyasi baskı için tasarlanmıştı. Pakistan'ın demokratikleşme hedeflerine rağmen, bu kurumsal ve ideolojik mirasın olduğu gibi devralınması, ülkenin güvenlik sisteminin temelindeki en büyük açmazlardan biri haline geldi. Bağımsızlık sonrası Pakistan'daki siyasi ve toplumsal sorunların derinleşmesine zemin hazırlayan bu mirasın etkileri, tezin bir sonraki bölümünün ana konusunu oluşturmaktadır (Metcalf & Metcalf, 2006, s.92-100).

İKİNCİ BÖLÜM: BAĞIMSIZLIK, YÖNETİM YAPISI VE POLİS REFORMLARI

Kaynak: (Anadolu Ajansı, 2017).

Bu bölüm, Pakistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan süreci, sömürge döneminden miras kalan polis teşkilatının nasıl devralındığını ve bu yapıyı değiştirmeye yönelik ilk reform çabalarını incelemektedir. Başlangıçta yeni devletin federal yönetim yapısı ve demografik özellikleri ele alındıktan sonra, sömürgeci 1861 Polis Yasası'nın neden ve nasıl devam ettiği açıklanacaktır. Bölümün ana odağını, teşkilatta bir dönüm noktası olarak kabul edilen 2002 Polis Emiri oluşturur. Bu emrin, teşkilatı daha hesap verebilir ve yerel yönetimlere bütünleşmiş bir hale getirme amacına rağmen, uygulamada karşılaşılan zorluklar detaylıca analiz edilir. Bu bölüm, tezin ana argümanını destekleyecek şekilde, sömürgeci mirasın bağımsızlık sonrası dönemde nasıl sürdüğünü somut örneklerle ortaya koyar.

2.1 Bağımsızlık Sonrası Siyasi Kaos ve Yeni Devletin Dinamikleri

Pakistan'ın 14 Ağustos 1947'de bağımsızlığını kazanması, sadece yeni bir devletin kuruluşu değil, aynı zamanda Hint alt kıtasının tarihindeki en büyük kitlesel göç hareketlerinden birine de yol açmıştır. Bu süreç, ülkenin farklı etnik ve dilsel gruplardan oluşan zengin bir demografik yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Ancak, özellikle Pencap ve Bengal bölgelerinde çizilen yeni sınırlar, yaklaşık 12 milyon kişinin yer değiştirmesine, Hindular ve Müslümanlar arasında şiddetli çatışmaların patlak vermesine ve yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Bu yoğun kaos ve etnik çatışmalar, Pakistan'ın kuruluşunun ilk yıllarından itibaren derin bir güvenlik krizine yol açmıştır (Birişik, 2007, s.149-152), (Baba, 2023, s.228-232), (Şimşir, 1958, s.128). Ülkede oluşan yoğun kaos ve güvenlik

krizi polis teşkilatında reformların yapılmasını geciktirmiş hatta engellemiştir. Aslında polis reformundan önce anayasa konusu da yıllarca ertelenmiştir. Bu karışık siyasi ortam ülkeyi her anlamda maalesef olumsuz etkilemiştir.

Bağımsızlık sonrası süreçte yaşanan siyasi istikrarsızlık ve dış çatışmalar, ülkenin acil güvenlik ihtiyacını daha da artırmıştır. Ülkenin iki ayrı kanattan (Doğu ve Batı Pakistan) oluşması siyasi ve ekonomik sorunları derinleştirmiş, bu durum 1965 ve 1971 savaşlarıyla daha da kötüleşmiştir. 1971'deki etnik iç savaş ve Hint müdahalesi sonucu Pakistan ve Bangladeş adıyla iki devlete ayrılmıştır. Bu sürekli güvenlik tehditleri ve ulusal krizler, devletin sömürge döneminden miras kalan, otoriter ve merkezîyetçi polis teşkilatını devam ettirmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Hızlı bir şekilde yeni bir polis sistemi kurmak yerine, var olan ve düzeni sağlamaya yönelik tasarlanmış eski yapıya güvenilmiştir (Özcan, 2007, s.147-149).

Bu karmaşık siyasi tarih, bir bakıma askeri darbeler ve yönetimler tarihi olarak okunabilir. Bağımsızlık döneminde sivil yönetim, ordunun kontrolünü elinde tutacak uygun şartlara sahipti. İngiliz yönetimindeki eski Hindistan ordusunda verilen eğitim, askerlerin, sivillerin otoritesine saygı duymasını öngörüyordu. Ancak, karizmatik lider Muhammed Ali Cinnah'ın 1948'deki ölümünü takip eden politik istikrarsızlık, orduyu kısa sürede güçlendirmiş ve General Eyüp Han'ın 1951'deki başkomutanlığı ile ordu Pakistan siyasal hayatındaki en önemli aktör haline gelmiştir. Bu durum, 1958'de Eyüp Han'ın başlattığı ilk askeri rejim dönemini tetiklemiştir (Ülgül, 2016, s.60-62).

Yaşanan yoğun kaos ve askeri müdahaleler, Pakistan'ın anayasa yapım sürecini kesintiye uğratmış, 1956'ya kadar ertelenmiştir. Nihayetinde 1956 Anayasası ile hukuki çerçeve belirlenmiş olsa da ülkenin siyasi tarihi, 1958'deki General Eyüp Han'ın darbesiyle başlayan, Yahya Han, Ziyaülhak ve 1999'da Pervez Müşerref'in darbeleriyle devam eden askeri müdahalelerle doludur. Bu istikrarsızlık, polisin hesap verebilirliğini artıracak reformların sürekli olarak ertelenmesine ve teşkilatın, her gelen yeni iktidarın kendi amaçları doğrultusunda kullanabileceği bir araç haline gelmesine neden olmuştur. Siyasallaşma, yolsuzluk ve halkla arasındaki güven bunalımı gibi temel sorunların kökleri bu karmaşık döneme dayanmaktadır (Özev, 2011, s.153-154), (Baba, 2023, s.228-232).

Sonuç olarak, Pakistan'ın bağımsızlık sonrası döneminde yaşanan siyasi kaos ve askeri müdahaleler, sömürge döneminin baskıcı polis sisteminin sorgulanmadan devralınmasına ve reforme edilememesine yol açmıştır. Bu tarihsel süreç, polisin profesyonel bir kolluk kuvveti olmaktan ziyade, iktidarın elinde bir baskı aygıtına dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum, Pakistan polis teşkilatının günümüzde karşı karşıya olduğu temel sorunların anlaşılması için kritik bir öneme sahiptir.

2.1.1 Federal Yapı, Demografik Çeşitlik ve Polis Teşkilatının Etkileşimi

Pakistan'ın sömürgeci dönemden devraldığı polis teşkilatının, bağımsızlık sonrası dönemde karşılaştığı en büyük zorlukları, ülkenin yönetsel ve toplumsal dinamikleri üzerinden ele almaktadır. Kapsamlı bir inceleme ile Pakistan'ın jeopolitik konumu, hızla artan nüfusu ve çok kültürlü yapısının, sömürgeci mirası devam ettiren polis teşkilatı üzerinde nasıl büyük bir baskı yarattığı açıklanacaktır. Bölüm, bu baskıların yanı sıra, federal devlet yapısının getirdiği yetki karmaşasının ve anayasal düzenlemelerin, polis teşkilatının neden parçalı ve ulusal düzeyde bütünlükten uzak bir şekilde örgütlendiğini ortaya koyacaktır.

2.1.1.1 Jeopolitik Konum ve Demografik Baskıların Etkisi

Pakistan, sahip olduğu kritik jeopolitik konum nedeniyle, iç güvenlik dinamikleri ve dolayısıyla polis teşkilatı üzerinde derin ve kalıcı etkilerle karşı karşıyadır. Ülke, güneyde İran ile 800 kilometrelik, batıda Taliban yönetimindeki istikrarsız Afganistan ile 2430 kilometrelik ve özellikle Azad Keşmir bölgesi olmak üzere kronik gerilimler yaşadığı Hindistan ile 3323 kilometrelik uzun ve sorunlu sınırlara sahiptir. Bu durum, polisin yetki ve sorumluluk alanını sadece geleneksel asayişin ötesine taşıyarak, kaçakçılık, sınır ötesi terör ve organize suçlarla mücadeleyi de kapsayacak şekilde genişletmektedir. Bu karmaşık tehditler, sınırlı kaynaklara sahip teşkilat için ciddi bir meydan okuma oluşturmaktadır (Hıdır, 2006, s. 96). Bugün özellikle Hindistan olmak üzere diğer komşu ülkeleriyle de problemler yaşamaya maalesef devam etmektedir.

Polisin karşılaştığı bu dış baskılar, ülkenin iç dinamikleriyle daha da karmaşık bir hal almaktadır. Siyasi istikrarsızlık nedeniyle yasal nüfus sayımları gecikse de ülkenin son nüfus sayımı yapılan 2023 itibarıyla 250 milyona yaklaşmış olsa da dünya bankasının 2025 verilerine göre ise 250 milyonu aşan devasa nüfusu polis teşkilatının yetersiz altyapısı ve sınırlı personel kaynağı üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır (The World Bank Group, 2025), (Pakistan Bureau Of Statistics, 2023). Bu kalabalık ve farklı etnik ve dilsel grupların bir arada yaşaması, zaman zaman toplumsal gerilimlere ve çatışmalara yol açarak, polisin tarafsız ve etkili bir şekilde müdahale etme becerisini zorlamaktadır. Tüm bu faktörler, sömürge döneminden miras kalan polis sisteminin, günümüzün karmaşık güvenlik sorunlarıyla başa çıkmakta neden yetersiz kaldığını açıkça göstermektedir.

Pakistan'ın siyasi gündeminin önemli bir parçası olan Taliban tehdidi, polisin operasyonel yapısını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, 1996-2001 yılları arasında Afganistan'ı yöneten Afganistan Talibanı ile 11 Eylül saldırıları sonrası ortaya çıkan ve bağımsız yerel örgütlerin bir koalisyonu olan Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP) arasındaki ayrım kritiktir. Her

iki grup da Peştun halkına ve benzer bir ideolojik altyapıya dayansa da örgütsel olarak bağımsızdır. Bu karmaşık durum, Peştun nüfusunu ikiye bölen ve İngiliz sömürgeciliği döneminden kalan Durand Line sınır hattının varlığıyla daha da derinleşmektedir. Bu sınır, polisin bölgedeki kontrolünü ve nüfuzunu zayıflatarak militan grupların iki ülke arasında kolayca hareket etmesine olanak tanımakta ve bu durum, Pakistan'ın uzun soluklu bir sınır güvenliği ve terörle mücadele stratejisi geliştirmesini gerektirmektedir. 11 Eylül sonrası artan Amerikan baskısıyla birlikte, Pakistan'ın 2004 yılında El-Kaide'yi temizlemek amacıyla Federal Yönetimli Kabileler Bölgesi'ne (FATA) düzenlediği askeri operasyonlar, yerel kabilelerin direnişini tetiklemiş ve TTP gibi dağınık militan grupların 2007'deki Lal Mescidi baskını sonrasında birleşmesine yol açmıştır. Bu durum, polisi geleneksel suçlarla mücadele eden bir güç olmaktan çıkarıp, adeta bir terörle mücadele birimine dönüştürmüştür. Polisin bu tür ciddi tehditlerle başa çıkabilmesi için daha fazla eğitim, teknoloji ve kaynağa ihtiyacı ortaya çıkmış, ancak mevcut sistem bu ihtiyaçlara yeterli yanıt verememektedir. Bu karmaşık ve çok katmanlı tehditler, polis teşkilatının mevcut zorluklarını daha da derinleştirmekte ve köklü reformların gerekliliğini gözler önüne sermektedir (Çevik, 2013, s. 102-104).

2.1.1.2 Federal Yapı ve Anayasanın Polis Teşkilatını Şekillendirmesi

Pakistan, ülkenin yönetim felsefesini, gücün dağılımını ve hukuki çerçevesini özetleyen Federal Parlamenter Anayasal Cumhuriyet olarak tanımlanır. Bu sistem, demokratik ilkelerin yanı sıra Pakistan'ın kendine özgü tarihsel ve kültürel dinamiklerine dayanmaktadır. Ülkenin yönetim biçimi, merkezi hükümet ile dört federe (Sindh, Pencap, Hayber Pahtunhva, Belucistan) ve özerk bölgeler (Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan gibi) arasında gücün paylaşıldığı bir federal yapı üzerine kurulmuştur. Federal sistemin temel amacı, coğrafi ve etnik çeşitliliğe sahip bir ülkede gücü dağıtarak, yerel ihtiyaçlara daha iyi yanıt verilmesini sağlamaktır. Bu federal yapının işleyişi, 1973 Anayasası tarafından detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Anayasa, merkezi hükümet ile federe hükümetleri arasındaki yetki paylaşımını belirleyen en önemli belgedir. Anayasada, savunma ve dış ilişkiler gibi konular federal hükümetin yetki alanına girerken, polislik gibi alanlar federelerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu yetki dağılımı, polis teşkilatının örgütlenme ve yönetimi açısından merkezi bir kontrolün aksine, her federenin kendi politikalarına tabi olduğu parçalı bir yapıya yol açmaktadır. Bu durum, federeler arasında polis teşkilatlarının teşkilatlanması ve işleyişi açısından farklılıklar yaratmaktadır (Pakistan Anayasası 1973, 2015), (Çamkerten, 2021, s. 225-235).

Bu durumu daha da belirgin hale getiren bir gelişme, 2010 yılında yapılan 18. anayasa değişikliğidir. Bu değişiklik ile ortak yasama listesi kaldırılarak, polislik yetkisi tamamen

federelerin kontrolüne geçmiştir. Bu durum, Pakistan'ın federal yapısının federeler lehine güçlendiğini ve ulusal düzeyde bir bütünlük sağlamayı hedefleyen reform çabalarını daha da zorlaştırdığını göstermektedir. Öte yandan, federal sistemin işleyişi sadece anayasal yapıyla değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik gerçekliklerle de şekillenmektedir. Mali federalizm, gelirlerin federal hükümet ile federe arasında paylaşımını düzenlerken, su paylaşımı gibi konularda federeler arasında gerilimler yaşanabilmektedir. Ancak belki de en kritik unsur, Pakistan'da ordunun siyasetteki etkisidir. Özellikle güvenlik ve stratejik konularda merkezi otoritenin rolünün ön plana çıkması, federeler düzeyindeki polis teşkilatlarının yetkilerini ve özerkliklerini gölgeleyebilmekte, polisin halka karşı hesap verebilirliğini zayıflatabilmektedir. Bu bağlamda, sömürge döneminden miras kalan merkeziyetçi ve militarize polis yapısı, federal sistemin parçalı yapısı içinde reformun önündeki en büyük engellerden biri haline gelmiştir (Jamal, 2010, s. 58-63).

2.2 Sömürge Mirasının Devralınması ve 1947-2001 Arası Polis Reformu Çabaları

Pakistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanmasının ardından, polis teşkilatı, sömürge döneminden kalma 1861 Polis Yasası altında faaliyet göstermeye devam etti. Bu durum, polisin vatandaşlara karşı tutum ve davranışlarının değişmemesine yol açarken, siyasi düzeyde ise teşkilatı çağdaş sosyo-kültürel dinamiklere yanıt verebilecek şekilde reform etme iddiaları sıkça gündeme geldi. Bu amaçla, 1947-2001 yılları arasında yirmiden fazla polis komisyonu ve komitesi kuruldu. Bu komisyonların çoğu, eğitim, maaşlar ve karakol işleyişi gibi operasyonel konularla sınırlı kalırken, sadece birkaçı polisin siyasi tarafsızlığı ve sivil denetim gibi daha stratejik ve temel konuları ele aldı. Aşağıda, bu dönemin en önemli reform çabalarının detaylı bir özeti sunulmuş olacaktır (Sadiq, 2014, s.29-33), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19).

2.2.1. Bağımsızlığın İlk Yılları ve Karşılaşılan Direnç (1947-1970)

Bağımsızlıktan hemen sonra, polis teşkilatını reforme etme yönündeki ilk adımlar atıldı. 1948 yılında, Karaçi'de Bombay'dakine benzer bir metropol polis sistemi kurulması amacıyla "Karaçi Şehir Polisi Yasası" adıyla bir yasa tasarısı Sindh Meclisi'ne sunuldu. Bu yasa, bir Polis Komiseri atanmasını ve bu komiserin törenlerde düzeni sağlama, sokağa çıkma yasaklarını uygulama gibi geniş yetkilere sahip olmasını öngörüyordu. Ancak tasarı, meclisten geçmesine rağmen, bürokratik engeller ve "yazım hataları" gerekçe gösterilerek bir türlü yürürlüğe giremedi ve askıda kaldı. Bu, reform çabalarının daha en başından itibaren nasıl bir dirençle karşılaştığını gösteriyordu (Sadiq, 2014, s.29-33), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19).

Benzer şekilde, 1951'de Kuzey Batı Sınır Federe Polis Genel Müfettişi Sir Oliver Gilbert Grace'in, Karaçi polisinin 1861 Polis Yasası'na göre yeniden düzenlenmesi yönündeki önerisi de bürokratik çevrelerden güçlü bir dirençle karşılaştı ancak 1955'te, "Tek Birlik" in kurulmasının ardından uygulanabildi. Bu dönemdeki diğer reform çabaları da benzer bir akıbete uğradı. 1961 yılında, Bay Yargıç JB Constantin başkanlığında kurulan Polis Komisyonu, 1962'de sunduğu raporunda polis memuru alımından eğitim süreçlerine, maaş düzenlemelerinden polis ile halk arasındaki ilişkilere kadar birçok konuda kapsamlı önerilerde bulundu. Ardından, 1962 yılında Yargıç Cornelius başkanlığındaki Maaş ve Hizmetler Yeniden Düzenleme Komitesi de Pakistan'ın büyük şehirlerinde metropol polis sistemi kurulmasını teklif etti ancak bu öneri de maalesef onaylanmadı. Son olarak, 1970 yılında Tümgeneral AO Mitha başkanlığındaki Polis Komisyonu, polisin operasyonel verimliliğini artırmaya odaklanarak soruşturmanın kovuşturmadan ayrılması, liyakate dayalı alım ve rütbe yapısının yeniden düzenlenmesi gibi öneriler sunuldu ancak sonuç pek de olumlu olmamıştır (Sadiq, 2014, s.29-33), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19). Bağımsızlık sonrası bu ilk 25 yıldaki reform girişimlerinin tarihi, Pakistan'da sömürgeci mirasın kalıntısı olan merkeziyetçi polis sisteminin ne denli derin bir kurumsal dirençle korunduğunu çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Metropol polis sistemine geçiş gibi temel yapısal değişiklik önerilerinin, basit bürokratik bahanelerle veya siyasi irade eksikliğiyle rafa kaldırılması, siyasi elitler ve yerleşik bürokrasi tarafından statükonun bilinçli olarak sürdürülmek istendiğini ve polisin sivil hizmetten ziyade devlet kontrol aracı olarak kalmasının tercih edildiğini işaret etmektedir.

2.2.2. Sınırlı ve Odaklı Komiteler Dönemi (1976-1990)

1970'ler ve 1980'ler döneminde Pakistan'da polis sistemine dair çabalar, genellikle operasyonel ve personel odaklı konulara yoğunlaşan çok sayıda komitenin kurulmasıyla karakterize edilmiştir. Bu komiteler, sistemin köklü temel yapısını değiştirmek yerine, maaş, terfi ve iç işleyiş gibi mevcut yapının işleyişindeki sorunlara sınırlı çözümler getirmeye çalışmıştır. 1976 Rafi Raza Polis Reformları Komitesi, 1981 Orakzai Polis Refahı Komitesi, 1983 SHO Statüsü Komitesi gibi reform reformlar yapılmaya çalışılmıştır. Bu dönemin en radikal girişimi ise 1985 yılında kurulan Aslam Hayat başkanlığındaki Polis Komitesi olmuştur; Komite, 1861 Polis Yasası'nın artan asayiş sorunları karşısında yetersiz kaldığını tespit ederek tüm polis sisteminin yeniden yapılandırılmasını önermiş, hatta heyetler komşu ülkelere gönderilerek özellikle Karaçi, Lahor ve İslamabad için metropol sisteminin derhal uygulanması tavsiye edilmiştir. Ancak, bu iddialı öneriler, Başbakan Muhammed Han Junejo hükümetinin

görevden alınmasıyla bir kez daha rafa kaldırılmıştır (Sadiq, 2014, s.29-33), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19). Bu dönem, Pakistan'daki reform sürecinin temel çıkmazını netleştirmektedir: Komiteler, 1861 Polis Yasası'nın yapısal yetersizliğini tespit edip köklü değişim ihtiyacını (yeniden yapılandırma ve metropol sistemi) önermelerine rağmen, bu tür ciddi öneriler siyasi istikrarsızlık ve siyasi iradenin geçici doğası nedeniyle sürekli olarak akamete uğramıştır. Bu durum, teknik olarak gerekli olan reformların, ülkedeki siyasi döngüsellik ve kurumsal süreklilik eksikliği karşısında ne kadar kolay kurban edilebildiğini göstermektedir.

2.2.3. Uluslararası ve Kapsamlı Reform Çabaları (1990-2001)

1990'lar, polis reformu çabalarına uluslararası kurumların da dâhil olduğu ve reformun kapsamının genişletildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemin en kapsamlı girişimlerinden biri, 1990 yılında kurulan Polis Reformları Uygulama Komitesi (PRIC)'dir. Komite, yasal çerçeve, polis komuta yapısı, denetim kalitesi, soruşturma, dış müdahaleler ve polisin kamuoyu imajı gibi çok çeşitli konuları kapsayan geniş kapsamlı önerilerde bulunmuştur. Ayrıca, Başbakan Benazir Butto'nun talebi üzerine ülkeyi ziyaret eden bir İngiliz heyeti, Pakistan'daki polis sisteminin sömürgecilik etkilerinden kurtulmak için tamamen elden geçirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Daha sonraki yıllarda, 1995 BM Misyonu Raporu, polisin siyasi liderliğinin, etkili, bağımsız ve halka karşı sorumlu bir polisin, istikrarlı bir demokrasi için hayati önem taşıdığını temel bir politika olarak benimsemesi gerektiğini vurgulamıştır. 1996'da ise Japonya Polis Heyeti, reformların temelinin polis ile halk arasında karşılıklı güvence dayanması gerektiğini belirtmiş; polisin siyasi tarafsızlığını ve demokratik kontrolünü güvence altına alan kurumsal yapılar kurulmasını, liyakate dayalı bir personel alım sistemini ve birleşik bir emir-komuta zincirini önermiştir. Bu dönemdeki çalışmalar, 1998'deki İyi Yönetişim Grubu ve 2000'deki Polis Reformları Odak Grubu raporlarıyla devam etmiştir. Özellikle 2000 Polis Reformları Odak Grubu, operasyonel olarak tarafsız, örgütsel olarak özerk ve halka hesap verebilir bir polis teşkilatı oluşturmak amacıyla kurumsal bir çerçeve önermiştir. Bu uzun soluklu reform çabalarına rağmen, Pakistan'da 1947-2001 yılları arasında sistemik bir değişim yaşanmamıştır. Bu süreç, polisin hala sömürgeci bir mirasın etkisinde kaldığını ve köklü reformların siyasi irade eksikliği nedeniyle hayata geçirilemediğini göstermektedir. Bu nedenle, 2002 yılında ilan edilecek olan kapsamlı Polis Emri, bu uzun süren başarısızlıklar zincirinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Sadiq, 2014, s.29-33), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010 s.18-19). 1947-2001 yılları arasındaki bu uzun soluklu ve uluslararası destekli çabalara rağmen sistemik bir değişim yaşanmaması Pakistan'ın sömürgeci mirasın etkisinde kaldığını ve

köklü reformlar için gerekli siyasi iradenin sürekli eksik olduğunu kanıtlamaktadır. Bu dönemdeki komitelerin ve uluslararası heyetlerin tekrar eden, yapısal ve demokratik kontrolü hedefleyen önerileri, 2002 Polis Emri'nin başarısızlıkla sonuçlanan bu uzun reform zincirinin bir sonucu ve tepkisi olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

2.3 2002 Polis Emri ve Getirdiği Değişimler

Daha önceki bölümde ele aldığımız üzere, 1947-2001 yılları arasında gerçekleştirilen sayısız reform çabası, polis teşkilatındaki yapısal sorunları çözmede yetersiz kalmıştır. Bu sürekli başarısızlıklar, Pakistan'ın güvenlik ve yönetim yapısında köklü bir değişikliğin kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, 2002 yılında yayımlanan kapsamlı Polis Emri, sömürgeci mirasın etkisinden kurtulma ve modern bir polis teşkilatı inşa etme yönünde atılan en önemli adım olarak değerlendirilmektedir. Bu bölüm, 2002 Emri'nin getirdiği temel değişiklikleri, kurumsal yenilikleri ve bu reformların halk nezdindeki yansımalarını inceleyecektir.

2.3.1. Emrin Amacı, Kapsamı ve Yapısal Değişimleri

Pakistan'ın bağımsızlığını takip eden yarım asır boyunca, polis teşkilatındaki reform çabalarının sonuçsuz kalması, ülkenin yönetim sistemi ve kamu güvenliği için kalıcı bir sorun teşkil etmiştir. Bu çıkmaza bir çözüm olarak, dönemin hükümeti tarafından 2002 yılında yayımlanan 2002 Polis Emri, köklü ve sarsıcı bir dönüşümün habercisi olarak kabul edildi. Bu emir, sadece 1861 tarihli sömürge dönemi Polis Yasası'ndan devralınan ilkelere bir tepki değil, aynı zamanda polis teşkilatını çağdaş bir demokratik devletin temel unsurlarından biri haline getirme yolunda atılmış stratejik bir adımdı. Emrin temel amacı, polisi Pakistan anayasasına, yasalarına ve demokratik ihtiyaçlarına uygun bir şekilde faaliyet göstermeye zorlamak, operasyonel süreçlerini iyileştirmek, kamu güvenliğini sağlamak ve polisin keyfi gücünü sınırlamaktı (2002 Police Order, md 1,2), (ICRC, 2013).

19 ayrı bölüm ve 188 maddeden oluşan bu yasa, 1861 Yasası'nın belirsiz ve muğlak yapısının aksine, polisin görev ve sorumluluklarını son derece açık ve detaylı bir şekilde tanımlıyordu. Bu durum, yasanın sadece yasal bir metin olmaktan öte, polisin rolüne dair bir felsefe değişikliğini de temsil ettiğini gösteriyordu. Emrin getirdiği başlıca yapısal değişimler arasında, polisin siyasetten arındırılarak operasyonel özerkliğinin sağlanması, liyakate dayalı terfi ve atama sistemlerinin kurulması ve teşkilat içinde hesap verebilirlik mekanizmalarının oluşturulması yer alıyordu. Bu düzenlemeler, polisi bir sömürge aracı olmaktan çıkarıp, halka hizmet eden, hukukun üstünlüğünü savunan bir sivil güç haline getirme idealini yansıtmaktaydı (Sadiq, 2014, s.29-33). 2002 Emri, sadece teknik bir yasa değişikliği değil, Pakistan polis

teşkilatının temelini yeniden oluşturma girişimiydi. Polisin görevlerini netleştirmesi ve siyasi müdahaleyi azaltarak operasyonel özerkliği, liyakati ve hesap verebilirliği ön plana çıkarması, 140 yılı aşkın süredir devam eden otoriter sömürgeci mirasla radikal bir kopuş sağlama niyetini gösteriyordu. Bu yasa, polisin hukukun üstünlüğünü savunan sivil bir kurum olması hedefine ulaşmak için atılmış en kapsamlı ve demokratikleşmeyi hedefleyen adımdır.

1861 tarihli Polis Yasası ile 2002 Polis Emri arasındaki temel farklılıklar, aşağıdaki karşılaştırmalı tabloda daha net bir şekilde görülmektedir. Bu tablo, iki yasa arasındaki ideolojik, yapısal ve işlevsel zıtlıkları özetleyerek, modern polislik anlayışına geçişin neden kritik bir adım olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 1- 1861 Polis Yasası ile 2002 Polis Emirinin Karşılaştırılması

<u>Konu</u>	<u>1861 Polis Yasası</u>	<u>2002 Polis Emiri</u>
<u>Polis Teşkilatı örgütlenme şekli</u>	Her federede tek bir polis teşkilatı kurulacak ve bu teşkilat, tek bir Polis Genel Müfettişinin doğrudan yönetimine verilerek daha merkezi ve tek elden yönetilmiştir.	Polis Düzeni, başkentler için özel, kendi kendine yeten polis teşkilatları kurulmasını önermiş ve büyük şehirler için de ayrı polis kurumlarının oluşmasını ortaya koymuştur. Ayrıca, polis teşkilatının şubelere, bölümlere, bürolara ve kısımlara ayrılması gerektiği vurgulandı.
<u>İdari makam ve yetki durumu</u>	Eski yasaya göre, polisin yönetimini ve bütçesini birçok siyasi ve yürütme organına polisin idari ve mali kontrolü verilmişti. (Bu durum, polisin özerkliğini kısıtlayabilirdi).	Yeni yasa, İl Emniyet Memuru'na başlangıçta geniş idari ve mali yetkiler verdi. Bu memur, hükümetin resmi sekreteri statüsündeydi. (Bu durum, polisin kendi iç işleyişinde daha fazla özerklik kazanmasına yönelik bir adımdı).
<u>Polis denetim merkezi</u>	1861 Yasası'na göre, Polis Teftişi federe hükümetine bağlıydı. Başbakan, bu görevi il Genel Sekreteri ve İçişleri Bakanı aracılığıyla yürütmektedir. (Bu durum, polisin federe yönetimine karşı sorumlu olduğunu ve denetim mekanizmalarının bu düzeyde işlediğini göstermektedir).	2002 Polis Emiri, polisin denetimini siyasetten arındırıp kamu güvenliği komisyonlarına devretmeyi hedefledi. Ancak 2004'te bu girişim engellendi. (Yani, başlangıçtaki bağımsızlaştırma çabası, daha sonraki yasal düzenlemelerle geri çevrildi).

<u>Hesap verebilirlik durumu</u>	1861 Polis Yasası, polisin dışarıya hesap verme mekanizması tanımlamadı. Ancak yasa, üst düzey polisler (IG, DIG, AIG) ihmalkâr astlarını cezalandırma yetkisi verdi. Ayrıca, görevden kaçan veya korkaklık yapan memurlara da cezalar uygulandı. (Yani, yasa daha çok polis teşkilatının kendi iç disiplin mekanizmalarına odaklanmıştır).	2002 Polis Emiri, polis suistimallerini suç saydı. Buna FIR kaydetmeme, izinsiz giriş ve işkence kullanımı da dahildi. Ayrıca, dış hesap verebilirlik Kamu Güvenliği Komisyonları aracılığıyla sağlandı. (Yani bu komisyonlar polisin eylemlerini denetleyecek ve gerektiğinde hesap sormasını sağlayacaktı).
<u>Toplum polisliğin etkisi</u>	Bu Kanun kapsamındaki polislik planında toplum katılımı öncelikli değildi. (Toplumsal görüşleri, ihtiyaçları veya denetimi gibi unsurlar ön planda tutulmamış, daha çok yukarıdan aşağıya bir yönetim anlayışı benimsenmiştir).	Yeni yasa, vatandaşların yerel polis önceliklerini belirlemesine imkân verdi. Bunu, Polislik Planları ve Vatandaş Polis İrtibat Komiteleri (CPLC'ler) aracılığıyla sağladı. (Yani, yeni yasa, polisin tek taraflı kararlar alması yerine, toplumun da polislik faaliyetlerinin şekillendirilmesinde söz sahibi olmasını hedeflemiştir).
<u>Nöbet ve korumanın ayrılması ve soruşturma</u>	Bu Polis Yasası, soruşturma kalitesine pek odaklanmadı. Ayrıca, önleyici ve soruşturma görevleri birleştirilmiştir (Bu durum, soruşturma süreçlerinin uzmanlaşmasını ve derinleşmesini engelleyebilirdi).	Karakol düzeyinde soruşturma görevleri ile gözlem ve koğuş görevleri ayrıldı. Üst düzeyde de bu ayrım için ayrı bir hiyerarşi kuruldu. (Bu değişiklik, polis teşkilatında soruşturma işlevinin daha profesyonel ve bağımsız bir yapıya kavuşturulması için atılan bir adımdır).
<u>Polis ve hukuki bağlantısı</u>	İlçe polis idaresi çift kontrol altındaydı. Hem SP'ye örgütsel olarak bağlıydı hem de İlçe Kaymakamı'nın genel yönetimi altındaydı. (Yani, polis hem kendi içindeki üst amirine (SP) bağlıdır hem de ilçe düzeyinde sivil bir otorite olan Kaymakam'ın genel denetimine tabidir. (Bu çift kontrol sistemi, polisin hem operasyonel	2002 Polis Emiri, çift kontrolden bahsetmedi. Çünkü İlçe Mahkemesi, Yetkilerin Devredilmesi Tüzüğü 2000 ile zaten kaldırılmıştı. (Bu, polisin üzerindeki o sivil denetim mekanizmasının artık var olmadığı anlamına geldiği için, Polis Emri 2002'nin bu konuya değinmesine gerek kalmamıştır).

	bağımsızlığını hem de sivil yönetimle olan ilişkisini dengelemeye çalışır).	
<u>Siyasi Etki</u>	Polisin yönetim ve denetim yetkileri doğrudan federe hükümetinin veya siyasi yönetimin elindeydi. Bu durum, hükümetin polis teşkilatını kötüye kullanmasını ve suiistimal etmesini kolaylaştırdı.	Polis idaresindeki yetkili idari yetkiler, federe polis memurlarına verildi. Böylece transfer ve görevlendirme yetkisi onlara geçerek, polisin daha etkin çalışması hedeflendi. (Yani, merkeziyetçi bir yapı yerine, karar alma süreçleri daha alt düzeydeki yetkililere bırakılarak polis operasyonlarının verimliliği artırılmaya çalışıldı).

Kaynak:(Sadiq, 2014, s.59-61).

2.3.2. Yeni Kurulan Denetim ve Hesap Verebilirlik Mekanizmaları

2002 Polis Emri, Pakistan polis teşkilatının uzun süredir eleştirilen hesap verebilirlik eksikliğini gidermek amacıyla, sivil denetimi artırmaya yönelik yeni kurumsal mekanizmalar getirmiştir. Bu mekanizmalar, polisin yasal sınırlar içinde kalmasını sağlamak ve keyfi hareketlerini önlemek için tasarlanmıştır.

Bunlardan ilki, her ilçede kurulması öngörülen Ceza Adaleti Koordinasyon Komitesi idi. İlçe yargıcı, ilçe polis şefi, ilçe savcısı ve cezaevi müfettişi gibi yedi farklı kurumdan gelen üst düzey yetkililerden oluşan bu komite, ceza adalet sistemi içindeki tüm paydaşlar arasında koordinasyonu ve iş birliğini teşvik etmeyi amaçlıyordu. Komitenin temel görevi, sistemin işleyişini gözden geçirmek, olası aksaklıkları tespit etmek, yerel politikalara göre planlar oluşturmak ve alınan kararların uygulanmasını denetlemektir (2002 Police Order, md.109-111). Bu mekanizma, yargı, emniyet ve cezaevi gibi kurumlar arasında şeffaf bir bilgi akışı sağlayarak, ceza adalet sisteminin daha hızlı ve adil işlemesine katkıda bulunmayı hedefliyordu.

İkinci ve belki de en önemli mekanizma ise, polisle ilgili ciddi şikâyetleri soruşturmak üzere kurulan Federal Polis Şikâyet Otoritesi idi. Bir başkan ve altı üyeden oluşan bu bağımsız otorite, polis teşkilatı üzerinde dışarıdan bir denetim sağlamak amacıyla kurulmuştu. Görev süresi üç yıl ile sınırlı olan üyelerin, yüksek ahlaki standartlara sahip ve ilgili alanlarda bilgi birikimi olan yetkin kişiler olması şartı getirilmişti. Otoritenin görevleri arasında, halktan gelen şikâyetleri almak, ciddi suçlamaları soruşturmak, polis gözetimi altındaki ölüm veya yaralanma olaylarını araştırmak ve asılsız şikâyetlerde yasal işlem başlatmak yer alıyordu. Bu düzenleme, polisin halka karşı hesap verme sorumluluğunu güçlendirerek, sömürge döneminden kalan "dokunulmazlık" algısını kırmayı amaçlıyordu (2002 Police Order, md.97-100).

2.3.3. Polis ve Vatandaşlar İçin Tanımlanan Yeni Hukuki Çerçeve

2002 Polis Emri, kamu düzeninin sağlanması ve polisin demokratik bir devletteki rolünün yeniden tanımlanması amacıyla hem vatandaşlar hem de polis memurları için yeni ve net davranış kuralları ve cezai yaptırımlar getirmiştir.

Vatandaşlara Yönelik Suç ve Cezalar: Emrin 138-152. maddeleri arasında, kamu düzenini doğrudan etkileyen bir dizi eylem suç olarak tanımlanmıştır. Bu maddeler, sokaklarda tehlikeli hayvan veya araçlarla dolaşmak, kamuya açık yerlerde kumar oynamak, polisin kanuni talimatlarına karşı gelmek veya itfaiyeye, ambulansa ve polise bilerek yanlış ihbar vermek gibi eylemleri içeriyordu. Bu suçlara, on bin rupee kadar para veya hapis cezası gibi yaptırımlar getirilmiştir. Bu düzenlemelerle, halkın günlük yaşamında güvenliği tehdit eden küçük ölçekli suçların önlenmesi hedeflenmiştir.

Polis Memurları Tarafından İşlenen Suçlar ve Cezalar: Emrin en reformist yönlerinden biri, polis memurlarının yetki suiistimalini önlemeye yönelik düzenlemeler içermesidir. 155. madde, bir polis memurunun izinsiz görevden ayrılmasını, görevi esnasında alkol kullanmasını, hasta numarası yapmasını veya üst amirine itaatsizlikte bulunmasını suç sayıyordu. Bu tür davranışlar, polis teşkilatının iç disiplini ve profesyonelliğini artırmayı amaçlıyordu. Daha da önemlisi, 156. ve 157. maddeler polisin yasal yetki olmaksızın mülke girmesi, kişilere gereksiz yere el koyması, işkence uygulaması veya tutukluyu mahkemeye iletmede gecikmesi gibi keyfi uygulamaları ağır suçlar kapsamına alıyordu. Bu maddeler, polisin gücünü "kişiye bağlı" olmaktan çıkarıp "kanuna bağlı" hale getirme çabasının somut bir göstergesiydi (2002 Police Order, md.138-157), (Human Rights Commission of Pakistan, 2010, s.19).

2.3.4. Reformlar Kapsamında Kurumsal ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çabaları

Pakistan'da kadınların adalet sistemine erişimi, ülkenin ataerkil kültürü ve çok katmanlı hukuk yapısı nedeniyle ciddi zorluklarla doludur. Kadınlar, özellikle aile içi şiddet ve namusla ilgili suçlar gibi konularda polise başvurdıklarında, duyarsızlık, ihmal ve şiddetin varlığının reddedilmesi gibi "yapısal şiddete" maruz kalmaktadır. Polisin bu tutumu, toplumun genel yaklaşımını yansıtır. Zira, polis memurları, kadınları bir meta olarak gören ve kadın haklarına yönelik muhafazakâr bir bakış açısına sahip olan aynı sosyoekonomik sistemin bir ürünüdür. Bu durum, Pakistan'da kadınların yasal haklarını tam olarak kullanamamasına ve adalet sisteminden beklentilerinin karşılanamamasına yol açmaktadır (Khan, 2012, s. 86-88).

Tarihsel olarak, Pakistan polis teşkilatında kadınların rolü ve etkisi oldukça sınırlı kalmıştır. Bunu sadece bir sebebe bağlamak tabii doğru değil ancak İngiliz sömürge döneminde ve bağımsızlığın ilk yıllarında kadın polis memurlarının sayısı son derece düşüktü. 1994 yılına

gelindiğinde, Başbakan Benazir Butto'nun girişimiyle Rawalpindi'de kadınlara özel ilk polis karakolu kuruldu. Ancak, bu tür girişimler bile kadınların mesleki gelişimine dair engelleri tamamen ortadan kaldıramamıştır. İlk bilgi raporlarının (FIR) kadın memurlar tarafından kaydedilmesine dahi izin verilmediğini gösteren araştırmalar, bu kurumsal engellerin boyutunu ortaya koymuştur (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s. 78).

Bu tarihsel zorluklara bir yanıt olarak, 2002 Polis Emri toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik önemli adımlar atmıştır. Bu emir, Kamu Güvenliği Komisyonları gibi sivil denetim organlarında kadınların zorunlu olarak yer almasını şart koşarak, kadınların karar alma süreçlerine dahil edilmesini kurumsal bir gereklilik haline getirmiştir. Bunu yaparak kadın erkek cinsiyetliği açısından önemli adımlar atmaya çalışmıştır. Bu, polisin sadece yasalara değil, aynı zamanda toplumun çeşitliliğine ve ihtiyaçlarına karşı da daha duyarlı hale getirilme çabasının bir göstergesiydi. Bu kurumsal çabaların bir uzantısı olarak, polis teşkilatında kadın polislerin rolü ve statüsü de artırılmıştır. Bugün, Pakistan'da kadın polislerin sayısal varlığı artış göstermektedir. 2011 yılında toplam polis gücünün yalnızca %0,87'sini oluştururken, bu oran günümüzde daha yüksek seviyelere ulaşmıştır. Halihazırda 41 kıdemli kadın polis memuru görev yapmaktadır ve kadınlar, Polis memuru, Yardımcı Müfettiş ve Müfettiş Yardımcısı gibi çeşitli rütbelerde görev almaktadır ve bu durum kadının karar alma mevkilerde de görev aldığını göstermektedir. Bu artış, kadınların polis teşkilatında daha fazla temsil edilmeye başlandığını gösterse de genel polis gücüne oranla hala düşük bir yüzdeye sahip oldukları görülmektedir. Bu tür çabaların, kadınların adalet sistemine erişimini kolaylaştırmak için daha kapsamlı yasal ve kültürel reformlarla desteklenmesi gerekmektedir. Örneğin, kadın polis karakolları yerine mevcut karakollar içinde kadınlara özel birimlerin oluşturulması gibi öneriler, kaynağın daha verimli kullanılmasına ve kadınların her karakolda adalet bulabilmesine olanak tanıyacaktı (Police Reforms Position Paper, 2020, s. 10-11).

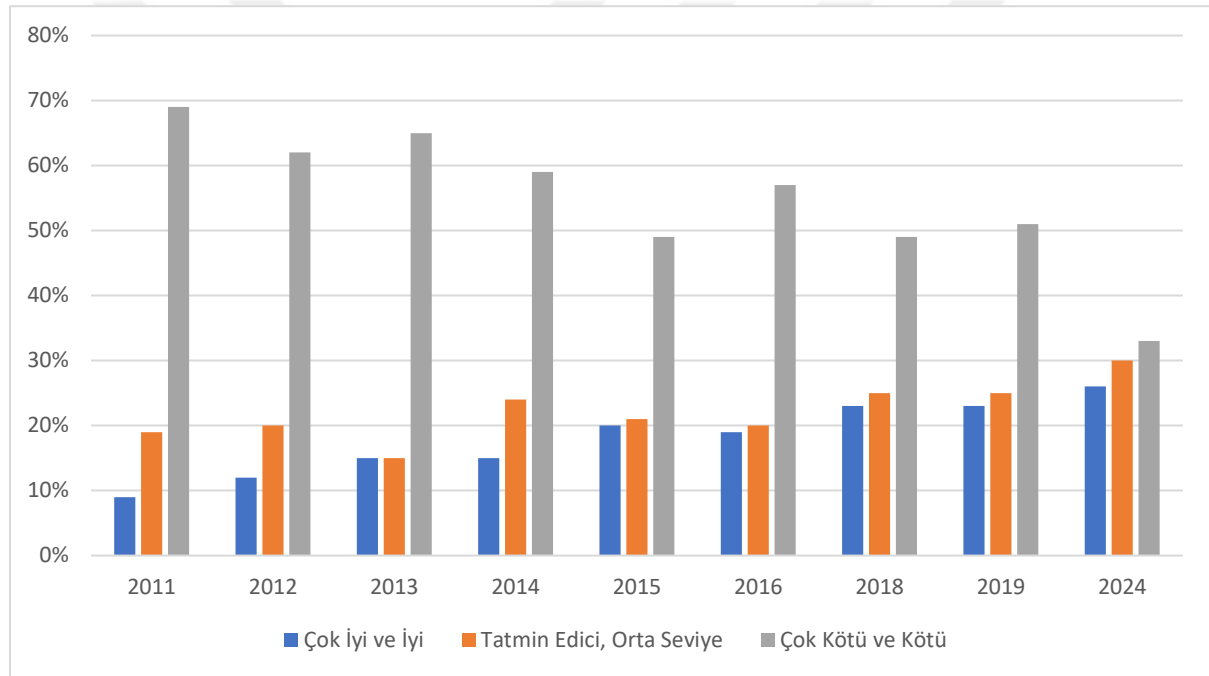
Sonuç olarak, Pakistan polis teşkilatındaki cinsiyet eşitliği çabaları, tarihsel olarak düşük temsil ve kurumsal engeller nedeniyle sınırlı kalmış olsa da son yıllarda atılan kurumsal adımlar ve politika değişiklikleri sayesinde belirgin bir ivme kazanmıştır. Bu ivme, kadın memur sayısını artırmaya yönelik kota uygulamalarını ve kadın memurlar için daha güvenli ve destekleyici çalışma ortamları yaratma girişimlerini içermektedir. Ancak, kadınların adalet sistemine tam ve anlamlı erişimini sağlamak için, yalnızca kadın polis memurlarının sayısal temsilini artırmak yeterli değildir; nicel artış, ancak kurumsal ve kültürel dönüşümle desteklendiğinde gerçek bir değişimi tetikleyebilir. Bu bağlamda, atılması gereken en kritik adımlar, öncelikle polis teşkilatının derinlemesine yerleşmiş kültürel yapısının kökten değiştirilmesidir. Kadın memurların liderlik pozisyonlarına yükselmesini engelleyen, tacizi

normalleştiren ve kariyer gelişimlerini kısıtlayan cinsiyetçi önyargıların ve yapısal engellerin aktif olarak ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu kültürel değişimi desteklemek için, teşkilattaki tüm memurlara (kadın ve erkek) zorunlu ve kapsamlı cinsiyet duyarlılığı eğitimi verilmesi hayati önem taşımaktadır.

2.3.5 2002 Polis Emri ve Reformların Halk Üzerinde Algılanan Etkisi

2002 Polis Emri ve sonrasında yapılan reformların, halkın polise olan bakışını nasıl etkilediğini anlamak için kamuoyu anketleri önemli veriler sunmaktadır. Aşağıdaki tablo, Pakistan'da polis performansına ilişkin 2011-2024 yılları arasındaki halk değerlendirme sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 2- Pakistan Polisin Halk Tarafından Performans Değerlendirme Anket Sonuçları

Kaynak: (Gallup ve Gilani Pakistan, 2025).

Pakistan'da 2011'den 2024'e kadar polis performansına ilişkin yapılan kamuoyu araştırmaları, algılarda belirgin dalgalanmalar olduğunu göstermektedir. Başlangıçta, 2011'de halkın büyük bir kısmı (toplam %71'i) polisi kötü veya çok kötü olarak değerlendirirken, çok iyi diyenlerin oranı sadece %1'di. Ancak, sonraki yıllarda bu tabloda kademeli bir iyileşme eğilimi gözlemlenmektedir. Örneğin, 2012'de ve özellikle 2014'ten itibaren olumlu algılar çok iyi ve iyi derecelendirmeleri nispeten artarken, olumsuz derecelendirmelerde kötü ve çok kötü belirgin bir düşüş yaşanmakta. 2019'a gelindiğinde ise çok kötü diyenlerin oranı %10'a kadar düşerek önemli bir değişim sergilenmiştir (Gallup ve Gilani Pakistan, 2025). Genel olarak bakıldığında, halkın polise yönelik algısında yıllar içinde olumlu yönde bir değişim ve olumsuz

algılarda azalma eğilim göstermektedir. Bu olumlu değişimin nedenleri bazı potansiyel hipotezler şunlardır:

Teröre Karşı Savaşta Sempati: Polisin terörle mücadelede verdiği kayıplar ve gösterdiği çaba, kamuoyunda sempati kazanmasına yol açmakta. Halkın, polisin ülkenin güvenliği için ödediği bedeli takdir etmesi, algıları olumlu yönde etkilemiştir. Halkın polis ile ortak bir noktasının olduğu çok az konulardan biridir.

Hizmet Sunumunda İyileşme: Özellikle trafik polisi ve otoyol polisi gibi reforme edilmiş birimler aracılığıyla sunulan hizmetlerin kalitesinde gözle görülür bir iyileşme yaşanmış ve vatandaşların günlük hayatta polisle daha olumlu etkileşimler yaşaması, genel algıyı olumlu yönde değiştirmiştir. Aslında bu durum pek fazla değişmemiştir. Ancak özellikle 2002 Polis Emiri'nin kısa bir süre uygulamaya konulmuş olması ve tam anlamıyla uygulanmamış olsa da etkisini göstermiştir.

Diğer Kolluk Kuvvetlerinin Popülaritesinde Azalma: Askeri ve paramiliter güçler gibi diğer kolluk kuvvetlerinin popülaritesinde veya sivil toplumla ilişkilerinde yaşanan değişimler, nispeten sivil bir kolluk gücü olan polisin algısında göreceli bir iyileşmeye yol açmış ve böylelikle halkın, sivil polise yönelimi artmıştır.

Bu anket çalışması Pakistan'da halkın polis teşkilatına duyduğu güvenin zaman içinde yükseldiğini ortaya koymuştur. Özellikle son 13 yıllık verilere bakıldığında, Pakistanlıların polisin performansını olumlu değerlendirme oranında yüzde 17'lik belirgin bir artış kaydedilmiştir.

Bu bulgu, polise yönelik olumsuz algılardaki düşüş ve olumlu algılardaki artış eğilimini destekler nitelikte. Bu yükselişin arkasında, polisin halkla ilişkilerinde veya görevlerini yerine getirme biçimindeki iyileşmeler, terörle mücadelede sergilediği çabalar ya da diğer güvenlik güçleriyle kıyaslandığında göreceli bir iyileşme gibi faktörler yatmaktadır. Anket sonuçları, Pakistan polisinin halkın gözündeki imajını ve güvenilirliğini artırma konusunda önemli adım olmuştur.

2.4. Yasal İkilem ve Kurumsal Direniş: 1861 Mirası ile 2002 Reformu Arasındaki Hukuk Çatışması

Pakistan'ın kurumsal yapısı, anayasal olarak federal bir cumhuriyet olmasına rağmen, sömürge döneminden miras kalan merkeziyetçi bir "yol bağımlılığı" ile karakterize edilmektedir. Bu yapısal ikilem, polis teşkilatının hukuki zemininde en belirgin şekilde gözlemlenmektedir. Pakistan, 14 Ağustos 1947'de bağımsızlığını kazandığında, İngiliz Hindistan'ının mevcut yasalarını, özellikle de otoriter ve merkeziyetçi bir yapıya sahip olan

1861 tarihli sömürgeci Polis Yasası'nı devralmış ve bu yasa, merkezi bir yasa olarak Pakistan'da yürürlükte kalmaya devam etmiştir (Jamal 2010, s.8). Bu durum, Pakistan'ın modern devlet yapısının temelinde yatan en önemli çelişkiyi gözler önüne sermektedir: federalizme ve demokrasiye geçiş iddialarına rağmen, polisin yasal ve operasyonel çerçevesi, sömürgeci bir güç tarafından halkı kontrol altında tutmak amacıyla tasarlanmış bir yasaya dayanmaktadır. 1861 Yasası'nın devamlılığı, polisin kurumsal kültürünün, sivil denetim yerine devlete hesap verme ve merkezi otoriteye hizmet etme odaklı kalmasına neden olan tarihsel bir düzeni temsil etmektedir. Bu düzen günümüz Pakistan polis teşkilatındaki birçok problemin temelini oluşturmaktadır.

Pakistan'da sömürgeci polis modelinden kopuşa yönelik en iddialı girişim, 14 Ağustos 2002'de merkezi olarak yayımlanan 2002 Polis Emri olmasına rağmen, metin bu reformun doğası gereği bir "dışsal şok" (askeri rejim dayatması) olması nedeniyle yerleşik kurumsal yapılar ve aktörler tarafından hızla reddedildiğini savunmaktadır. Nitekim, yasanın yürürlüğe girmesine rağmen, reformun ruhunu oluşturan yeni kurallar büyük ölçüde uygulanmamıştır (Jamal 2010, s.8). Bu başarısızlık, Pakistan'daki polis reformları tarihinin, sürekli tekrarlanan geçici tüzüklerle damgalanmasına yol açmıştır; zira polise sivil denetim getirmeyi amaçlayan Kamu Güvenliği Komisyonları gibi hayati kurumların kurulması, siyasi irade eksikliği ve gücünü korumak isteyen 'veto oyuncular' (siyasi elitler ve bürokrasi) tarafından sürekli ertelenerek reformların kalıcılığı engellenmiştir. Bu durum, Pakistan'da köklü kurumsal reformların, yasal metinlerin ötesinde, reformları kendi güçlerini tehdit eden bir unsur olarak gören güçlü yerleşik aktörlerin direncini ve reformları sahiplenecek sivil-siyasi konsensüsün yokluğunu aşmadığını net bir şekilde göstermektedir. Özellikle de federe devletlerin gücünü kaybetme korkusu bu durumun oluşmasında en büyük etkenlerden birini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Bu kurumsal direnişi meşrulaştıran ve reformu geri çeviren hukuki dönüm noktası, 2010 yılındaki 18. Anayasa Değişikliği olmuştur. Pakistan Anayasası'nın V. Kısımının 1. Bölümü, federal hükümet ile federe devletler arasındaki yasama yetkilerinin dağılımını düzenler. 18. Değişiklik, 142. Maddeyi revize ederek ve Eşzamanlı Yasama Listesi'ni kaldırarak "polislik" konusunu münhasıran federe hükümetlerin yetkisine bırakmıştır. Bu durum, 2002 Emri'ni kendi siyasi patronaj sistemlerine tehdit olarak gören federe elitleri için reformu yasal olarak etkisiz kılma fırsatı yaratmıştır.

Listenin kaldırılması, yasama yetkisinin federelere devredildiği şeklinde geniş bir yoruma yol açarak, her federelerin kendi güvenlik ihtiyaçlarına göre kendi polis yasasını yürürlüğe koyma özgürlüğüne sahip olduğu düşüncesini pekiştirmiştir. Bu durum, Pakistan'ın güvenlik

yapısını temelden değiştirmiş ve tek bir merkezi polis reformunun (2002 Emri) yerini, federelere özgü farklı yasal düzenlemelerin almasına neden olmuştur. Sömürgeci mirasın direncini gösteren en çarpıcı örnek, ülkenin başkenti İşlamabad Başkent Bölgesi'nin (ICT), reformdan on yıllar sonra bile hala 1861 tarihli sömürgeci yasaya tabi olmasıdır (Jamal, 2010, s. 41-45).

şekil 1-Federe Bölge Bazında Yasa İşleyişleri

Kaynak: (Police Reforms Position Paper, 2020, s.8)

Federelerin bu yeni keşfedilen yasama yetkisini kullanması, 1861 modelinin temelindeki siyasi kontrol mekanizmalarını yeniden canlandırmıştır. Federe hükümetlerinin polis gücü üzerindeki etkisi şu ana organlar aracılığıyla sağlanmaktadır: Vali ve Başbakan, federe yürütme yetkisini kullanarak polisin politikalarını doğrudan yönlendirir. Federe İçişleri Bakanlığı, polisin idari ve operasyonel işleyişinden sorumlu olarak bütçe, personel ve terfi gibi kritik kararları denetler. Federe Meclisleri ise, federe polisine ilişkin yasama çerçevesini belirler. Bu yapıda Federe Polis şefi (IGP), operasyonel lider olarak federe hükümetine karşı sorumlu olsa da genellikle merkezi bir kurum olan Pakistan Polis Hizmetleri (PSP) kadrolarından atanması nedeniyle çift taraflı bir sorumluluk altında kalmaktadır. Bu durum, federe yönetiminin siyasi hedefleri ile polisin profesyonel özerkliği arasında sürekli bir gerilime yol açmaktadır (Perito-Pervez, 2014, s.1-12).

Sonuç olarak, 18. Anayasa Değişikliği sonrası dönem, sömürgeci mirasın reform çabalarına karşı kazandığı bir zafer olarak okunabilir. Federe devletler, elde ettikleri yasal özerkliği, 2002 Emri'nin getirdiğı hesap verebilirlik ve operasyonel bağımsızlık ilkelerinden

kurtulmak için kullanmıştır. Takip eden alt bölümlerde, bu direnişin farklı biçimleri (doğrudan red, zayıflatma veya kurumsal dönüştürme) her bir federenin (Pencap, Sindh, Belucistan ve Hayber Pahtunhva) kendi polis yasalarını çıkarırken sömürgeci mirası nasıl yeniden ürettiği detaylıca analiz edilecektir.

2.4.1 Pencap: Reformu Zayıflatma ve Siyasi Kontrolü Sürdürme Süreçleri (2002-2017)

Federe devletler arasında 2002 Polis Emri'ne karşı geliştirilen direniş biçimlerinin ilki, Pencap eyaletinde gözlemlenen reformu zayıflatma ve içini boşaltma stratejisidir. Pencap, reformu doğrudan reddetmek yerine, bir dizi yasal revizyonla Emrin sömürgeci "yol bağımlılığını" kıran en radikal unsurlarını etkisiz hale getirmiştir.

2002 tarihli Polis Emiri, Pakistan'ın sömürge döneminden kalma 1861 Polis Yasasını değiştirmek amacıyla çıkarılan kapsamlı bir reform girişimiydi. Bu emir, polis teşkilatını daha modern, hesap verebilir ve halk odaklı bir yapıya dönüştürmeyi amaçlıyordu. Emrin getirdiği başlıca hedefler; polisi siyasi baskılardan korumak, sivil denetimi sağlamak ve kurumsal kapasiteyi artırmaktı (The Police Order, 2002, s.179).

2002 Polis Emiri, teoride ileri görüşlü olsa da uygulamaya geçişi siyasi ve bürokratik engellerle karşılaşmıştır. Bu direnişin ilk adımı, 2007 tarihli Polis Emiri (Pencap) olmuştur. Bu yasa, görünüşte 2002'nin reformist dilini (Kamu Güvenlik Komisyonu kurulması, görevlerin ayrılması) benimsemiş görünse de pratikte hükümete polisi kontrol etme konusunda geniş yetkiler verdiği yönünde eleştirilmiştir. Özellikle "üst düzey memurların görevden alınmasının hala kolay olması", 2002 Emri'nin "sabit görev süresi" güvencesini ve dolayısıyla siyasi bağımsızlık hedefini doğrudan baltalamıştır (Vıranı, 2008, s.1-7). Bu durum, sömürgeci modelden beslenen siyasi elitin, polis teşkilatı üzerindeki himaye kontrolünü kaybetmeyi reddettiğini göstermiştir.

Reformu zayıflatma süreci, 2013 (Pencap Polis Emri Değişikliği) ve 2017'deki müteakip değişikliklerle pekiştirilmiştir. Bu yasalar, 2002 Polis Emiri'nin sivil gözetim ve hesap verebilirlik ile ilgili birçok hükmünü kâğıt üzerinde korumuş görünse de fiiliyatta bu mekanizmaları işlevsiz kılmıştır. 2017 değişikliği ile Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu ifadesinin metinden çıkarılması gibi küçük değişiklikler, reformun federal ve bütüncül yapısını zayıflatmıştır (Zaman 2022, s.31,32).

Ancak asıl kurumsal direniş, sivil denetim mekanizmalarının kasıtlı olarak işlevsiz bırakılmasıyla kendini göstermiştir. 2002 Emri'nin harici hesap verebilirlik ayağı olan halk gözetim mekanizmaları (Kamu Güvenliği Komisyonları ve Şikâyet Mercileri) Pencap'ta hiçbir zaman tam olarak uygulamaya konulamamıştır. Bu komisyonlardaki siyasi denge bozulmuş, bu

da komisyonların işlevsiz kalmasına yol açmıştır (Zaman 2022, s.31,32). Bu durum, siyasi elitin reform kurumlarını ortadan kaldırmak yerine onları ele geçirerek etkisiz kıldığının açık bir kanıtıdır.

Paradoksal olarak, bu sivil denetim modelinin işleyebileceğine dair kanıtlar mevcuttu. Asya Kalkınma Bankası tarafından finanse edilen ve Pencap'ın dört ilçesinde uygulanan pilot proje, Kamu Güvenliği Komisyonlarının ve toplum destekli polisliğin (toplumun savunmasız kesimlerinin adalete erişimi, kadın polisin kapasitesinin artırılması vb.) oldukça teşvik edici sonuçlar verdiğini göstermiştir. Proje, 2002 Polis Emri'nin uygulanması için bilimsel metodolojiler ve usul kılavuzları da dahil olmak üzere tam bir çerçeve geliştirmiştir. Ancak bu pilot projenin başarısına rağmen, reformların eyalet çapında uygulanmaması, sorunun yasal metinlerde değil, siyasi iradede olduğunu kanıtlamıştır. Reformun başarısı, hükümetten güçlü bir irade gerektirmektedir (Zaman 2022, s.31,32). Pencap örneği, sömürgeci mirastan beslenen siyasi elitin, polis üzerindeki kontrolünü kaybetmemek için bu iradeyi göstermeyi kasıtlı olarak reddettiğini ve reformu sadece revize ederek zayıflattığını ortaya koymaktadır.

2.4.2 Sindh: Reformun "Kurumsal Dönüştürülmesi" Yoluyla Direniş

Pencap'ın 2002 Polis Emri'ni zayıflatma stratejisine karşılık, Sindh eyaleti çok daha karmaşık ve incelikli bir kurumsal dönüştürme yöntemi izlemiştir. Bu strateji, reformun dilini ve görünüşteki yapılarını benimserken, bu yapıların içini boşaltarak sömürgeci dönemin siyasi kontrol mekanizmalarını fiilen sürdürmeyi amaçlamıştır. Bu süreç, 18. Anayasa değişikliğinin hemen ardından, Sindh'in 2002 Polis Emri'ni federal bir dayatma olarak görerek yürürlükten kaldıran ilk eyalet olmasıyla başlamıştır (Zaman 2022, s.32,33). Yıllar süren yasal belirsizlikten sonra, 2019'da çıkarılan yeni Sindh yasası, 1861 tarihli eski Polis Yasası'nı yürürlükten kaldırmış ve 2002 Polis Emri'ni güncel değişikliklerle yeniden yürürlüğe koymuş; bu, görünüşte sömürgeci mirastan radikal bir kopuşu temsil etmiştir.

Bu yeni yasanın metni, sömürge yönetiminin otoriter yapısından demokratik ve halka hizmet odaklı bir anlayışa geçişi vadetmektedir. Emir'in temel amacı, Sindh polisini anayasa, hukuk ve halkın demokratik beklentileri doğrultusunda daha profesyonel, hizmet odaklı ve hesap verebilir bir kuruma dönüştürmektir. Yasa halkla ilişkileri merkeze alan bir vizyon ortaya koyar; polis memurlarının halka karşı saygılı ve nazik davranmasını, özellikle yoksul, engelli, yaşlı ve çocuklara yardımcı olmasını emreder. Bu dil, sömürge dönemindeki baskıcı ve ayrımcı polis uygulamalarından belirgin bir kopuşu ifade eder (Farooq, 2019). Yasa, 2002 Polis Emri'ne paralel olarak, fonksiyonel uzmanlaşmayı ve kurumsal istikrarı (Polis Genel Müfettişi'ne (IGP) özerk yetkiler ve görev süresi) hedefler.

Yasanın kurumsal dönüştürme stratejisinin en belirgin olduğu alan, hesap verebilirlik mekanizmalarıdır. Yasa, sömürge dönemindeki hesap sorulamaz polis algısını kırmak için bölgesel ve federe düzeyinde Bölge Kamu Güvenliği ve Polis Şikâyet Komisyonları kurulmasını öngörür. Bu komisyonların üyelerinin Meclis üyeleri, bağımsız kişiler ve yerel yönetim temsilcilerinden oluşması, demokratik katılımı ve şeffaflığı artırmayı amaçlar (Akhtar-Khan, 2017, s.14-23). Hatta yasa, polis memurları tarafından işlenen yalan beyan, işkence, haksız tutuklama gibi suçlara ağır cezalar öngörerek sömürge dönemindeki cezasızlık kültüründen vazgeçildiğini iddia eder.

Ancak, bu reformist cephenin arkasında, sömürgeci mirasın ve siyasi kontrol arzusunun devamlılığı açıkça görülmektedir. Direniş, yasanın metnindeki boşluklar ve uygulamadaki başarısızlıklar yoluyla kendini göstermiştir. Birincisi, yasanın metni hesap verebilirliği vurgulasa da 2002 Polis Emri'nin getirdiği Kamu Güvenliği Komisyonu ile Polis Şikâyet Mercilerini birleştirmiş; daha da önemlisi, bu komisyonlardaki yerel temsilci sayısını azaltarak ve yerlerine ulusal/federe meclisi üyelerini (yani siyasetçileri) dahil ederek polisin yerel düzeyde hesap verebilirliğini siyasileştirmiştir (Zaman 2022, s.32,33).

İkincisi, reformun kalbi olan siyasi bağımsızlık ilkesi tamamen etkisiz kılınmıştır. Yasa, IGP'nin görev süresini kâğıt üzerinde tanımlasa da bu güvence fiiliyatta hiçbir zaman uygulanmamıştır. 2002 Polis Emri'nin yürürlüğe girmesinden bu yana dört eyalette 67 IGP değişmiş ve Sindh'de sadece üç IGP iki yıldan fazla görev yapabilmıştır. Siyasi elitin direnişi, Sindh Hükümeti'nin DIG, DSP ve SSP'leri atama yetkisini elinde tutarak IGP'nin kurumsal yetkilerini kısıtlamasıyla somutlaşmıştır. Federal hükümetin önerdiği panelden seçilme zorunluluğuna rağmen, atama ve görevlendirme konularının Sindh Hükümeti tarafından ele alınması, polis şefini siyasi iradeye tamamen bağımlı hale getirerek 2002 Polis Emri'nin özerklik hedefini yok etmiştir (Zaman 2022, s.32,33).

Üçüncüsü, yasanın kendi metni dahi bu kurumsal dönüştürmeyi gizleyememektedir. Yasanın dili halk merkezli olsa da eski sömürgeci kontrol mekanizmaları modern koşullara adaptasyon adı altında korunmuştur. Bölge Komiser Yardımcısı'nın (sivil bürokrasinin temsilcisi) kamu düzenini sağlamak için acil durum emirleri verebilmesi ve halk toplantıları ve yürüyüşlerinin düzenlenmesi ve lisanslandırılması (toplanma özgürlüğünün kısıtlanması) gibi hükümler, sömürge dönemindeki baskıcı kontrol reflekslerinin yeni yasada da devam ettiğini göstermektedir (Farooq, 2019). Köy polisleri üzerindeki yetkinin sürmesi de bu kurumsal devamlılığı teyit etmektedir.

Son olarak, yasanın siyasi statükoyu koruma niyetinin bir diğer kanıtı, yapısal ihtiyaçları göz ardı etmesidir. Yasa, dünyanın en kalabalık ve karmaşık şehirlerinden biri olan Karaçi'nin

devasa kentsel polislik sorunlarıyla başa çıkmak için 2002 Polis Emri'nin sunduğu Başkent Şehri Polis Amiri gibi özel bir kentsel polislik yapısı getirmemiştir (Zaman 2022, s.32,33). Sonuç olarak, Sindh'in 2019 yasası, kurumsal dönüştürme yoluyla direnişin en belirgin örneklerinden biridir. Yasa, sömürgeci dönemin otoriter mirasından uzaklaşma iddiasında bulunsa da siyasi elitin himaye ağını (IGP atamaları) ve bürokratik kontrolünü (Bölge Komiser Yardımcısı) koruyarak 2002 reformun içeriğini boşaltmıştır (Farooq, 2019),

2.4.3. Hayber Pahtunhva: Reformun "Yeniden Merkezileştirme" Yoluyla Etkisiz Kılınması (Polis Yasası, 2017)

Hayber Pahtunhva (KP) eyaleti, 2002 Polis Emri'ne karşı, Pencap'ın zayıflatma ve Sindh'in kurumsal dönüştürme yöntemlerinden farklı, görünüşte reformcu ancak fiiliyatta sömürgeci genel yönetim modelini tekrarlayan bir yeniden merkezileştirme stratejisi uygulamıştır.

Görünüşte, 2017 Polis Yasası, polis teşkilatını siyasi müdahaleden arındırma ve onu profesyonel, hizmet odaklı bir kuruma dönüştürme çabalarının en kapsamlı hukuki ifadesidir. Yasa, 2002 Emri'nin federal reform vizyonunu yerel düzeyde koruma niyetini göstermiştir. Bu amaçla, polisin idari ve operasyonel bağımsızlığını güvence altına almayı ve siyasi kontrolü sınırlamayı hedefleyen yapısal değişiklikler içermektedir. Polisi siyaset dışı hale getirmek için, atama, nakil, idari ve mali kontrol yetkileri Emniyet Genel Müdürü'ne (IGP) verilmiş; IGP'nin görev süresi belirlenmiş ve liyakat sistemini kurma vizyonu desteklenmiştir (The Khyber Pakhtunkhwa Police Act, 2017, md.13, 16, 17).

Ancak, bu reformist vizyonun uygulanması, yasanın ruhuyla çelişen üç temel direniş mekanizmasıyla baltalanmıştır:

Birincisi, yasa 2002 Polis Emri'nin yerel yetki devri ruhuna aykırı olarak, yetki devri yerine merkezileştirmeye odaklanmıştır. 2017 Yasası, idari, operasyonel ve mali yetkileri yerel düzeydeki yöneticilere vermek yerine, tüm yetkiyi tek bir kişide, Emniyet Genel Müdürü'nde toplamıştır (Zaman 2022, s.34,35). Bu durum, siyasi elitin, polisi yerel sivil denetimden kaçırarak doğrudan eyalet başkentinden (ve tek bir makam üzerinden) kontrol etme arzusunu yansıtmaktadır.

İkincisi, reformun en güçlü göstergesi olması gereken sivil denetim mekanizmaları kasıtlı olarak işlevsiz bırakılmıştır. Yasa, federe, başkent ve ilçe düzeylerinde Kamu Güvenliği Komisyonlarının ve Bölgesel Polis Şikâyet Mercilerinin kurulmasını zorunlu kılmıştır (The Khyber Pakhtunkhwa Police Act, 2017, md.72). Ne var ki, bu iyi niyetli hükümler uygulamada başarısız olmuştur. Hesap verebilirlik için kritik olan Kamu Güvenliği Komisyonları, siyasi ve

hukuki engeller nedeniyle işlevsiz kalmıştır. Yasanın uygulanmasını denetlemesi gereken komiserin atanmaması ve yıllık polis planlamasının yapılmaması gibi adımlar, operasyonel özerklik, kamu güvenliği ve hesap verebilirlik gibi temel hedeflerin kâğıt üzerinde kalmasına neden olmuştur (Zaman 2022, s.34,35).

Üçüncüsü, teşkilatın profesyonelleşmesi için kritik olan soruşturma işlevinin ayrılması hedefinde dahi bir gerileme yaşanmıştır. Yeni yasayla birlikte soruşturma komuta zinciri kaldırılmış ve soruşturma birimleri, bölge düzeyinde Bölge Polis Müdürlerine (operasyon şefleri) hesap verir hale getirilmiştir. Bu durum, Bölge Polis Müdürünün performans değerlendirmesi yoluyla soruşturmayı etkileme potansiyeli yaratmış ve bağımsız soruşturma kavramını sona erdirmiştir (Zaman 2022, s.34,35).

Sonuç olarak, Hayber Pahtunhva'nın 2017 Polis Yasası, eski sömürgeci genel yönetim modelinden uzaklaşma arzusunu hukuki olarak netleştirse de uygulaması tam tersi bir etki yaratmıştır. 2002 Polis Emri'nin yerel yetki devri ruhuna meydan okuyarak, tüm idari ve operasyonel gücü Emniyet Genel Müdürü'nde (IGP) merkezileştirmesi, polisi siyasi müdahaleden koruma amacına rağmen, uygulamada merkeziyetçi ve yukarıdan aşağıya bir komuta yapısını pekiştirmiştir. Bu yapı, tam da sömürge döneminden miras kalan, halk hizmeti yerine devlete hizmeti ve mutlak kontrolü esas alan genel yönetim modelinin modern bir tekrarı olarak yorumlanabilir. Merkeziyetçilik, Halk Güvenliği Komisyonları gibi yerel hesap verebilirlik mekanizmalarının işlevsiz kalmasıyla birleşince, reformun asıl amacı olan sömürgeci mirasın aşılması yolunda önemli bir engel teşkil etmiştir.

2.4.4. Belucistan: "Doğrudan Red" ve Sömürgeci Statükoya Geri Dönüş (Polis Yasası, 2011)

2002 Polis Emri'ne karşı federe direnişinin en açık ve tavizsiz örneği Belucistan'da görülmektedir. Diğer eyaletler reformu zayıflatma veya reformcu bir dille dönüştürme yoluna giderken, Belucistan 2011 Polis Yasası ile reformu doğrudan reddetmiş ve 1861 sömürgeci modeline fiilen geri dönmüştür.

Belucistan devletinin 2011 Polis Yasası, federenin kendine özgü coğrafi ve yoğun güvenlik ortamı gerekçe gösterilerek, polis reformlarını geleneksel ve merkeziyetçi bir çerçevede tutmuştur. Bu yasa, 2002 Polis Emri'ni yürürlükten kaldırmış ve sömürgeci dönemin temel yapısal sorunlarını korumuştur. Eyaletteki polislik manzarası, polisin federenin yalnızca yüzde onluk (%10) kısmını kontrol etmesi ve geri kalan yüzde doksanlık (%90) kısmın Yerel Koruma Güçleri (Levies) yetki alanında olması nedeniyle diğer federelerden köklü bir şekilde ayrılmaktadır.

Bu güvenlik odaklı yapı, 2011 Yasası'nın 1861 Polis Yasası'nın sömürgeci sistemini esasen sürdürmesi için bir gerekçe olarak kullanılmıştır. Bu sistemde, 1861 modelinin kalbi olan ilke korunmuş; polis, tıpkı sömürge sisteminde olduğu gibi yerel idarenin kontrolüne tabi kılınmıştır. Hatta Kaymakam, Bölge Polis Müdürü'nden daha yetkili konumdadır. Polisin atamaları, nakilleri ve mali meseleleri, 2002 Emri'nin ortadan kaldırmayı hedeflediği engelleyici aktörler olan bürokrasi ve siyasi liderlik tarafından doğrudan yönetilmektedir. Yasa, Polisin İdareciliği yetkisini doğrudan Hükümete ve Emniyet Genel Müdürü makamına vererek polis gücü üzerindeki merkezi kontrolü pekiştirmektedir (Zaman 2022, s.35).

2002 reformunun ruhuna olan bu direniş, yasanın içeriğinde de belirgindir. Yasa, diğer federelerdeki reform çabalarının aksine, 2002 Emri'nin temel direkleri olan Kamu Güvenliği Komisyonları veya Bağımsız Şikâyet Mercileri gibi sivil denetimi ve hesap verebilirliği güçlendiren mekanizmalara dair açık bir bölüm içermemektedir. Bu kasıtlı eksiklik, federenin reform vizyonunun, polisin operasyonel özerkliğini artırmaktan ziyade, 1861 modelinden miras kalan komuta ve kontrol yapısını sürdürmeye öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Reformun bir diğer temel bileşeni olan soruşturmanın asayişten ayrılması konusunda da yasa yetersiz kalmaktadır (The Balochistan Police Act, 2011, md. 4, 20).

Federenin yoğun güvenlik tehditleri, yasanın polisin temel hizmet rolünden uzaklaşarak askeri bir yöne kaymasını meşrulaştıran hükümler içermektedir (The Balochistan Police Act, 2011, md 4-6,15). Sonuç olarak, Belucistan Polis Yasası (2011), yol bağımlılığının en güçlü örneğini sunar. Yasal çerçevedeki bu eksiklikler, polisin siyasi ve bürokratik kontrol altından çıkarılması yönündeki çabaların tamamen geri planda kaldığını ve reformların hukuki özerklik sağlamaktan çok, sömürgeci mirastan kalan merkezi denetim statükosunu korumaya hizmet ettiğini göstermektedir.

2.5 Polis Reformlarının Sınırlılıkları ve Yapısal Kısıtlar

Polis reformu girişimleri, Pakistan'da kurumsal ve operasyonel düzeyde beklenen kalıcı ve derinlemesine değişimi yaratmakta ciddi yapısal kısıtlarla karşılaşmıştır. Reformların ulaştığı sınırlılıklar, yalnızca hukuki düzenlemelerin yetersizliğinden değil, aynı zamanda siyasi, kurumsal ve mali faktörlerin birleşiminden kaynaklanmaktadır. Bu bölüm, reform vizyonunun neden belli bir eşikte tılandığını ve mevcut durumun nasıl şekillendiğini analiz etmektedir.

2.5.1. Reformların Siyasi Kısıtları ve Kurumsal İrade Eksikliği

Mevcut polis reformlarının temel başarısızlık nedeni, siyasetçiler ve bürokrasi tarafından teşkilatın kontrol altına alınma arayışıdır. Yeni polis yasalarının yürürlükten kaldırılması

talepleri dahi, polis suiistimallerini inceleme yönündeki gerçek bir kararlılık yerine, gizli bir siyasi amaç için kullanılan bir araç olma potansiyeli taşımaktadır. Geleneksel olarak, 1861 Polis Yasası dönemindeki yapıda bölge müdürünün, bölge yargıcının gözetimi altında görev yapması, bürokratik nüfuzun artmasına olanak tanımış; yerel yargıç ile yerel polis memuru arasındaki "suç ortaklığı", sıradan vatandaşların mağduriyetine yol açmıştır. 2002 Polis Emri, güçler ayrılığı ilkesini tesis ederek bu yapıyı kırmayı amaçlamışsa da reformlara yönelik kurumsal engeller ve siyasi etki, bu özerkliği tehlikeye atmıştır. Özellikle 2004 yasa değişiklikleri ile performans değerlendirme raporlarına siyasi bağlantıları olan düzenin dahil edilmesi, sistemin yeniden siyasi renklere bürünmesine neden olmuş ve operasyonel bağımsızlık hedefini sulandırmıştır. (Hassan 2024, s.160-165). Baktığımızda aslında 2002 Polis Emri yöntem olarak tartışılrsa da içerik, etki ve sonuç olarak modernleşmeyi hedef alan ve bu alanda adım atılmasını sağlamıştır. Ancak buna gösterilen direnç zaten tarihsel olarak geçmişte sömürge yönetimi tarafında oluşturulan düzen yol bağımlılığı oluşturmuştur.

2.5.2. Hukuki Çerçevenin Sulandırılması ve Federe Yasalarının Rolü

2002 Polis Emri, polisi siyasi müdahaleden arındırarak etkinliğini artırmayı, hesap verebilirlik mekanizmaları aracılığıyla halka karşı sorumlu kılmayı ve hizmet odaklı bir kurumu hedeflemeyi amaçlamıştır. Yeni yasal çerçeve, polis ve yargı arasında belirgin bir ayırım tesis ederek güçlerin tek bir merkezde toplanması ilkesini terk etmiştir. Ancak emrin yürürlüğe girmesine rağmen toplumda gözle görülür bir değişim yaratamaması, aceleci ve yetersiz uygulamadan kaynaklanmaktadır. Emrin anayasal konumu, askeri bir hükümet tarafından kabul edilmesi ve Parlamento'ya hiç getirilmemesi nedeniyle sürekli sorgulanmış; bu durum, yasanın ruhunu bozan 2004 yasa değişiklikleri ile birleşerek polis özerkliğini tehlikeye atmıştır. Bu hukuki sulandırma, federelerin (daha önce incelendiği gibi) kendi polis yasalarını çıkarmasıyla (örneğin 1861'e geri dönüş talepleri) birleşince, reformların ulusal düzeyde kalıcılığı imkânsız hale gelmiştir. (Hassan 2024, s.160-165). Sömürge mirasının devam ediyor olmasının ve bundan bir türlü kopamıyor olmasını gösteren, etkileyen asıl durum ve nokta hukuki boyuttur. Federe devletleri aslında modernleşme adı altında hukuki olarak bunu yaptıklarını iddia ediyorlar ancak ismi ve yöntemi değişse de sömürge kültüre on yıllar boyunca devam etmesinin sonucu olarak toplumun ve siyasetin her alanına nüfuz etmiş ve bundan kopmak maalesef çok güç hale gelmiştir. Bunun farkında oluyor olmak bile buna çözüm getirmeyi oluşturmuyor.

2.5.3. Operasyonel Sınırlılıklar ve Kaynak Kısıtları

Reformların sahadaki etkisizliği, temel kurumsal kapasite eksiklikleri ve mali kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır. Pakistan polisi, tarihsel olarak yolsuzluk, kurumsal

yetersizlik ve acımasızlık nedeniyle kötü bir şöhrete sahip olup, sıradan vatandaşlar polise başvurmaktan kaçınmaktadır. Teşkilat, tahmini 250 milyonluk nüfusa karşılık, 355.000 civarındaki kolluk kuvveti sayısı ile yetersiz personel ve kaynaklarla görev yapmak zorundadır. Bu durum, terörizm ve isyan gibi ciddi tehditler göz önüne alındığında performansını olumsuz etkilemektedir. Dahası, polis, sanayileşmiş ülkelerdeki muadillerine kıyasla geri kalmış soruşturma araçları ve tekniklerine sahip olup, laboratuvar olanakları ve teknik anlayış eksiktir. 2002 Emri'nin getirdiği operasyon ve soruşturma hizmetlerinin ayrımı dahi, uygulamada personel eksikliği, motivasyon düşüklüğü ve görevlilerin yetersizliği nedeniyle başarısız olmuş, iki hizmet arasındaki koordinasyonu engellediği ve kötü soruşturmalarla sonuçlandığı iddia edilmiştir. Karakol reformları gibi hedeflere bürokratik kontrol yoluyla ulaşılması, kurumsal ve mali kısıtlar nedeniyle düşük bir olasılık olarak kalmaktadır (Hassan 2024, s.160-165). Bu eksiklik ve sınırlılık aslında sömürge etkisinden kurtulamıyor olmanın en son sebeplerindendir. Çünkü asıl olaya hukuki zeminin sağlanamaması ve devam ettirilememesidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: PAKİSTAN POLİS TEŞKİLATININ MEVCUT ÖRGÜTLENMESİ VE DURUMU

Bu bölüm, Pakistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanmasının ardından, sömürge döneminden miras kalan polis teşkilatının geçirdiği yapısal dönüşümü ve güncel durumunu ele almaktadır. Pakistan'ın federal devlet yapısı, polis teşkilatının da farklı katmanlarda, yani hem federal hem de federe düzeyinde örgütlenmesine yol açmıştır. Bölüm, bu iki ana yapıyı ve onların sömürge mirasıyla olan ilişkisini karşılaştırmalı olarak inceleyecektir.

Bölümün ilk kısmında, doğrudan federal hükümete bağlı olup daha çok özel ve ulusal güvenlik konularında görev yapan federal polis kurumları ele alınmaktadır. Bu kurumlar, özellikle uluslararası suçlar, terörizm, yolsuzluk ve kaçakçılık gibi konularda yetkilidir. Bu federal kurumların, sömürge döneminden kalan 1861 Polis Yasası'ndan nispeten daha bağımsız bir şekilde işlediği görülmektedir.

Bölümün devamında, Pakistan'ın güvenlik yapısının temelini oluşturan federe polis teşkilatları incelenecektir. Pencap, Sindh, Hayber Pahtunhva ve Belucistan gibi her federenin kendine ait bir polis teşkilatı bulunmaktadır. Bu federe polisleri, büyük ölçüde sömürge döneminden miras kalan 1861 Polis Yasası'nın etkisi altında kalmaya devam etmektedir. Yasada yapılan bazı değişikliklere rağmen, teşkilatın hiyerarşik yapısı, operasyonel işleyişi ve yönetim biçimi, sömürge dönemindeki gibi merkezîyetçi ve militarist bir anlayışı sürdürmektedir. Bu bölüm, federe polislerinin yerel siyasi müdahalelere daha açık olmasının, sömürgeci mirasın bir sonucu olarak nasıl devam ettiğini ve bu durumun teşkilatın işleyişi üzerindeki olumsuz etkilerini analiz edecektir.

Bu iki ana yapının incelenmesinin yanı sıra, bölüm, Pakistan polis teşkilatının sömürgeci mirası en belirgin şekilde taşıdığı alanlardan olan polis rütbeleri ve üniformalarını da ele alacaktır. Pakistan polis rütbelerinin, doğrudan İngiliz Kraliyet Polis Sistemi'nden alındığı ve üniformaların da sömürge döneminin izlerini taşıdığı gösterilecektir. Bu sembolik unsurlar, teşkilatın sadece yasal ve kurumsal olarak değil, aynı zamanda kültürel ve görsel olarak da sömürgeci geçmişi nasıl devam ettirdiğinin somut bir göstergesidir.

3.1 Pakistan Polis Yapısı ve Örgütlenmesi

Çalışmamızın ikinci bölümünde tarihsel kurumsalcılık perspektifiyle analiz edildiği üzere, 2002 Polis Emri, 1861 sömürgeci yasasının kurumsallaştırdığı "yol bağımlılığını" kırmak için tasarlanmış radikal bir "kritik dönemeç" girişimiydi. Ancak bu girişim, reformu kendi siyasi himaye ve bürokratik kontrol mekanizmalarına bir tehdit olarak gören federe düzeyindeki

"engelleyici aktörlerin" aktif direnişiyile karşılaşmış ve büyük ölçüde etkisiz kılınmıştır. Bu başarısız reform mirası, günümüz Pakistan polis teşkilatının örgütlenme yapısını tanımlayan temel bir ikilemi doğurmuştur. Bir yanda reformu hedefleyen 2002 Emri'nin kâğıt üzerindeki hukuki çerçevesi, diğer yanda ise direnişi sürdüren 1861 mirasının uygulamadaki pratikleri bulunmaktadır.

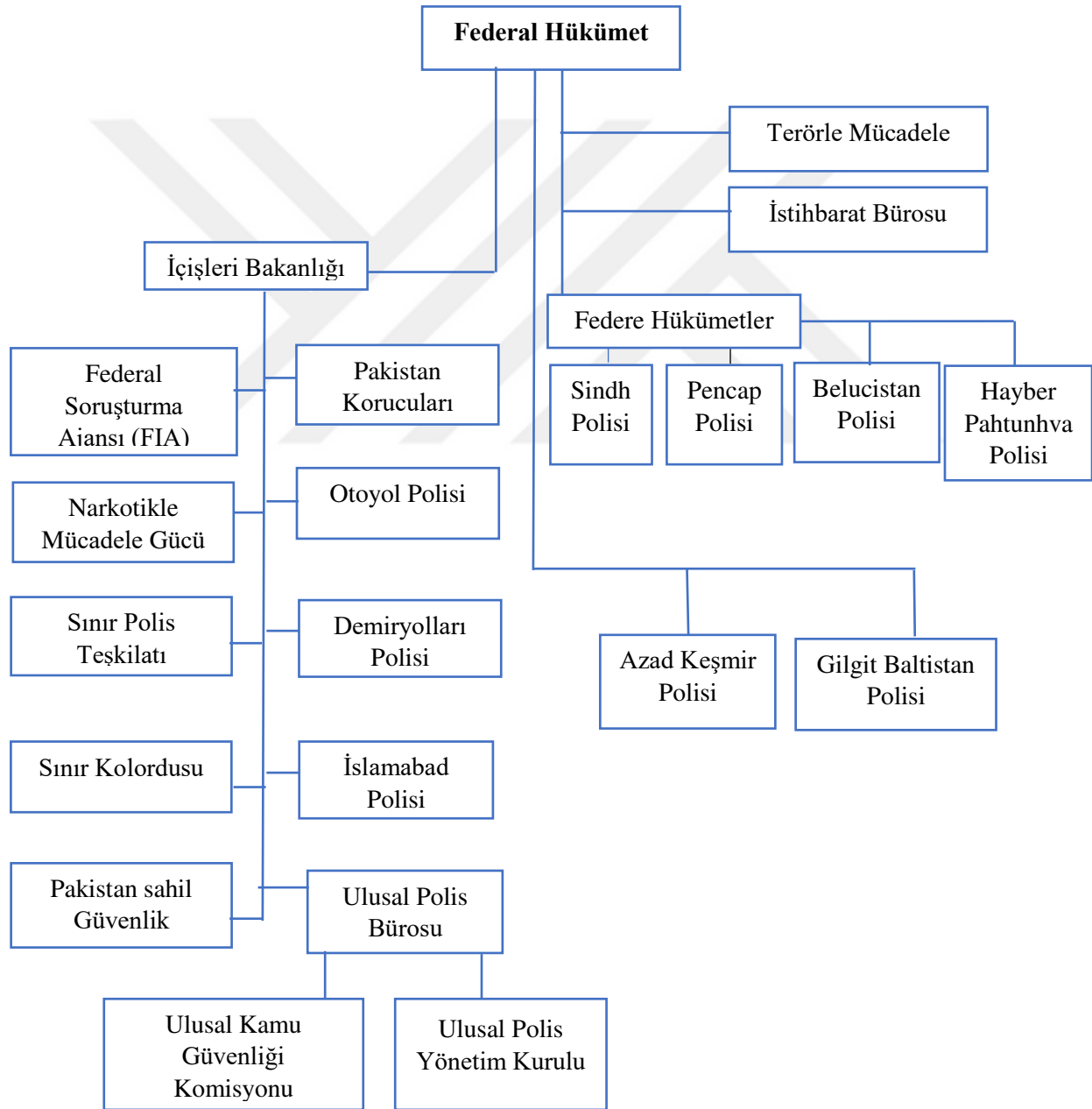
Bu çatışmalı yapının yasal zemini, 2010 tarihli 18. Anayasa değişikliği ile daha da karmaşık hale gelmiştir. Bu değişiklik, Eşzamanlı Yasama Listesi'ni kaldırarak ve "polislik" konusunu Federal Yasama Listesi'ne dahil etmeyerek, yasama yetkisini münhasıran federelere devretmiştir (Jamal, 2010, s. 41-45). İkinci bölümde gösterildiği gibi, federeler bu anayasal değişikliği, 2002 Emri'nin federal düzeyde dayatılan özerklik ve hesap verebilirlik ilkelerini yasal olarak iptal etmek için bir "fırsat penceresi" olarak kullanmıştır. Sonuç olarak, 14 Ağustos 1947'de miras alınan 1861 Polis Yasası'nın sömürgeci mantığı 2002 Emri tarafından resmen ilga edilmiş olmasına rağmen, federe hükümetlerinin (özellikle Sindh ve Belucistan) eylemleriyle fiiliyatta yaşamaya devam etmektedir (Jamal 2010, s.8). "Emrin yürürlüğe girmesine rağmen, polis için hiçbir zaman yeni kurallar tam olarak uygulanmamıştır." Dolayısıyla, günümüz Pakistan polis yapısı, bu iki yasal metin arasındaki gerilimin bir yansımasıdır.

2002 Polis Emri'nin idealize ettiği yapı, Pakistan polis örgütlenmesini hem federal hem de federe düzeyde sömürgeci modelden ayırmayı amaçlamıştır. Emir uyarınca, her bölge için hükümetin zaman zaman belirlemiş olduğu kıdemli ve kıdemsiz rütbeli personellerden oluşan ayrı bir polis teşkilatı bulundurulacaktır (2002 police order md, 6,7). Bu çerçevenin en devrimci yönü, işlevsel uzmanlaşma hedefidir. Soruşturma, İstihbarat ve Gözetleme gibi klasik görevlerin yanı sıra, Kadınlara Karşı Suç, Bilgi Teknolojisi ve Suçlu Tanımlama gibi modern birimlerin kurulması öngörülmüştür. Personel Yönetimi, Eğitim, Finans ve İç Denetim gibi idari birimler ise, teşkilatın kurumsal kapasitesini artırma niyetini yansıtmaktadır. Bu işlevsel ayırım, 2002 Emri'nin, polis teşkilatının sömürgeci dönemden miras kalan militarist yapısından, daha uzmanlaşmış bir hizmet modeline geçiş niyetinin somut bir göstergesidir (2002 police order md, 8). Ayrıca, federal ve federe polis arasındaki ilişkiyi de yeniden tanımlamıştır. Federe polisi bulunduğu federe hükümetine bağlıyken, federal polis Pakistan hükümetine bağlıdır. Federe polis şeflerinin (IGP) üç yıllık görev süreleri güvence altına alınmış; ancak bu süre dolmadan nakledilmeleri, Federe Kamu Güvenliği Komisyonu gibi sivil denetim organlarının onayına bağlanarak siyasi himayenin kırılması hedeflenmiştir (2002 police order md, 10-12).

2002 Emri'nin bu yasal ideali, federe düzeyindeki direniş nedeniyle büyük ölçüde kâğıt üzerinde kalmıştır. Sonuç olarak, Pakistan polisinin günümüzdeki örgütlenme yapısını

anlamak, 2002 Emri'nin çizdiği bu hukuki çerçeve ile sömürgeci pratiklerin yarattığı ve ikinci bölümde detaylandırılan direnişin (yol bağımlılığı) şekillendirdiği fiili yapı arasındaki çatışmayı analiz etmeyi gerektirir. Bu bölümün takip eden alt bölümleri, bu çatışmalı yapıyı analiz edecektir. Öncelikle, federal hükümete bağlı ve görece daha istikrarlı bir yapıya sahip olan polis teşkilatları incelenecek; ardından ise bu kurumsal mücadelenin asıl yaşandığı alan olan ve her birinin sömürgeci mirasa farklı düzeylerde geri döndüğü federelerin günümüzdeki fiili örgütlenme yapıları ve karşılaştıkları sorunlar detaylıca ele alınacaktır.

Şekil 2-Pakistan Polis Teşkilat Yapısı

Kaynak: (Jamal 2010), (Manzoor & Arain & Arain, 2014, s.60,61)

3.1.1. İçişleri Bakanlığı Aracılığıyla Federal Hükümete Bağlı Operasyonel Güçler

Pakistan'ın federal yapısı, polis teşkilatının örgütlenmesinde de bir ikilik yaratmıştır. Ülkede genel asayiş ve kanun uygulama görevleri büyük ölçüde federelerin sorumluluğundayken, federal düzeyde İçişleri Bakanlığı aracılığıyla yönetilen ve belirli uzmanlık alanlarına odaklanan operasyonel birimler bulunmaktadır. Bu federal birimler, federe polis teşkilatlarının aksine ülke genelinde genel asayiş görevlerini doğrudan yürütmezler, ancak terörle mücadele, sınır güvenliği ve uluslararası suçlar gibi kritik konularda faaliyet gösterirler (Abass, 2020, s.9).

Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluğu altındaki federal polis ve kolluk kuvvetleri, ulusal iç güvenliğin sağlanmasında merkezi bir rol oynar. Bakanlık, terörle mücadele ve organize suçlar gibi konularda federe birimleriyle koordinasyon sağlamanın yanı sıra, federal yasalara ve hükümetin güvenlik politikalarına uygun hareket eden uzmanlaşmış birimleri doğrudan yönetir. Bu durum, Pakistan'ın karmaşık güvenlik ortamında hem federelerin hem de federal birimlerin iş birliği içinde çalışmasını zorunlu kılmaktadır (Kıranşan, 2016, s.128). Aşağıdaki alt başlıklar, bu operasyonel güçlerin en önemlilerini detaylı bir şekilde inceleyecektir.

3.1.1.1 Federal Başkent Polisi (İslamabad)

Pakistan'ın başkenti İslamabad'ın güvenliğinden sorumlu olan İslamabad Başkent Bölgesi Polisi (ICT Polisi), teşkilatın 1 Ocak 1981'de resmi olarak kurulmasıyla, sömürge mirasından kalan hantal idari yapının içindeki karmaşık bir yolculuğa başlamıştır. Bu kuruluş tarihi, Pakistan'ın 1947'deki bağımsızlığından tam 34 yıl sonra gerçekleşmiştir. Bu gecikme, sadece bürokratik bir süreçten ibaret olmayıp, aynı zamanda tarihsel kuramcılık perspektifinden, sömürgeci 1861 Polis Yasası'nın getirdiği merkeziyetçi ve esnek olmayan idari alışkanlıkların, yeni bir ulus-devletin modernleşme çabalarına karşı gösterdiği kurumsal direncin bir göstergesidir. Başkent için özel bir polis gücü oluşturma fikri, sömürge döneminden kalma, genel ve federe odaklı güvenlik modelinden ayrılma arzusunu yansıtsa da bu dönüşümün bu kadar uzun sürmesi, mirasın ne kadar güçlü ve dirençli olduğunu kanıtlamaktadır. Bu durum, yeni ulus-devletlerin kurumsal yapılanma süreçlerinde karşılaştıkları "yol bağımlılığı" kavramını somutlaştırmaktadır. Sömürge döneminde kök salmış yasal ve idari çerçeveler, bağımsızlık sonrası dönemde bile alternatif yapıların gelişimini geciktirerek, geçmişin etkilerini günümüze taşımaktadır (İslamabad Police, 2025).

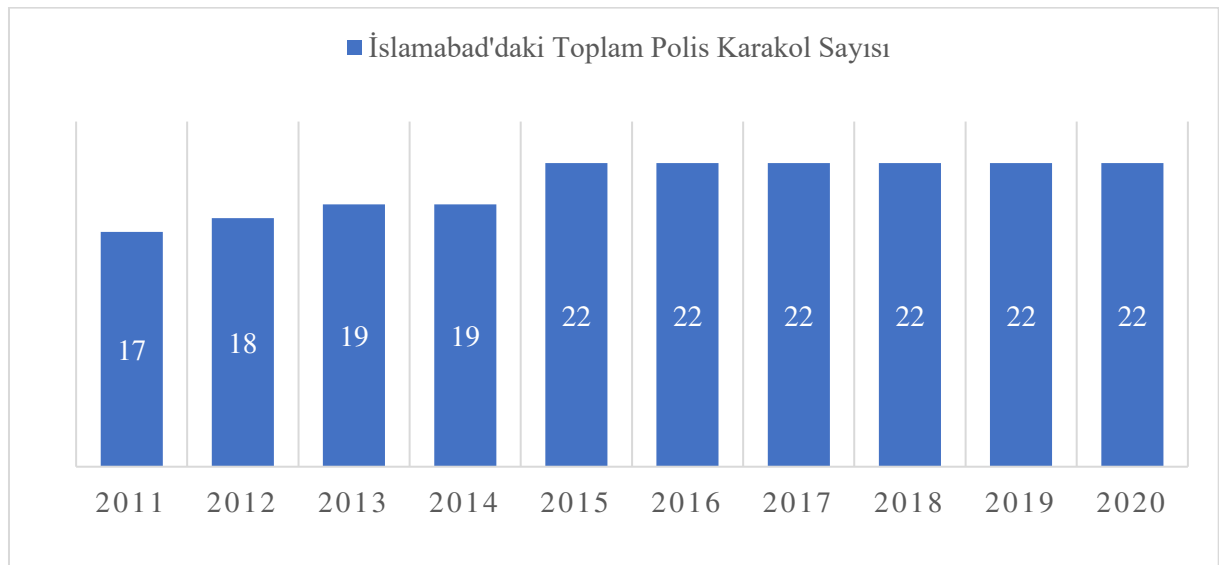
Resim 2– İslamabad Resmi Polis Amblemi

Kaynak: (İslamabad Police, 2025).

ICT Polisi'nin önemli özelliklerinden biri, diğer federe polis teşkilatlarından farklı olarak İçişleri Bakanlığı yolu ile federal hükümete bağlı, bağımsız bir kolluk kuvveti olarak işlev görmesidir. Bu bağımsızlık, sömürgeci dönemin parçalı ve bölgesel kontrol mekanizmalarına karşı, merkezi otoritenin başkent üzerindeki mutlak hakimiyetini pekiştirme çabasının bir sonucudur. Teşkilatın daha sıkı bir merkezi denetime tabi tutulması ve yüksek güvenlik standartlarını benimsemesi, bir yandan modern bir başkent in ihtiyaçlarına cevap verme amacı taşıırken, diğer yandan da sömürge yönetiminden devralınan merkezi kontrol geleneğinin yeni bir biçimi olarak yorumlanabilir. Bu durum, tezin ana tezi olan federal ve federe polisleri arasındaki yapısal ve işlevsel farklılıkları somut bir şekilde ortaya koyarak, federal kurumların sömürge mirasından görece daha az etkilendiği argümanını desteklemektedir (Shankar, 2019, s. 69).

Tablo 3- İslamabad'daki Toplam Polis Karakol Sayısı

Kaynak: (Gallup Pakistan, 2025).

Bununla birlikte, ICT Polisi'nin kuruluşunun tamamen modern bir atılım olduğu söylenemez. Teşkilat, modernleşme çabalarının bir parçası olarak suç soruşturmaları, terörle mücadele ve istihbarat toplama gibi karmaşık görevleri üstlense de hala sömürgeci mirasın yarattığı altyapı ve kaynak sorunlarıyla mücadele etmektedir. Örneğin, Gallup Pakistan verilerine göre, 2011-2020 yılları arasında karakol sayısındaki yavaş ve durağan büyüme göze çarpmaktadır (Gallup Pakistan, 2025). Başkentin sürekli artan nüfusu göz önüne alındığında, bu yetersizlik, modern bir polis teşkilatının ihtiyaç duyduğu kapasiteye ulaşmada engeller oluşturmaktadır. Bu durum, Pakistan'daki reform çabalarının, en merkezi ve stratejik birimde bile, sömürge döneminden kalma planlama ve yönetim alışkanlıklarının yol açtığı kaynak ve altyapı yetersizlikleri gibi temel zorluklarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Bu bağlamda ICT Polisi, bir yandan modern bir kimlik inşa etmeye çalışan, diğer yandan ise sömürge mirasının getirdiği kurumsal engellerle sürekli bir çatışma içinde olan karmaşık bir yapıyı temsil etmektedir.

3.1.1.2 Sınır Polisi

Pakistan'ın sınır güvenliğini sağlamak üzere oluşturulan federal kuvvetlerden biri olan Sınır Polisi, faaliyetlerini büyük ölçüde sömürge döneminden kalma bir yasal çerçeveye dayandırmaktadır. 1915 Kuzey Batı Sınır Polisi Yasası ile bağımsız bir kuvvet olarak kurulan teşkilat, günümüzde de 1958 Sınır Polisi Kuralları ile bu yasal zeminde görev yapmaktadır. Başlangıçta kabile bölgelerinden yerleşim yerlerine yönelik baskınları durdurma amacıyla oluşturulmuş olan bu kuvvetin, bağımsızlık sonrası görev alanı genişletilmiş olsa da temel yapısı ve faaliyet gösterdiği alanların hassasiyeti sömürgeci dönemin mirasını taşımaya devam etmektedir (Shankar, 2019, s. 36).

Pakistan'da sınır güvenliği, merkezi bir otorite yerine Sınır Birlikleri, Pakistan Korucuları (Rangers) ve Levies gibi çeşitli kurumların ortaklaşa yürüttüğü karmaşık ve parçalı bir yapıya sahiptir. Bu durum, sömürge yönetiminin otoritesini, doğrudan bir sivil polis gücü yerine, yarı askeri ve yerel milis güçleri kullanarak sağlamlaştırma pratiğinin bir sonucudur. Bu çok parçalı yapının en dikkat çekici unsurlarından biri ise, İngiliz döneminden kalma bir yapılanma olan ve hala bazı federelerde (Belucistan, Hayber Pahtunhva gibi) yerel aşiret milisleri olarak faaliyet gösteren Levies teşkilatının varlığını sürdürmesidir. Levies'in varlığı, modern bir devlet yapısı içinde bile sömürgeci idarelerin yerel güçler üzerindeki kontrolü sağlamak için oluşturduğu mekanizmalardan tam olarak kopulamadığının kanıtıdır. Pakistan Sınır Polisi, özellikle Hayber Pahtunhva'daki belirli sınır bölgelerinde görev yapan, federal hükümete bağlı bir kuvvettir. Federe yönetiminin onayıyla bu bölgelerde görev yapan Sınır Polisi, iç güvenlik

görevlerinin yanı sıra stratejik tesislerin korunmasından ve giriş-çıkışların kontrolünden de sorumludur. Personel seçimi büyük ölçüde Hayber Pahtunhva federe bölgesinden ve kabile bölgelerinden yapılmaktadır. Bu yerel odaklı personel seçimi, bir yandan teşkilatın bölge dinamiklerine hakimiyetini artırırken, diğer yandan sömürge döneminden miras kalan ve aşiret yapılarıyla ilişkilendirilen bir güvenlik yaklaşımının devam ettiğini göstermektedir. Bu, sömürgeci yönetimin, yerel halkı kendi otoritesine karşı bir potansiyel tehdit olarak görmek yerine, kendi bünyesine katarak bir kontrol mekanizmasına dönüştürme pratiğinin bir yansımasıdır (Jamal, 2010, s. 49).

Günümüzde özellikle Afganistan sınırında inşa edilen sınır duvarı ve elektronik gözetim sistemleri gibi girişimler, bu tarihsel yapının modern güvenlik teknolojileriyle desteklenmeye çalışıldığının bir göstergesidir. Bu durum, bir yandan geleneksel ve hantal bir yapının devam ettiğini gösterirken, diğer yandan devletin uluslararası standartlara uyum sağlamak için modernleşme çabalarıyla sömürgeci miras arasındaki derin çatışmayı ortaya koymaktadır.

3.1.1.3 Pakistan Korucuları

Pakistan'ın güvenlik aygıtı, düzenli ordu ve polis kuvvetlerinin yanı sıra, farklı görev ve yetki alanlarına sahip çeşitli paramiliter güçlerden oluşmaktadır. "Devlet tarafından desteklenen, ancak düzensiz gönüllü sivil kolluk kuvveti olarak örgütlenmiş askeri benzeri bir yapıya" sahip olan bu güçler hem iç güvenlik hem de sınır kontrolünde kritik bir köprü işlevi görmektedir. Bu karmaşık yapı, Pakistan'ın geniş ve coğrafi açıdan zorlu bölgelerindeki güvenlik ihtiyaçlarına cevap verme çabasını yansıtmaktadır.

Bu paramiliter güçlerin en bilinenlerinden olan Pakistan Korucuları (Rangers), İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır ve Pencap ile Sindh federe devletlerinde faaliyet gösteren iki ana birime ayrılmıştır. Pakistan'ın Kara Kuvvetleri'nden görevlendirilen kıdemli subaylar tarafından yönetilmesi, Korucuların askeri disiplin ve operasyonel tecrübe açısından ordunun bir uzantısı gibi hareket ettiğini göstermektedir. Korucuların görevleri arasında sınır güvenliğini sağlamanın yanı sıra, özellikle büyük şehirlerde asayişin temin etmek, organize suçlarla ve terörle mücadele etmek yer alır. Yönetim mekanizması, hem cumhurbaşkanlığı düzeyinde yapılan atamalarla merkezi bir otoriteyi yansıtırken hem de federe yetkililerinin atama yetkisiyle yerel ihtiyaçlara odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu yapı, ordunun liderlik rolünü korurken sivil denetim mekanizmasını da sürdürmeye yönelik karma bir yaklaşımın ürünüdür (Jamal, 2010, s. 47).

Pakistan'ın batı sınır bölgelerinde ise farklı paramiliter güçler öne çıkmaktadır. Sınır Kolordusu (Frontier Corps), özellikle Afganistan sınırına yakın kabile bölgelerinde ve

Belucistan'da isyanlarla mücadele, sınır güvenliğini sağlama ve uyuşturucu kaçakçılığını önleme gibi zorlu görevleri üstlenir Sınır Jandarması (Frontier Constabulary) ise Hayber Pahtunhva'da yerel düzeyde kanun ve düzenin korunmasından sorumludur. Bu güçlerin varlığı ve görev alanları, Pakistan'ın güvenlik stratejisinin, özellikle sömürge döneminden miras kalan ve merkezi devlet otoritesinin zayıf olduğu aşiret bölgelerinde yerel dinamiklere göre şekillendiğini ortaya koymaktadır (Hıdır, 2006, s. 134), (Shankar, 2019, s. 36).

Bu yapılanmanın en çarpıcı örneklerinden biri, bazı bölgelerde halen aktif olan Levies ve Khasaddars gibi yerel milislerdir. Bu birimler, İngiliz sömürge idaresinin, merkezi polis gücü yerine yerel aşiretler üzerinden düzeni sağlama stratejisinin doğrudan bir devamı niteliğindedir. Bu durum, Pakistan'ın modern güvenlik aygıtının, geleneksel ve sömürge döneminden kalma yapılarla iç içe geçmiş karmaşık bir sistemden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, Pakistan Sahil Güvenliği gibi daha modern ve uzmanlaşmış birimler deniz sınırlarının korunması, kaçakçılığın önlenmesi ve arama kurtarma operasyonları gibi görevlerle bu karmaşık yapıya entegre olmuştur (Pakistan Coast Guards, 2021).

Sonuç olarak, Pakistan'ın paramiliter güçlerinin mevcudiyeti, ülkenin geniş ve çeşitli coğrafyasının getirdiği benzersiz güvenlik zorluklarından kaynaklanmaktadır. Bu güçler, genellikle askeri eğitilmiş subayların liderliğinde ve sivil idareye bağlı olarak hareket etmekle birlikte, sömürge döneminden miras kalan parçalı ve hibrit bir güvenlik yapısının en belirgin örnekleridir.

3.1.1.4 Sahil Güvenlik Polisi

Pakistan'ın deniz sınırlarının güvenliğini sağlamak üzere oluşturulan Pakistan Sahil Güvenliği (PCG), 1971 yılında kurulmuş ve 1973 tarihli Pakistan Sahil Güvenlik Yasası ile yasal statüsünü kazanmıştır. İngiliz sömürge idaresi, Pakistan'ın geniş deniz sınırlarını korumaya yönelik uzmanlaşmış bir kuvvet kurmaktan ziyade, iç güvenlik ve isyan bastırma odaklı karasal bir güvenlik aygıtı inşa etmiştir. Bu nedenle, Sahil Güvenlik Teşkilatı, 1861 Polis Yasası'nın veya Levies gibi yerel milislerin doğrudan bir devamı değildir. Bu durum, Pakistan'ın güvenlik aygıtındaki geleneksel sömürge mirasından kalan hantal ve parçalı yapının yanı sıra, modern güvenlik tehditlerine yanıt vermek üzere kurulmuş yeni ve uzmanlaşmış birimlerin de bulunduğunu göstermektedir. PCG'nin kuruluşu, sömürge döneminden miras kalan parçalı güvenlik yapısının aksine, belirli bir alana odaklanmış, modern ve uzmanlaşmış bir güvenlik gücü oluşturma çabasını yansıtmaktadır (Pakistan Coast Guards, 2021).

Resim 3– Pakistan Sahil Güvenlik Polis Teşkilatının Amblemi

Kaynak: (Pakistan Coast Guards, 2021).

Başlangıçta Pakistan Ordusu'nun bir parçası olarak faaliyet gösteren teşkilat, yasal düzenlemelerin ardından İçişleri Bakanlığı'na bağlı sivil bir silahlı kuvvet haline gelmiştir. PCG, kara ve deniz tabanlı birliklerden oluşan karma bir yapıya sahiptir ve envanterinde modern gemiler (fırkateyn, korvet, denizaltı vb.) ile gelişmiş gözetim teknolojilerini barındırmaktadır. Teşkilatın yetkilileri, genel kolluk kuvvetlerine benzer şekilde ilk bilgi raporu (FIR) kaydetme ve soruşturma yürütme yetkilerine sahiptir. Ayrıca, 1997 Uyuşturucu Maddelerin Kontrolü Yasası gibi özel yasalar kapsamında, uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelede arama ve tutuklama gibi genişletilmiş yetkiler de kullanabilmektedir. Bu yetki yapısı, PCG'nin hem bir askeri kuvvetin disiplinini hem de modern bir polis teşkilatının hukuki yetkilerini birleştiren hibrit bir model sergilediğini göstermektedir (Pakistan Coast Guards, 2021).

Pakistan Sahil Güvenliği'nin başlıca görevleri arasında; deniz yoluyla yapılan her türlü kaçakçılıkla (mal, silah, uyuşturucu) ve insan ticaretiyle mücadele, deniz hukuku uygulamalarını sağlamak, arama-kurtarma operasyonları yürütmek ve kıyı bölgelerinin savunmasına destek olmak yer almaktadır. Teşkilat, özellikle düzensiz göçle mücadeledeki stratejik konumuyla dikkat çekmektedir. Pakistan'ın coğrafi konumu nedeniyle, hem yasa dışı yollarla ülkeye giriş hem de çıkış için önemli bir geçiş noktası olması, PCG'nin insan kaçakçılığına karşı yürüttüğü operasyonları kritik hale getirmektedir. Yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklarına göre dağılımı çoğunluğun Afganistan ve Pakistan vatandaşı olması bu sorunun bölgesel boyutunu ve Afganistan ile olan zorlu sınırların etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır (Jamal, 2010, s. 57).

Resim 4– Pakistan Sahil Güvenlik Polisinin Uyuşturucu Mallarına El Koyması

Kaynak: (Pakistan Coast Guards, 2021).

Veriler, PCG'nin kaçakçılıkla mücadeledeki etkinliğini de göstermektedir. Son yıllarda gerçekleştirilen operasyonlarda ele geçirilen büyük miktardaki kaçak akaryakıt (26.000 litre) ve uyuşturucu maddeler (1000 kg esrar, 22 ton esrar, 218 kg eroin vb.), teşkilatın sadece göçle değil, aynı zamanda uluslararası organize suç ağlarıyla da kararlı bir şekilde mücadele ettiğini kanıtlamaktadır. PCG'nin gelişmiş istihbarat toplama yöntemleri ve önleyici operasyonları, kaçakçılık faaliyetlerinin daha kıyıya ulaşmadan engellenmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Bu veriler, Pakistan'ın güvenlik aygıtının, geleneksel tehditlerin yanı sıra modern güvenlik sorunlarıyla da mücadele etmek için uzmanlaşmış ve teknoloji destekli birimler oluşturma yolunda ilerlediğini göstermektedir (Pakistan Coast Guards, 2021).

3.1.1.5 Ulusal Otoyol Polisi

Pakistan'ın polis teşkilatının sömürge mirasından gelen parçalı ve genelci yapısı incelendiğinde, Ulusal Otoyol ve Otoban Polisi (NH&MP) bu genel paradigmadan bilinçli bir sapmayı ve modernleşme çabasını temsil eden önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Lahor-İslamabad otoyolunun inşasıyla ortaya çıkan bu uzmanlaşmış federal kolluk kuvveti, geleneksel polis teşkilatlarının sahip olduğu genelci ve dağınık yapının aksine, tek bir alana, yani otoyol ve karayollarında trafik güvenliğini sağlamaya odaklanmıştır. Bu uzmanlaşma, teşkilatın geleneksel polis karakolu ve İlk Bilgi Raporu gibi bürokratik unsurlardan bağımsız hareket etmesini sağlayarak, operasyonel süreçlerini daha verimli ve esnek bir yapıya kavuşturmuştur. Bu modern organizasyon yapısı, karar alma süreçlerini kişisel takdirden arındıran ve hizmette şeffaflık ile tekdüzelik sağlayan bilimsel verilere ve standart operasyonel prosedürlere dayanmaktadır (Tahir 2012, s.95), (National Highway & Motorway Police, 2025).

Resim 5- Ulusal Otoyol Polis Teşkilatı Amblemi

Kaynak: (National Highway & Motorway Police, 2025).

NH&MP'nin başarısının temelinde, sadece teknolojik ve yapısal yenilikler değil, aynı zamanda köklü bir zihniyet değişikliği yatmaktadır. Teşkilatın misyon bildirgesinde yer alan "özverili hizmet" ve "saygı" gibi değerler, Pakistan'daki baskın otoriter polis kültürünün antitezidir. Bu yeni ahlak anlayışı, teşkilatın liderlik modelini de değiştirmiş; "baskınlık" yerine "hizmet etmeyi" amaçlayan "katalitik liderlik" benimsenmiştir. Bu liderlik felsefesi, personel davranışlarında iyileşme, ekip çalışması ve göz korkutmayan bir ortamda proaktif polislik anlayışını pekiştirmiştir. Teşkilatın insan kaynakları yönetimi, bu felsefenin somut bir uygulamasıdır. Liyakate dayalı işe alım, daha iyi maaş ve yan haklar, objektif performans değerlendirmeleri ve çalışanların yaşam kalitesini artıran düzenli vardiya sistemleri, teşkilatın ülkenin en yetenekli insanlarını çekmesini sağlamıştır. Ayrıca, NH&MP'nin kadın polis memurlarına uyguladığı kota ve genel nezaket politikası, Pakistan'da nadir görülen bir "yumuşak polislik" imajı oluşturmaya katkı sağlamıştır (Tahir 2012, s.95-98), (National Highway & Motorway Police, 2025).

Geleneksel polis teşkilatlarının en büyük sorunlarından olan siyasi müdahale ve yolsuzluk, NH&MP'nin başarısını pekiştiren en önemli farklılıklarıdır. Teşkilatın federe hükümetleri yerine federal düzeyde İletişim Bakanlığı'na bağlı olması, onu yerel siyasi baskılardan korumuştur. Bu bağımsızlık ve teşkilatın dürüstlük konusundaki güçlü itibarı, onu diğer kamu kurumlarından ayırmaktadır. NH&MP, halkla ve medyayla kurduğu aktif ve şeffaf iletişim sayesinde kamuoyunun güçlü desteğini kazanmış ve bu destek, siyasi baskı gruplarının teşkilat üzerinde nüfuz kurmasını zorlaştırmıştır. Bu durum, kurumların yeterli kaynaklara ve siyasi müdahaleden bağımsızlığa sahip olduğunda, Pakistan'daki genel kurumsal yol bağımlılığından başarıyla ayrılabilceğini göstermektedir (Tahir 2012, s.95-98).

Sonuç olarak, NH&MP, sömürge mirası polislik modelinin kırılğanlıklarını ve modern bir güvenlik aygıtının potansiyelini aynı anda gözler önüne seren eşsiz bir vakadır. Tek bir alana odaklanması, modern teknoloji ve hizmet anlayışını benimsemesi ve en önemlisi insan kaynağına yatırım yapan bir liderlik felsefesiyle, Pakistan'da güvenlik reformlarının belirli alanlarda başarıyla uygulanabileceğini kanıtlamaktadır. Bu teşkilat, sömürgeci otoriter yapıdan hizmet odaklı, hesap verebilir ve profesyonel bir kolluk gücüne geçişin mümkün olduğunu göstererek, diğer polis teşkilatları için uygulanabilir bir model sunmaktadır.

3.1.1.6 Pakistan Demiryolu Polisi

Pakistan'ın demiryolu altyapısı, 19. yüzyılın ortalarında İngilizler tarafından Hindistan'da başlatılan demiryolu inşası projesinin bir mirasıdır. Bu projenin temelinde, ekonomik ve stratejik hedefler yer almaktaydı. 1854 yılında Kalküta'dan diğer önemli kentlere uzanan telgraf hatları ve demiryolu hatları, Avrupa'daki sanayi devrimi tecrübesinin Asya'ya aktarımıyla beraber, İngiltere'nin sömürgeci çıkarlarını pekiştirmiştir. Demiryolları, 50 milyon sterlinin üzerinde bir yatırımla inşa edilerek, Hindistan'ın bir hammadde kaynağı ve İngiltere sanayi ürünleri için pazar haline getirilmesini amaçlamıştır. Ayrıca, demiryolları İngiltere askeri birliklerinin hızlı intikalini sağlayarak sömürge yönetiminin otoritesini güçlendirmiştir (Stein 2015, s.262).

Ancak, demiryolu ağının yerel Hint toplumu üzerindeki etkileri oldukça olumsuz olmuştur. Ham madde taşımacılığına odaklanması, yerel ekonomiyi ve küçük çiftçileri olumsuz etkilemiş, kırsal yoksulluğu derinleştirmiştir. Örneğin, 1890'larda demiryoluyla taşınan ucuz buğday, yerel üreticilerin rekabet gücünü kaybetmesine ve topraklarını kaybetmesine neden olmuştur. Bu süreç, sömürgeci bir "drenaj" sistemi yaratmış ve Hindistan'da tekrarlayan yıkıcı kıtlıklara etkisi bulunmuştur (Stein 2015, s.262).

Pakistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından, sömürge döneminden miras kalan bu demiryolu ağı, modernleşme çabalarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu modernleşme sürecinin bir yansıması olarak, demiryolu ağındaki güvenliği sağlamak amacıyla özel bir kolluk kuvveti olan Pakistan Demiryolları Polisi (PRP) kurulmuştur. Teşkilatın yetki ve sorumlulukları, 1977 tarihli Pakistan Demiryolları Polisi Yasası ile açıkça belirlenmiştir. Bu yasa, PRP'yi Pakistan'ın demiryolu altyapısı, yolcu ve mallarının güvenliği ile demiryoluyla ilgili suçların önlenmesi ve soruşturulması için kurulmuş, uzmanlaşmış bir güç olarak tanımlamaktadır. Bu durum, sömürge döneminden miras kalan genelci polis modelinin aksine, belirli bir altyapı ve amaca yönelik modern bir güvenlik birimi oluşturulmasının bir göstergesidir (Jamal, 2010, s. 55).

Pakistan Demiryolları Polisi'nin kuruluşu ve yapısı, sömürge döneminin bıraktığı hem altyapısal hem de ideolojik mirastan ayrışmanın bir sembolü olarak görülebilir. İngiltere yönetiminin demiryollarını inşa etme amacı, öncelikli olarak kendi ekonomik ve askeri çıkarlarına hizmet etmektir. Dolayısıyla, bu altyapının güvenliği de sömürge rejiminin çıkarlarını korumaya yönelik, reaktif ve genel bir polis teşkilatı tarafından sağlanıyordu. Bu yaklaşım, demiryollarını yerel halkın refahı yerine sömürgeci bir "drenaj" mekanizmasının parçası haline getiriyordu.

Resim 6- Pakistan Demiryolu Polisi Amblemi

Kaynak: (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2019).

Pakistan'ın bağımsızlığını takiben, bu mirasın güvenlik boyutunda da modernleşme ihtiyacı doğmuştur. Pakistan Demiryolları Polisi'nin kurulması, pasif ve genelci bir güvenlik modelinden, belirli bir sektöre odaklanan proaktif ve uzmanlaşmış bir yapıya geçişi temsil eder. 1977 Yasası ile tanımlanan yetki alanı ve görev tanımı, demiryolu altyapısını bir sömürge aracı olmaktan çıkarıp, ulusal kalkınma ve kamu hizmeti aracı olarak yeniden konumlandırma çabasını yansıtmaktadır. PRP'nin yetki alanının, demiryolu hatları ve istasyonlarının ötesine geçerek yakın yerleşim yerlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi, bu güvenlik yapısının sadece varlıkları korumakla kalmayıp, demiryolu ekosisteminin bütünsel güvenliğini sağlama misyonunu üstlendiğini göstermektedir. Bu, sömürge dönemindeki reaktif ve sınırlı güvenlik algısının aksine, daha bütüncül ve ulusal çıkarlara hizmet eden bir vizyonun sonucudur. Sonuç olarak, Pakistan Demiryolları Polisi, tıpkı Ulusal Otoyol Polisi gibi, ülkenin modernleşen altyapısına paralel olarak oluşturulmuş uzmanlaşmış bir güvenlik birimidir. 1977 tarihli yasayla yasal zeminini sağlamlaştıran ve yetki alanını genişleten PRP, sömürge döneminden kalma pasif ve reaktif polis modelinden ayrılarak, daha hedef odaklı ve proaktif bir güvenlik yaklaşımını benimsemiştir (Jamal, 2010, s. 55).

3.1.1.7 Narkotik Polis Gücü

Pakistan'ın uyuşturucuyla mücadele konusundaki kurumsal evrimi, modern bir tehdide karşı devletin nasıl yeni güvenlik yapıları oluşturduğunu gösterse de bu süreçte dahi sömürge döneminden miras kalan idari alışkanlıkların izleri görülmektedir. Bu süreç, 1957 yılında Gelir Bölümü bünyesinde kurulan Pakistan Narkotik Kurulu (PNB) ile başlamıştır. PNB'nin federe ve federal temsilcilerden oluşan parçalı yapısı, sömürgeci yönetimden devralınan ve merkezi otoritenin zayıf olduğu, koordinasyondan yoksun bürokratik doğayı yansıtmaktadır. Bu durum, karmaşık bir tehdide karşı tek bir çatı altında bütünleşik bir mücadele başlatmak yerine, parçalı ve dağınık bir yaklaşımı benimseme eğiliminin bir göstergesidir (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2025).

Resim 7- Narkotik Polis Gücü Amblemi

Kaynak: (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2025).

Kurumsal yapıdaki asıl modernleşme, Birleşmiş Milletler Narkotik Kontrol Sözleşmesi'ne yanıt olarak 1973 yılında Pakistan Narkotik Kontrol Kurulu'nun (PNCB) kurulmasıyla başlamıştır. Ancak uyuşturucu tehdidinin ciddiyetinin artmasıyla birlikte devlet, 1991'de Pakistan Ordusu'ndan 388 askerî personelden oluşan Narkotikle Mücadele Görev Gücü'nü (ANTF) kurarak bu alana askerî kapasitesini de dahil etme kararı almıştır. Bu hamle, Pakistan'ın güvenlik stratejisinde kritik bir dönüm noktasıdır ve sömürge dönemi mirası olan sivil polis kuvvetlerinin modern ve karmaşık suçlarla mücadeledeki yetersizliğine duyulan güvensizliği net bir şekilde ortaya koymaktadır. Sömürge yönetimi, 1861 Polis Yasası ile sivil polisi asayiş sağlama ve toplumsal kontrolü sürdürmek amacıyla konumlandırmış; karmaşık suç soruşturmaları için gerekli kapasiteyi inşa etmemiştir. Bu boşluk, modern dönemde ordunun iç güvenlik görevlerine müdahale etmesinin başlıca nedenlerinden biri haline gelmiştir. Bu evrimin zirve noktası, 21 Şubat 1995'te ANTF ile PNCB'nin birleşerek bugünkü adıyla

Narkotikle Mücadele Gücü (Anti-Narcotics Force- ANF) olarak yeniden yapılandırılmasıdır (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2025).

Sonuç olarak, Pakistan'ın narkotik kontrolündeki kurumsal tarihi, modern bir tehdit karşısında devletin nasıl yeni güvenlik yapıları oluşturduğunu göstermektedir. Ancak bu süreç, sömürge mirasından kalan parçalı ve koordinasyondan yoksun idari yapıdan, askerî unsurları da içeren, merkezi ve operasyonel etkinliği yüksek bir yapıya doğru karmaşık ve zorlu bir dönüşümü simgelemektedir. Bu dönüşüm, Pakistan'ın güvenlik aygıtının, kurumsal dirençle mücadele ederek, modernleşme çabalarını sürdürdüğünü göstermektedir.

3.1.1.8 Pakistan Federal Soruşturma Ajansı (FIA)

Pakistan'ın federal düzeydeki en önemli kolluk ve istihbarat kurumlarından biri olan Federal Soruşturma Ajansı (FIA), köklü bir geçmişe ve sömürge dönemine uzanan bir mirasa sahiptir. Modern FIA'nın temelleri, 1941 yılında rüşvet ve yolsuzluk vakalarını soruşturmak üzere kurulan Özel Polis Teşkilatı'na (Special Police Establishment) dayanmaktadır. Bu durum, FIA'nın Pakistan'ın bağımsızlığı sonrası oluşturulan yeni bir yapıdan ziyade, sömürge yönetiminden devralınan bir kurumun modernize edilerek günümüze taşınmış bir formu olduğunu göstermektedir. Bu kurumsal devamlılık, Pakistan'ın güvenlik aygıtında sömürgeci mirasın sadece yasalarla sınırlı kalmadığının, aynı zamanda kurumsal yapılar aracılığıyla da sürdüğünün açık bir kanıtıdır. Günümüzdeki teşkilat 1975 yılında çıkarılan FIA Yasası ile Federal Soruşturma Ajansı olarak kuruldu. FIA, diğer teşkilatlara göre nispeten küçük ancak uzmanlaşmış bir güce sahip olup, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır (Jamal, 2010, s. 51-53), (FIA 2019).

Resim 8– Federal Soruşturma Ajansı (FIA) Amblemi

Kaynak: (FIA, 2019).

Sömürge mirası üzerine inşa edilen FIA, 21. yüzyılın karmaşık ve çok boyutlu suçlarına karşı mücadele edebilecek yetkinlikte bir kuruma evrilmiştir. Teşkilatın modernizasyon

abaları, sömürge döneminden miras kalan temel yolsuzlukla mücadele görevinin, günümüzün karmaşık ve uluslararası nitelikteki suçlarıyla mücadele edecek şekilde genişletilmesiyle somutlaşmaktadır. FIA, yolsuzluk, rüşvet ve kara para aklama gibi mali suçların yanı sıra, insan kaçakçılığı, siber suçlar, terör finansmanı ve organize suçlar gibi modern tehditlerle mücadele etmek için uzmanlaşmış alt kanatlara sahiptir. Bu görev genişlemesi, Pakistan devletinin devraldığı kurumsal mirası çağın gereksinimlerine göre yeniden şekillendirme çabasını göstermektedir. Ajansın merkezi İşlamabad'da bulunsa da ülkenin her bir büyük şehrinde ve federe merkezinde şubeleri bulunmaktadır. Bu yaygın yapı, ajansın ülke genelinde operasyonel etkinliğini artırmaktadır (National Highway & Motorway Police, 2025), (FIA, 2019), (Ahmed 2012, s.100-103).

Ancak, FIA'nın bu modernleşme çabaları, sömürge mirasından gelen kurumsal zayıflıkların gölgesinde kalmaktadır. Teşkilatın etkinliği, profesyonelliğine ve özellikle siyasi tarafsızlığına bağlıdır. Ne var ki, özellikle 1990'lar boyunca, ajansın iktidardaki siyasi liderlik tarafından rakipleri hedef almak için bir araç olarak kullanılmasına izin verildiğini belirtilmektedir. Bu durum, FIA'nın temel rolünün, Ehtesab Bürosu ve Ulusal Hesap Verebilirlik Bürosu (NAB) gibi siyasi motivasyonlarla kurulan yeni kurumlar lehine marjinalleştirilmesine yol açmıştır. Ajansın en büyük kurumsal zayıflığı, yöneticilerinin sık sık değiştirilmesidir. Teşkilat bugüne kadar yaklaşık 30 genel müdürden fazla kişinin görev yapması, teşkilatın liderlik istikrarından yoksun olduğunu ve siyasi müdahalelere açık bir yapıda olduğunu kanıtlamaktadır. Bu istikrarsızlık, modern suçlarla mücadele için gerekli olan stratejik planlama ve kapasite gelişimini engellemektedir. Ayrıca, st düzey yetkililere karşı soruştırma açma yetkisinin İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması gibi prosedürel kısıtlamalar, FIA'nın federal düzeydeki büyük yolsuzluk skandallarını etkili bir şekilde soruşturmasını engellemektedir (Ahmed 2012, s.100-103).

Sonuç olarak, Federal Soruştırma Ajansı, Pakistan'ın güvenlik aygıtının, sömürge mirasını reddetmek yerine onu dönüştürmeyi seçtiği yönündeki tezi destekleyen önemli bir örnektir. FIA, 1941'den miras kalan temel üzerine inşa edilerek, 21. yüzyılın karmaşık ve çok boyutlu suçlarına karşı mücadele edebilecek yetkinlikte bir kuruma evrilmiştir. Ancak, bu evrim, kurumsal özerklik ve liderlik istikrarı gibi kritik konularda süregelen zayıflıklarla gölgelenmektedir. FIA, bu yönüyle, Pakistan'daki güvenlik reformlarının hem kurumsal sürekliliği hem de modernleşmeyi bir arada barındıran pragmatik bir yaklaşım sergilediğini, ancak bu sürecin siyasi risklere açık olduğunu ortaya koymaktadır.

3.1.1.9 Sınır Kolordusu (FC)

Pakistan'ın güvenlik aygıtı içerisinde hibrit bir yapı sergileyen önemli bir teşkilat olan Sınır Kolordusu (FC), 1959 Sınır Kolordusu Tüzüğü'ne göre faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu teşkilatın en belirgin özelliği, Savunma Bakanlığı yerine İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmasına rağmen, Pakistan Ordusu'nun düzenli subayları tarafından yönetilmesidir. FC, bu karma yapısıyla hem askerî disipline sahip hem de iç güvenlik odaklı bir paramiliter güç olarak işlev görmektedir. Bu durum, sömürge döneminden miras alınan ve sivil-asker ayrımının net olmadığı güvenlik kurumlarının bir devamı olarak değerlendirilebilir (FC BLN South Baluchistan Men At Their Best, 2020).

Resim 9- Sınır Kolordusu Resmi Amblemi

Kaynak: (FC BLN South Baluchistan Men At Their Best, 2020).

FC'nin (Frontier Corps- Sınır Kolordusu) organizasyon yapısı ve özellikle personel alım stratejileri, görev yaptığı coğrafyaların özgün demografik ve siyasi dinamiklerine göre önemli ölçüde değişkenlik gösterir. Bu farklılaşma, teşkilatın her bölgede izlediği güvenlik ve istikrar politikalarının stratejik bir yansımasıdır. Örneğin, FC Hayber Pahtunhva birimlerinin genç rütbeli üyeleri çoğunlukla yerel kabile bölgelerinden seçilirken, bu yaklaşım bölgenin aşiret yapısıyla uyum sağlama çabasını gösterir ve yerel halkla kurulan bağları güçlendirmeyi hedefler. Yerel kökenli personel, operasyonel istihbaratın etkinliğini artırmada ve toplumsal meşruiyeti sağlamada kritik bir rol oynar. Buna karşın, FC Belucistan'daki genç rütbelilerin büyük bir kısmı Beluc kökenli değildir. Bu durum, isyan ve ayrılıkçı hareketlere karşı daha merkeziyetçi bir kontrol mekanizması kurma amacı taşır; merkezden atanan veya farklı etnik kökenlerden gelen personel, yerel siyasi bağlardan bağımsız hareket ederek isyancı unsurların yerel desteğini kesmeyi amaçlayan bir stratejiyi yansıtır. Bu personel farklılaşması, teşkilatın bölgelere özgü güvenlik stratejilerini yansıtarak, her bölgenin kendine has güvenlik zorluklarına esnek ve uyarlanabilir çözümler sunma gayretini ortaya koymaktadır.

Resim 10– Sınır Kolordusu Güvenlik Gücü Üniformalı Yürüyüşü

Kaynak: (FC BLN South Baluchistan Men At Their Best, 2020).

Sınır Kolordusu'nun temel görevi, yerel kolluk kuvvetlerine destek sağlamak, kanun ve düzenin korunmasına yardımcı olmaktır. Ancak teşkilatın asıl stratejik önemi, isyan ve düzensizlik gibi durumlara müdahaledeki etkinliğinde yatmaktadır. Bölgenin yapısına hâkim olması ve yerel halk üzerinde sahip olduğu egemen güç, FC'yi bu tür olaylarda daha başarılı kılmaktadır. 1970'lerin ortalarında Belucistan'daki isyanın bastırılmasında FC Belucistan'ın kritik rol oynaması, bu gücün iç güvenlikteki önemini açıkça gözler önüne sermektedir (Jamal, 2010, s. 47). Günümüzde ise FC'nin rolü, Belucistan'daki ayrılıkçı hareketlerle ve Hayber Pahtunhva'daki Taliban gibi tehditlerle mücadeleye odaklanmış durumdadır. Bu durum, Sınır Kolordusu'nun sürekli değişen güvenlik tehditlerine hızla adapte olduğunu ve Pakistan'ın stratejik bölgelerinde istikrarı sağlamada hayati bir rol oynadığını göstermektedir.

3.1.2. İçişleri Bakanlığına Bağlı İdari ve Denetim Organları

Pakistan'da polis teşkilatının sömürge döneminden miras kalan yapısını dönüştürme ve modernleştirme çabaları, özellikle 2002 yılında çıkarılan Polis Emri ile yeni idari mekanizmaların kurulmasıyla somutlaşmıştır. Bu süreçte, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Ulusal Polis Bürosu (NPB), Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu (NPSC) ve Ulusal Polis Yönetim Kurulu (NPMB) gibi kurumlar, polislik faaliyetlerini denetlemek, reformları yönlendirmek ve hesap verebilirliği artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu üç kurum, Pakistan polisinin hem operasyonel hem de idari açıdan daha şeffaf, profesyonel ve modern bir yapıya kavuşmasını hedeflemektedir.

3.1.2.1 Ulusal Polis Bürosu (NPB)

Ulusal Polis Bürosu (NPB), Pakistan'ın tüm kolluk kuvvetleri için birincil düzeyde bir araştırma ve geliştirme merkezi olarak işlev gören federal bir kurumdur. 1977 yılında Polis Araştırma ve Geliştirme Bürosu olarak kurulan teşkilat, 2001'de bugünkü adını alarak daha merkezi bir konuma yükseltilmiştir. Bu yeniden yapılanma, kurumun sadece araştırma yapmakla kalmayıp, aynı zamanda polislik, iç güvenlik ve hukukun üstünlüğü konularında federal hükümete politika önerileri sunan bir "ulusal polis forumu" olarak hareket etme rolünü pekiştirmiştir (NPB, 2024).

Resim 11- Ulusal Polis Bürosu Resmi Amblemi

Kaynak: (NPB, 2024).

2002 Polis Emri, NPB'nin Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu ve Ulusal Polis Yönetim Kurulu'na sekreteryaya hizmeti sunmasını zorunlu kılmıştır. Bu görev, teşkilatların idari yükünü hafifleterek operasyonel etkinliklerini artırmayı hedeflemektedir. NPB, Baş Yargıç tarafından oluşturulan Polis Reformları Komitesi'nin (PRC) tavsiyelerini federe polisleriyle koordinasyon halinde uygulamakla görevlendirilmiştir. Bu kapsamda, polis düzeni, ceza hukuku reformları, kentsel polislik ve hesap verebilirlik gibi birçok alanda önemli ilerlemeler kaydetmeyi hedeflemiştir. Kurumun çalışma gruplarının detaylı listesi, polis performans değerlendirmesinden modern teknolojinin kullanımına, yasal boşlukların giderilmesinden karakolların marjinalleştirilmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsadığını göstermektedir. Bu durum, Pakistan'da polis reformlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alındığını ve eski sistemin köklü sorunlarına çözüm arandığını ortaya koymaktadır (NPB, 2024).

3.1.2.2 Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu (NPSC)

Ulusal Kamu Güvenliği Komisyonu (NPSC), Pakistan polis teşkilatında sivil denetimi ve hesap verebilirliği tesis etme amacı taşıyan kilit bir organdır. Toplam 12 üyeden oluşan

komisyonun yarısı Ulusal Meclis'ten, yarısı ise sivil toplumdan seçilmektedir. Üyelerin en az ikisinin kadın olması şartı, 2002 Polis Emri'nin cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye yönelik modernleşme hedeflerini yansıtmaktadır. Komisyonun başkanlığını Federal İçişleri Bakanı yürütür ve bu durum sivil otoritenin denetleyici rolünü vurgular.

Komisyonun temel görevi, federal kolluk kuvvetlerinin (FIA, Narkotikle Mücadele Gücü, Sahil Güvenlik vb.) işleyişini denetlemek ve bu birimlerin başındaki yetkililerin atanması konusunda hükümete öneriler sunmaktır. Bu yetki, polisin keyfi atamalarla siyasileşmesini önleme ve liyakati esas alma çabasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. NPSC, polisin hukuka aykırı faaliyetlerini önlemek ve kamuoyundan gelen şikayetleri değerlendirmek gibi denetleyici rollerin yanı sıra, federe komisyonları arasında koordinasyon sağlamaktan da sorumludur. Komisyon üyelerinin görevden alınma koşullarının çok detaylı bir şekilde yasalara bağlanması, komisyonun bağımsızlığını ve güvenilirliğini korumayı hedefleyen modern bir yaklaşımı göstermektedir. NPSC'nin bu yapısı, sömürge döneminden kalma, sivil denetimden yoksun polis modelinden bilinçli bir kopuşu ifade etmektedir (2002 Police Order, md.94).

3.1.2.3 Ulusal Polis Yönetim Kurulu (NPMB)

Ulusal Polis Yönetim Kurulu (NPMB), Pakistan'daki polis teşkilatının idari ve operasyonel etkinliğini artırmayı hedefleyen üst düzey bir danışma ve denetim organıdır. Müfettiş Genel Polis (IGP) rütbesinden daha düşük olmayan bir yetkilinin başkanlık ettiği Kurul, Ulusal Polis Bürosu'nun daimî sekreteryası olarak hizmet verir. NPMB'nin üye yapısı, federal ve federe düzeyindeki polis başkanları ile çeşitli uzmanlık alanlarından gelen üst düzey yöneticileri bir araya getirerek, tecrübe ve bilgi paylaşımını teşvik eden kapsamlı bir platform sunar (2002 Police Order, md.158-162).

Kurulun temel amacı, polislik yöntemlerini araştırmak, eksiklikleri gidermek ve daha profesyonel bir polis modeli oluşturmaktır. Genel planlama, idare, eğitim, suç tespiti ve teçhizat gibi konularda federal ve federe hükümetlerine tavsiyelerde bulunur. Ayrıca, işe alım, atama, terfi ve disiplin standartları konularında da düzenleyici öneriler sunar. Bu faaliyetler, polisin sömürge döneminden miras kalan yapısını profesyonel ve modern bir kuruma dönüştürme çabasının bir parçasıdır. Kurulun 2002 ile 2022 yılları arasında gerçekleştirdiği 16 toplantı, bu amaca yönelik istikrarlı, ancak yavaş ilerleyen bir çabanın devam ettiğini göstermektedir (NPMB, 2025).

3.2. Federal Hükümete Doğrudan Bağlı Polis Teşkilatları

Pakistan'ın ulusal güvenliğini tehdit eden unsurlar, iç sınırları aşan ve federal düzeyde bir müdahale gerektiren karmaşık sorunlardır. Bu tür tehditlerle mücadele etmek için devlet,

doğrudan Başbakan'a ve federal hükümete karşı sorumlu olan uzmanlaşmış güvenlik ve istihbarat kurumları kurmuştur. Bu teşkilatlar, daha çok uluslararası suçlarla ve terörizmle mücadele ederek, ülkenin iç güvenliğinin sağlanmasında kritik roller üstlenirler. Bu başlık altında, ülkenin en önemli istihbarat ve terörle mücadele birimleri incelenmektedir.

3.2.1. İstihbarat Bürosu (IB)

Pakistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan süreç, polis teşkilatının karşılaştığı zorlukların temelini oluşturmaktadır. Bu zorluklar, sömürge döneminden miras kalan baskıcı yapı, siyasi istikrarsızlık ve sürekli artan güvenlik tehditleri ile derinleşmiştir. Ülkenin güvenlik altyapısındaki bu yapısal sorunlar, polis teşkilatının kapasitesini ve etkinliğini ciddi şekilde sınırlamaktadır. Mevcut sistemin iyileştirilmesi için iki temel reform fikri öne sürülmektedir: Üst düzey devlet yetkililerinin güvenliği için özel bir gizli servis kurulması ve sivil İstihbarat Bürosu'nun reforme edilmesidir (Abbas, 2012, s. 78-80).

Devletin iç güvenliğinden sorumlu sivil istihbarat teşkilatı olan İstihbarat Bürosu (IB), temel olarak karşı istihbarat faaliyetleri yürütmektedir. Herhangi bir özel yasaya tabi olmaktan ziyade, doğrudan federal bir bildirimle faaliyet gösterir ve Kabine Bölümü'ne bağlı olarak Pakistan Başbakanı'na karşı doğrudan sorumludur. IB'nin başında, genellikle Pakistan Polis Teşkilatı (PSP) kadrosundan kıdemli bir subay olan bir Genel Müdür bulunur; ancak bazı durumlarda ordu mensuplarından da atamalar yapılabilmektedir. Bu durum, kurumun hem sivil bir kimliğe sahip olduğunu hem de askerî disiplinden yararlandığını göstermektedir (Jamal, 2010, s. 54).

IB, ülkenin iç güvenliğini tehdit edebilecek unsurlara karşı istihbarat toplama ve analiz etme görevinin yanı sıra, politikacılar, hükümet görevlileri ve vatandaşlar üzerinde siyasi gözetim faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Bu yöntem, devletin potansiyel tehditleri veya hükümete karşı muhalif olarak gördüğü grupları belirlemek ve bunlara sızmak için kullandığı bir araçtır. IB'nin doğrudan tutuklama yetkisi bulunmamakla birlikte, topladığı istihbaratı emniyet güçleriyle paylaşarak şüphelilerin gözaltına alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı aracılığıyla yabancı ve yerel postaları denetleyen sansür programlarını da yürütmektedir (Jamal, 2010, s. 55).

Ancak, ülkenin en eski istihbarat teşkilatı olan IB'nin reformu kritik bir öneme sahiptir. IB, sivil bir kurum olmasına rağmen, askeri yönetim dönemlerinde siyasi manipülasyona maruz kalmış ve profesyonel itibarını kaybetmiştir. İç çekişmeler, kıdem anlaşmazlıkları ve teknik yetersizlikler, IB'nin terörle mücadele ve suçla ilgili soruşturmalarda etkin bir istihbarat desteği sunmasını engellemektedir. Teşkilatın siyasi müdahalelerden arındırılması, iç istihbarat

konusunda tek yetkili kılınması ve modern istihbarat çalışmaları için gerekli teknik altyapı ile donatılması gerekmektedir. Ayrıca, IB ve diğer istihbarat birimleri arasındaki koordinasyon eksikliğinin giderilmesi, suç ve terör ağlarıyla mücadelede hayati önem taşımaktadır. Bu kurumun şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırmak için, parlamento bünyesinde denetleme komiteleri oluşturulması önerilmektedir (Abbas, 2012, s. 78-80).

Devletin en üst düzey yetkililerinin güvenliğinin sağlanması da polisin asli görevlerini yerine getirmesini olumsuz etkilemektedir. Pakistan tarihinde başbakan ve cumhurbaşkanı gibi önemli liderlerin suikastları, VIP güvenliği konusunda özel bir birimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Mevcut durumda, üst düzey yetkililerin seyahatleri sırasında yerel polis güçlerinin görevlendirilmesi, zaten kısıtlı olan polis kaynaklarının ve insan gücünün günlük soruşturma ve önleyici faaliyetlerden uzaklaştırılmasına yol açmaktadır. ABD Gizli Servisi modeline benzer şekilde, yalnızca VIP güvenliğine odaklanacak ve İçişleri ile Savunma Bakanlıklarından bağımsız olarak çalışacak yeni bir Pakistan Gizli Servisi'nin kurulması, polis teşkilatının kaynaklarını daha etkin kullanmasını sağlayacaktır. Bu özel birimin kendi eğitim akademisi ve istihbarat kapasitesine sahip olması, güvenlik protokollerinin daha profesyonelce uygulanmasına olanak tanıyacaktır (Abbas, 2012, s. 79-80).

Sonuç olarak, Pakistan polis teşkilatının karşı karşıya olduğu zorluklar, sadece teşkilat içi sorunlardan ibaret olmayıp, devletin genel güvenlik ve siyasi yapısıyla yakından ilişkilidir. Güvenlik altyapısını güçlendirmek ve polisin performansını artırmak için VIP güvenliğini ayrı bir birime devretmek ve İstihbarat Bürosu'nu reforme etmek gibi adımlar, polisin asli görevlerine odaklanmasını ve halka karşı daha hesap verebilir bir konuma gelmesini sağlayacaktır. Bu durum, Pakistan'ın güvenlik ve istikrar arayışında hayati bir rol oynamaktadır.

3.2.2. Terörle Mücadele Polis Gücü (CTD)

Pakistan'ın karmaşık güvenlik ortamında terörle mücadele, ulusal güvenliğin en önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu mücadele askeri ve sivil kurumlar tarafından eş zamanlı yürütülse de polis teşkilatı bünyesindeki Terörle Mücadele Departmanı, bu alandaki temel sivil kolluk gücü olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu departman, ne kadar çağdaş bir zorunluluğun ürünü olsa da temelleri sömürge döneminde atılmış ve asıl felsefesi toplumu denetim altında tutmak olan bir örgütsel çerçeve içinde faaliyet göstermektedir. Bu birim, ülkenin her federe devletinde (Pencap, Hayber Pahtunhva, Sindh, Belucistan) teşkilatlanmış, federe polis yapılanmalarının bir parçası olarak çalışan ancak merkezi bir amaca hizmet eden uzman bir yapıdır (PITB, 2018).

Terörle Mücadele Departmanı'nın örgütsel yapısı, sömürge döneminden miras kalan merkeziyetçi ve kademeli polis modelinin belirgin izlerini taşır. Her federe devletin kendi terörle mücadele birimi bulunur ve bu birimlerin yönetimi genellikle üst düzey bir polis amirine emanet edilmiştir. Bu katı hiyerarşi, İngiltere Hindistan'ında kurulan ve temel amacı devlete karşı isyanı bastırmak ve otoriteyi sağlamak olan polis yapısının doğrudan bir yansımasıdır. Teşkilat, kendi içinde operasyon, istihbarat ve soruşturma gibi işlevsel alt birimlere ayrılarak uzmanlaşmayı derinleştirir. Bu yapı, yerel düzeyde, her bölgedeki ilçelerde konumlandırılmış özel karakollar ile sahaya yayılır. Personelin genellikle görev yaptıkları bölgelerden seçilmesi çağdaş bir topluluk polisliği yaklaşımı gibi görünse de bu durum sömürge döneminde yerel muhbir ağları kurma pratiğiyle de tarihsel bir devamlılık gösterir. Bu departmana ek olarak, federe hükümetlerin kurduğu Terörle Mücadele Gücü veya Özel Güvenlik Birimi gibi diğer seçkin birimler de sömürge yönetimlerinin siyasi tehditlerle mücadele için oluşturduğu "Özel Şube" adı verilen istihbarat ve operasyon birimlerinin çağdaş bir devamı olarak okunabilir (USIP.ORG- Özel Rapor 351 s. 4-5).

Pakistan'da terörle mücadelenin hukuki temelini, 1997 tarihli Terörle Mücadele Yasası oluşturmaktadır. Bu özel yasa, hem terör suçlarını tanımlayan temel hükümleri hem de yargılama usullerini düzenlemektedir. Bu tür özel yasaların kullanılması, sömürge döneminde İngiliz yönetiminin siyasi muhalefeti bastırmak ve standart adli süreçleri atlatmak için sıkça başvurduğu baskıcı yasalar pratiğiyle tarihsel bir koşutluk taşır. Bu anlamda ilgili yasa, devletin olağanüstü tehditler karşısında olağan hukukun dışına çıkan paralel bir yasal çerçeve oluşturma eğiliminin bir devamı olarak görülebilir. Nitekim literatürde Kennedy (2004) ve Fayyaz (2008) gibi isimlerin bu yasanın etkinliğini "başarısız" veya "gerçekleşmemiş bir hedef" olarak nitelmesi, sömürge döneminden kalma baskıcı yasal araçların çağdaş bir devlette ne denli sorunlu sonuçlar doğurabileceğinin de bir göstergesidir (Adil, 2013, s. 1-2).

Bu birimin etkinliğini sınırlayan yapısal sorunların kökeninde de büyük ölçüde bu sömürge mirası yatmaktadır. Karşılaşılan zorlukların başında gelen siyasi müdahale, sömürge polisinin tarafsız bir kamu hizmeti organı olarak değil, yönetimin iradesini uygulayan bir güç aygıtı olarak tasarlanmasının doğrudan bir sonucudur. Bu miras, bağımsızlık sonrası dönemde siyasi seçkinlerin polisi kendi amaçları için kullanma alışkanlığını beslemiştir. En somut tarihsel çelişki ise hukuki alanda yaşanmaktadır. Pakistan polis sistemi, bir yandan 2002 Polis Emri gibi yenilikçi bir mevzuatla yönetilmeye çalışılırken, diğer yandan hala sömürge döneminin temel belgesi olan ve toplumu hak sahibi yurttaşlar olarak değil, denetlenmesi gereken bir kitle olarak gören 1861 Polis Yasası'nın derin etkisi altındadır. Bu yasal ikilik,

Pakistan polis teşkilatının çağdaşlaşma çabalarını sürekli olarak baltalayan ve modern polislik için kurumsal bir durağanlık yaratmaya sebep olmaktadır.

Bu yapısal sorunlara, teşkilatlar arası eş güdümü sekteye uğratan teknolojik ve yönetsel yetersizlikler de eklenmektedir. İstihbarat paylaşımının hala faks gibi verimsiz yöntemlerle yapılıyor olması, sadece bir kaynak eksikliği değil, aynı zamanda sömürge bürokrasisinden miras kalan katı, içe kapalı ve değişime direnen bir kurum kültürünün de yansımasıdır. Bu sorunu çözmek amacıyla tasarlanan ulusal düzeydeki Polis Kayıtları Bilgi Sistemi ve Pakistan Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi gibi önemli çağdaşlaşma projelerinin siyasi irade eksikliği nedeniyle hayata geçirilememesi, bu köklü kurumsal direncin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir (USIP.ORG- Özel Rapor 351 s.8-9).

Tüm bu tarihsel ve yapısal sorunların sahadaki yansımaları, ülkenin güvenlik raporlarına acı bir şekilde yansımaktadır. 2024 yılı verileri, bu mücadelenin ciddiyetini ve ağır insani bedelini gözler önüne sermektedir. Yıl içinde kaydedilen 521 terör saldırısı, bir önceki yıla kıyasla %70'lik endişe verici bir artışa işaret etmiştir. Bu saldırılarda 358'i güvenlik personeli (bunların 140'ı polis memurudur) ve 355'i sivil olmak üzere toplam 852 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu veriler, yalnızca Pakistan'ın terörle mücadelesinin zorluklarını göstermekle kalmaz, aynı zamanda sömürge döneminden miras kalan ve günümüzün karmaşık tehditleriyle başa çıkmakta zorlanan bir güvenlik aygıtının yapısal çelişkilerinin acı sonuçlarını da ortaya koyar (Pakistan Security Report 2024, 2025, s.1).

3.2.2.1. Pakistan'da 2024 Yılı Terör Saldırılarının Kaynağına Göre Dağılımı

Pakistan'da 2024 yılında yaşanan terör saldırılarının kaynaklarına göre incelenmesi, ülkenin güvenlik aygıtının ve özellikle polis teşkilatının karşı karşıya olduğu tehdidin ne denli çok katmanlı ve karmaşık olduğunu çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Toplam 521 saldırının faillerinin ideolojik motivasyonlarına göre dağılımı, polisin tek bir düşmanla değil, her biri farklı strateji, yapılanma ve operasyonel alana sahip birden fazla aktörle mücadele etmek zorunda olduğunu göstermektedir. Bu çoklu tehdit ortamı, güvenlik reformlarının aciliyetini ve mevcut polislik modelinin yetersizliğini gözler önüne sermektedir.

Saldırıların ezici çoğunluğu, dini kökenli militan gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. 2023 yılında 208 olan saldırı sayısının 2024'te 335'e yükselmesi, bu grupların operasyonel kapasitesindeki endişe verici artışa ve etki alanlarını genişletme çabalarına işaret etmektedir. Pakistan Talibanı (TTP) ve İslam Devleti-Horasan (IS-K) gibi aktörlerin düzenlediği bu saldırılar, 520 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Bu tür bir tehdit, genellikle sınır ötesi bağlantılara sahip, ideolojik motivasyonu yüksek, asimetrik savaş taktiklerini kullanan ve

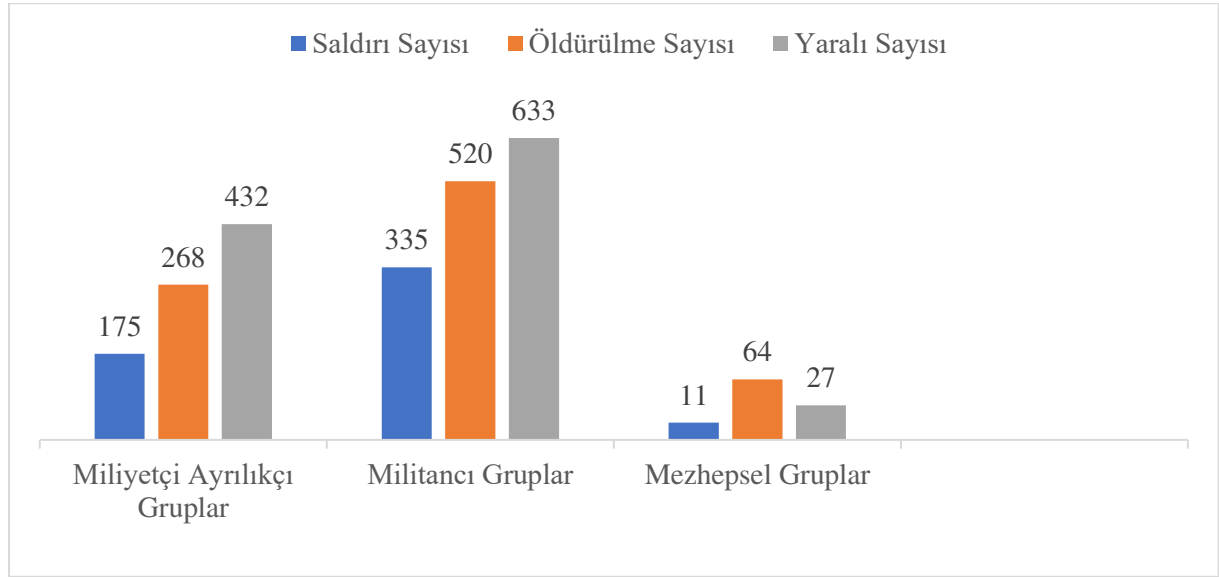
geleneksel asayiş görevlerinin ötesinde, sofistike istihbarat ve karşı-istihbarat kabiliyetleri gerektiren zorlu bir mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Bu cihatçı gruplar, sadece fiziksel hedeflere saldırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumun radikalleşme potansiyeli olan kesimlerini de hedef almakta ve bu durum polisin önleyici rollerini de derinleştirmektedir. (Pakistan Security Report 2024, 2025, s. 2).

İkinci önemli tehdit odağını ise Belucistan merkezli milliyetçi ayrılıkçı gruplar oluşturmaktadır. Bu grupların saldırı sayısı bir önceki yıla göre 86'dan 175'e çıkarak neredeyse iki katına ulaşmış; bu eylemler sonucunda 268 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu tehdidin niteliği, dini gruplardan farklıdır; genellikle devleti ve onun temsilcilerini (güvenlik güçleri, altyapı projeleri, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru hedefleri vb.) hedef alırlar ve eylemlerini bölgesel ve ekonomik adaletsizlik söylemleriyle meşrulaştırmaya çalışırlar. Bu grupların, yerel halk içinde belirli bir meşruiyete ve desteğe sahip olma potansiyeli, güvenlik güçlerinin sivil halkla ilişkilerini kritik bir gerilim hattına taşımaktadır. Bu durum, sömürge döneminden miras kalan ve temel işlevi merkezi otoriteyi temsil etmek olan polis teşkilatını, hizmet etmesi gereken halkın bir kesimiyle doğrudan karşı karşıya getirmekte ve mücadelesini daha da zorlaştırmaktadır (Khaled, 2023, s. 69).

Sayısı daha az olsa da mezhepsel terör saldırıları Pakistan'ın toplumsal fay hatlarını hedef alarak iç istikrarı sinsice baltalamaktadır. 2024 yılında kaydedilen 11 saldırıda 64 kişinin yaşamını yitirmesi, bu tehdidin ne kadar ölümcül olabildiğini ve hızla büyük bir çatışmaya dönüşme potansiyelini göstermektedir. Bu saldırılar, polisin sadece organize bir terör örgütüyle değil, aynı zamanda toplum içindeki derin güvensizlik, tarihsel kin ve radikalleşme eğilimleriyle de mücadele etmesini gerektirir. Bu, polisin tarafsızlık ve kamu düzenini sağlama rolünü en zorlu sınavlardan birine tabi tutmakta, aynı zamanda istihbarat toplama ve toplulukla ilişki kurma becerilerini de zorlamaktadır (Pakistan Security Report 2024, 2025, s. 2).

Sonuç olarak bu veriler, Pakistan polis teşkilatının aynı anda hem küresel bağlantılı cihatçı ağlarla hem yerel kökenli ayrılıkçı hareketlerle hem de toplum içi mezhepsel çatışmalarla mücadele ettiğini göstermektedir. Bu dinamik ve çok yüzlü tehdit matrisi karşısında, sömürge döneminden miras kalan merkezîyetçi, reaktif ve daha çok asayiş odaklı bir polislik anlayışının, etkili bir şekilde başa çıkmasının ne denli zor olduğu bu tablo ile açıkça görülmektedir. Modern bir güvenlik mimarisi, topluluk temelli polislik, gelişmiş istihbarat kapasitesi ve sivil-asker iş birliğini zorunlu kılmaktadır.

Tablo 4- Pakistan’da 2024 Yılında Terör Saldırılarını Meydana Getiren Gruplar

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur. (PIPS, 2025), verileri Alınmıştır.

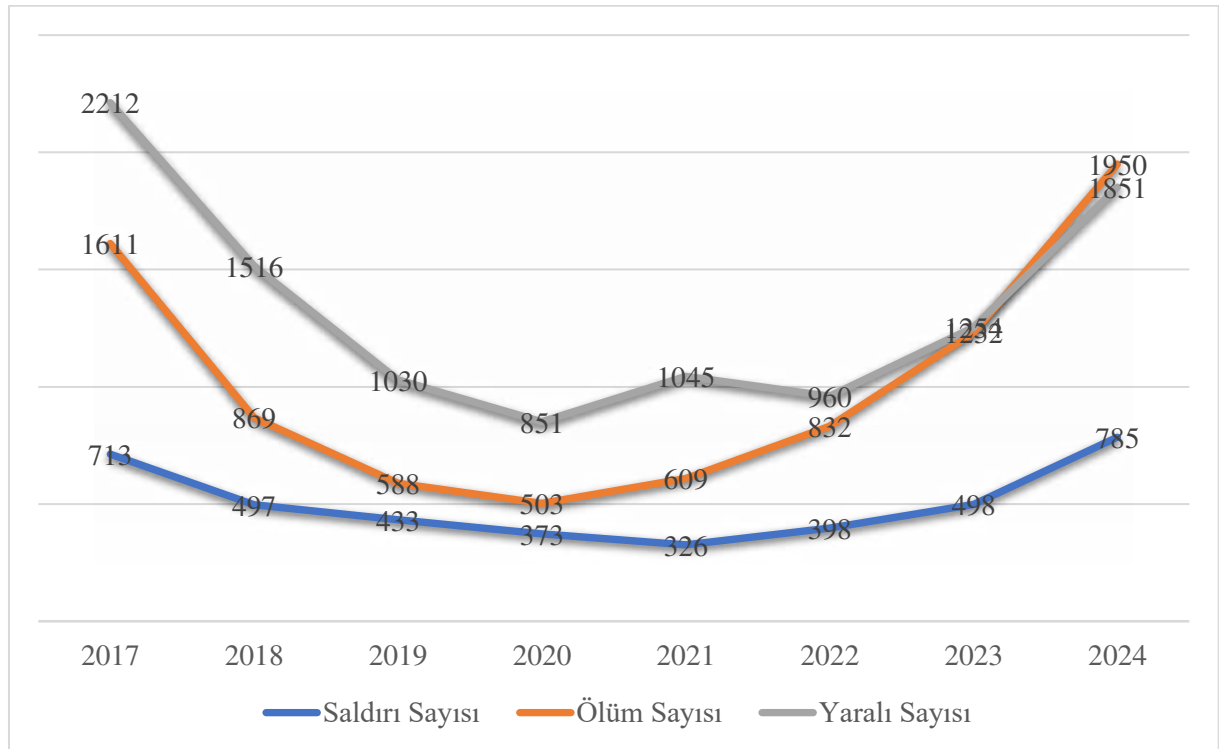
Yıl boyunca kaydedilen toplam saldırıların %59'undan fazlasını oluşturan 308 saldırı, doğrudan güvenlik ve kolluk kuvvetlerini hedef aldı. Bu saldırılar, polis, paramiliter güçler ve askeri personelleri, onların araçlarını, konvoylarını, karakollarını ve diğer tesislerini kapsamakta, terör örgütlerinin ülkedeki düzeni bozma, halkın devlete olan güvenini sarsma ve devletin gücünü zayıflatma amacını açıkça ortaya koymaktadır. Güvenlik güçlerinin sistematik olarak hedef alınması, teröristlerin operasyonel olarak en büyük önceliğinin, devletin merkezi otorite sembollerini işlevsiz hale getirmek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, teröristler siyasi istikrarsızlık yaratma ve demokratik süreçleri baltalama amacıyla siyasi liderlere, parti çalışanlarına ve seçimle ilgili hedeflere toplam 70 saldırı düzenlemiştir. Bu eylemler, sadece bireyleri değil, aynı zamanda ülkenin demokratik kurumlarını hedef alarak toplumsal ayrışmayı derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Ek olarak, 19 saldırı hükümet yetkililerini, ofisleri, devlet sembollerini ve mülklerini hedef alarak idari yapıyı sarsmayı ve merkezi yönetim üzerindeki baskıyı artırmayı amaçlamışlardır. Diğer taraftan saldırıların bir kısmı doğrudan sivilleri hedef alsa da bu oran diğer hedeflere göre nispeten daha düşüktü; ancak yine de 35 saldırı masum sivillere yönelikti. Bu, terörün sadece devlet aygıtına değil, aynı zamanda günlük yaşamın huzuruna da kastettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, bazı sivil gruplar özel olarak hedeflenmiştir: Özellikle hassas bir bölge olan Belucistan'da 15 saldırı, federe bölgelerdeki Beluç olmayan işçilere, gezginlere ve yerleşimcilere karşı gerçekleştirilmiştir. Bu tür saldırılar, bölgedeki etnik ve ekonomik gerilimleri tırmandırmayı hedefleyen ayrılcıkçı grupların stratejisinin bir parçasıdır. Özellikle hassas bir hedef olan çocuk felci aşılama ekipleri ve onların güvenlik refakatçileri, özellikle polisler, 13 saldırının hedefi

olmuşlardır. Bu tür saldırılar, insani yardım çabalarını engellemeyi, uluslararası toplumun güvenini zedelemeyi ve sağlık sistemini sekteye uğratmayı amaçlamasıyla, teröristlerin sadece siyasi değil, insani hedeflere karşı da ne kadar acımasız olabildiğini göstermektedir (Pakistan Security Report 2024, 2025, s.3).

Genel tablo, terör örgütlerinin sadece fiziksel saldırılarla değil, aynı zamanda stratejik hedef seçimleriyle ülkenin tüm ana damarlarını, siyasi istikrarı, idari yapısını ve toplumsal uyumunu hedef alarak kapsamlı bir savaş yürüttüğünü teyit etmektedir.

Tablo 5- 2017- 2024 Arası Yaşanan Saldırı, Ölüm ve Yaralı Sayılarının Oranları

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturuldu. (PIPS, 2025), verileri alınmıştır.

3.2.2.2 Pakistan'da Terör Saldırıların Yükseliş Eğilimi (2021-2024)

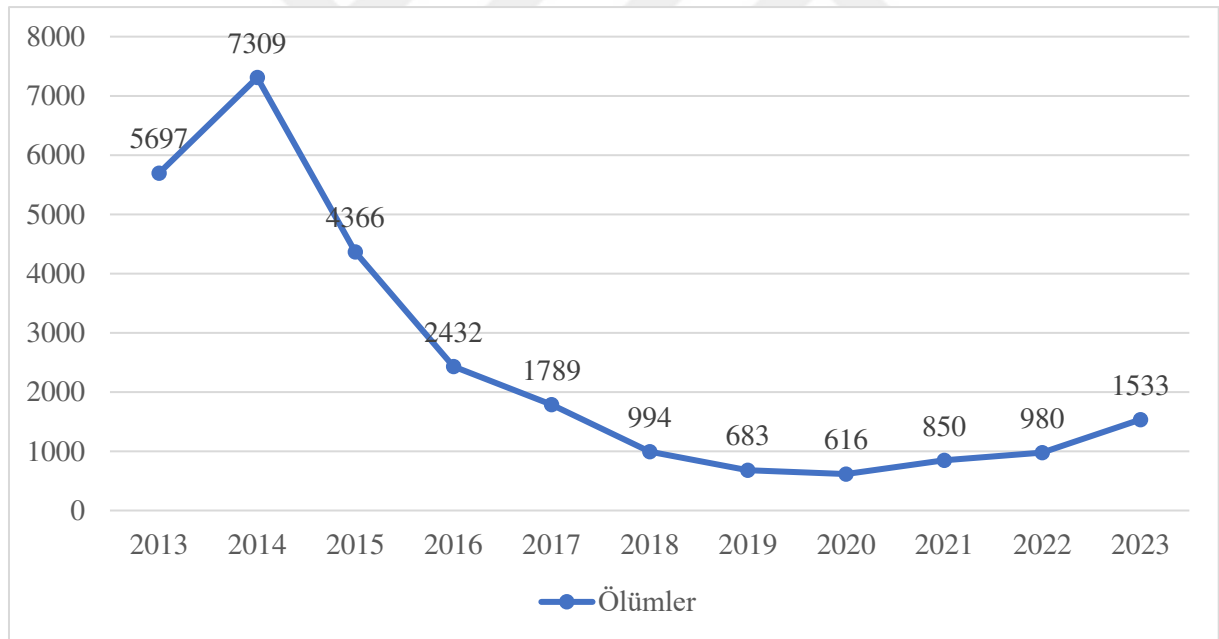
Pakistan'da terör saldırılarının sayısı, 2024 yılında üst üste dördüncü kez endişe verici bir artış gösterdi. Bu keskin ve istikrarlı yükseliş eğilimi, özellikle komşu Afganistan'da Taliban'ın 2021 yılının Ağustos ayında yeniden iktidara gelmesiyle paralel bir seyir izlemektedir. Bu korelasyon, Pakistan'ın iç güvenlik dinamiklerinin, sınır ötesi olaylardan ve bölgesel jeopolitik dengelerdeki köklü değişimlerden ne denli doğrudan etkilendiğini ve sınır güvenliğinin kırılganlığını gözler önüne sermektedir.

Daha önceki dönemlerde Pakistan, terörle mücadelede uluslararası alanda dikkat çeken önemli başarılar kaydetmişti. Özellikle 2014'ten itibaren Eski FATA (Kabile Yönetimindeki Federal Alanlar) ve Karaçi gibi kritik bölgelerde yürütülen büyük çaplı askeri operasyonlar ile

Ulusal Eylem Planı kapsamında uygulanan geniş kapsamlı terörle mücadele kampanyaları sayesinde, terör şiddetinde belirgin ve sürekli bir düşüş gözlemlenmişti. Bu stratejik çabalar, terör örgütlerinin altyapısını büyük ölçüde çökertmiş ve operasyonel kapasitelerini ciddi ölçüde azaltmıştı. 2020 yılı, Pakistan'da terör şiddetinin göreceli olarak azaldığı ve elde edilen kazanımların son kez korunduğu yıl olarak kayıtlara geçmiştir.

Fakat 2021 yılından itibaren bu olumlu düşüş eğilimi hızla tersine dönmüş; terör saldırılarının sıklığı, etki alanı ve ölümcüllüğü artmaya başlamıştır. Bu yükselişte, Afganistan'daki istikrarsızlığın Pakistan Talibani (TTP) gibi gruplara sığınak, lojistik destek ve operasyonel planlama serbestliği sağlaması kilit rol oynamıştır. Bu durum, bölgedeki jeopolitik değişimlerin ve özellikle Afganistan'daki yeni rejimin, Pakistan'ın iç güvenliği üzerindeki yıkıcı etkilerini açıkça ortaya koymakta, Pakistan'ın hem sınır yönetimi hem de ulusal terörle mücadele stratejilerini kökten gözden geçirmesini zorunlu kılmaktadır (Pakistan Security Report 2024, 2025, s.3).

Tablo 6- 2013-2023 Yılları Arasında Terörle Mücadele Ülke Çapında Artış Oranları

Kaynak: (Annual Security Report 2023 Pakistan, s.4).

Pakistan'da 2023 yılı, ülke genelinde şiddet olaylarında ciddi bir artışa sahne olmuş ve bu artış, son on yılın en yüksek tırmanışı olarak kayıtlara geçmektedir. 2023'te yaşanan şiddet olaylarındaki ölümcül vaka sayısı, bir önceki yıla göre yaklaşık %56'lık endişe verici bir artış göstermektedir. 2022'de üç haneli rakamlarda (980) olan toplam ölümcül vaka sayısı, 2023'te 1533'e yükselerek dört haneye çıkmaktadır. Bu durum, Pakistan'ın güvenlik durumunda önemli bir bozulmayı işaret etmekte ve bu artışın bölgelere göre dağılımına bakıldığında, özellikle

Belucistan'da %63'lük ve Hayber Pahtunhva'da (KP) %54'lük şaşırtıcı yükselişler dikkat çekmekte. Ölümcül vaka sayısının genel olarak düşük olduğu Pencap'ta bile %89'luk bir şiddet artışı gözlemlenmektedir. Sindh'te ise ölümcül vakalarda %28'lik bir artış kaydedilmiştir (Annual Security Report 2023 Pakistan, s,7). Elde edilen veriler, Pakistan'daki güvenlik durumunun hala kırılgan olduğunu ve şiddetin, daha önce nispeten barışçıl olan bölgelere yayılma potansiyeli taşıdığını göstermekte. Örneğin, Gilgit-Baltistan (GB) bölgesindeki 17 can kaybı, 2014'ten bu yana kaydedilen en yüksek sayıya ulaşmakta. Ayrıca, Azad Cemma ve Keşmir (AJK) bölgesi de dört yıl sonra ilk kez bir şiddet olayına tanık olmaktadır. Bu durum, şiddet eylemlerinin coğrafi olarak yayılma riskinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 7- 2023 Bölgelere Göre Terörizm ve Terörle Mücadele Verileri

2023 Bölgelere Göre Terörizm ve Terörle Mücadele					
<u>Bölgeler</u>	<u>Olaylar</u>	<u>Ölümler</u>	<u>Yaralanmalar</u>	<u>Kayıplar</u>	<u>Ölümlü Kazalar Yüzde Oranı</u>
Hayber Pahtunhva	451	975	871	1846	63.60
Belucistan	205	413	353	766	26,94
Sindh	68	73	87	160	4.26
Pencap	47	53	32	85	3.46
Başkent İslamabad	5	0	94	94	0,00
Gil-Git Balistan	6	17	25	42	1.11
Azad Keşmir	1	1	0	1	0,07
<u>Genel Toplam</u>	783	1532	1462	2994	

Kaynak: (Annual Security Report 2023 Pakistan, s,6).

Pakistan'da 2023 yılı, terör saldırıları ve terörle mücadele operasyonlarından kaynaklanan şiddet olaylarında önemli bir yükselişe sahne olmuştur. Ülke genelinde toplamda 789 terör saldırısı ve terörle mücadele operasyonu yaşanmış ve bu olaylar sonucunda 1533 ölümcül vaka

ve 1462 yaralanma meydana geldi. En dikkat çekici verilerden biri, bu şiddet olaylarında yaklaşık 1000 sivil ve güvenlik gücü personelinin hayatını kaybetmesi olmuştur. Genel olarak, kanun kaçakları da dahil olmak üzere kaydedilen toplam ölümcül vaka sayısı, 2018 seviyesini aşarak ve 2017'den bu yana en yüksek düzeye ulaşarak altı yıllık bir rekor kırmaktadır. Bu durum, 2021 yılında başlayan ve giderek artan şiddet eğiliminin 2023'te de devam ettiğini açıkça göstermiştir. Altı yıllık bir düşüşün ardından, bu artış üst üste üçüncü yıldır kaydedildi. Şiddet olaylarının coğrafi dağılımı incelendiğinde, Afganistan ile sınır komşusu olan kuzeybatı Hayber Pahtunhva (KP) ve güneybatı Belucistan federeleri en çok etkilenen bölgeler oldu. 2023'teki tüm ölümcül vakaların %90'ından fazlası ve terör olayları ile güvenlik gücü operasyonlarının %84'ü bu iki federede meydana gelmiştir. Bu, söz konusu bölgelerin Pakistan'da şiddet olaylarının ana merkezi olmuştur. Üçüncü en yüksek vaka sayısına sahip olan federe ise güney Sindh olmakta; burada 73 ölümcül vaka ve 87 yaralanma kaydedildi. Sindh'i sırasıyla Pencap, Gilgit-Baltistan (GB) ve Azad Cemma ve Keşmir (AJK) izledi. Başkent İslamabad Bölgesi'nden (ICT) ise 94 yaralanma dışında ölümcül bir vaka bildirilmemiştir. Veriler, Pencap ve Sindh federelerin diğer bölgelere kıyasla nispeten daha barışçıl olduğunu göstermektedir. Bu iki federe, 2023 yılında yaşanan tüm ölümcül vakaların yalnızca %8'ini oluşturmuştur. Bu da ülkenin bazı bölgelerinde şiddetin yoğunlaşırken, diğer bölgeler daha sakin bir yıl geçirdiğini işaret etmektedir (Annual Security Report 2023 Pakistan, s.4).

3.3. Pakistan Federe Bölgeleri ve Polis Teşkilat Yapıları

Pakistan, federal bir parlamento cumhuriyeti olarak yönetilir ve idari olarak İslamabad başkent bölgesi ile dört federe bölgeye ayrılmıştır: Pencap, Sindh, Hayber Pahtunhva ve Belucistan. Ayrıca, iki ayrı idari yönetime sahip yarı özerk bölgesi bulunmaktadır: Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan. Her federe hükümetin kendi başkenti, yerel yasama organı ve başbakanı vardır. Bu idari yapılanma, ülkenin yönetiminde merkezi hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin de önemli bir rol oynamasını sağlar.

Bu federe bölgelerinin her biri, İngiliz sömürge döneminden miras kalan karmaşık bir güvenlik yapılanmasına sahiptir. Ülkenin dört federe devletinin polis teşkilatlarının temelini oluşturan 1861 tarihli Polis Yasası, sömürge yönetimine sadık, otoriter bir polis gücü yaratmayı amaçlamıştır. Ancak, İngilizlerin "dolaylı yönetim" stratejisi nedeniyle bu yapı her bölgede aynı şekilde yerleşmemiştir. Örneğin, aşiret yapılarının güçlü olduğu Belucistan ve Hayber Pahtunhva gibi yerlerde, polis yetkisi sadece kentsel alanlarla sınırlı kalmış, kırsal kesimlerde yerel liderlerin kontrolündeki Levies gibi güçlere görev verilmiştir. Bu ikili sistem, sömürge sonrası dönemde de devam etmiş ve güvenlik güçlerinin bütüncül bir otorite kurmasını

engellemiştir. Aynı şekilde, Pakistan'ın idari olarak kontrol ettiği özerk bölgeler olan Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan'ın polis teşkilatları da sömürge döneminden kalan siyasi belirsizlik ve Hindistan'la yaşanan sınır anlaşmazlıkları gibi özel dinamiklerle mücadele etmektedir. Sonuç olarak, Pakistan'ın genel polis teşkilatı, hem sömürgeciliğin bıraktığı merkeziyetçi otoriter mirası hem de yerel geleneksel yapıların etkisini taşıyan karmaşık bir melez yapıya sahiptir.

Tablo 8-Federe Bölgelerin Nüfusu

BÖLGELER	BAŞKENT	NÜFUSU
BELUCİSTAN	Ketta	14.894.402
SİNDH	Karaçi	55.696.147
HAYBER PAHTUNHVA	Peşaver	40.856.097
PENCAP	Lahor	127.688.922
AZAD KEŞMİR	Muzaffarabad	3,965,999
GİLGİT BALTİSTAN	Gilgit	1.800.000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturuldu. Veriler Pakistan Bureau Of Statistics raporlarından alınmıştır.

3.3.1 Pencap Federe Devleti ve Polisi

Pencap, kelime anlamıyla "beş nehir" anlamına gelen, Pakistan'ın en büyük ve en kalabalık federe bölgesidir. Güney Asya'nın kuzeyinde yer alan bu bölge, günümüzdeki Pakistan'ın doğusunu ve Hindistan'ın kuzeyini kapsayan büyük bir coğrafi ve kültürel öneme sahiptir. Adını, bölgeyi sulayan beş büyük nehirden alan Pencap, verimli toprakları ve kendine özgü kültürüyle bilinir. Pakistan'ın dört federe devletinin en büyüğü ve en kalabalık olanı konumundadır. Ülkenin doğu kısmında yer alan ve hem tarihi derinliği hem de ekonomik gücüyle Pakistan'ın adeta kalbi ve ekonomik motoru olarak nitelendirilir. İndus Nehri'nin önemli kollarının geçtiği verimli topraklarıyla tanınır (Özcan, 2007, s.224-225).

Pencap, Pakistan ekonomisinin en büyük ve en üretken federe bölgesidir. Ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'na (GSYİH) en büyük katkıyı sağlar ve açık ara en kalabalık bölgesidir. Nüfusun büyük çoğunluğunu Pencaplılar oluşturur. Dil ve kültürel olarak homojen bir yapıya sahip olsa da farklı bölgelerinde kendine özgü lehçeler ve yerel kültürel varyasyonlar mevcuttur. Büyük şehirlerde yüksek bir kentleşme oranı görülür (Çamkerten, 2021, s.225-235).

Pencap, ekonomik büyümesi ve kültürel zenginliğiyle dikkat çekse de karşılaştığı bazı zorluklar da bulunmaktadır. Bunlar ise iklim değişikliği ve artan nüfus baskısı altında nehir

sularının etkin yönetimi ve su kıtlığı riskidir. Büyük şehirlerdeki hızlı nüfus artışı, altyapı, konut ve çevre yönetimi konularında baskı yaratmaktadır. Ayrıca kırsal bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi, bölgenin kalkınma hedefleri arasında yer almaktadır (Shankar, 2019, s. 53-55).

Resim 12- Pencap Polis Teşkilatının Amblemi

Kaynak: (Punjab Police, 2025).

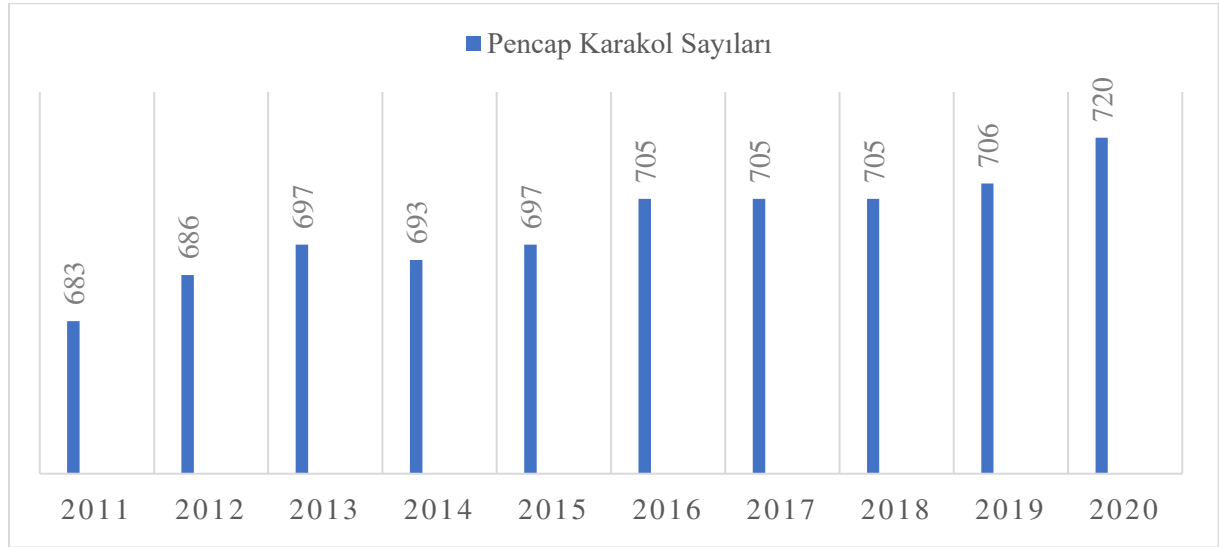
Pakistan'ın en büyük ve en kalabalık federe devleti olan Pencap, doğal olarak ülkenin en büyük polis gücüne de ev sahipliği yapmaktadır. Teşkilat, bölge genelinde geniş bir yargı yetkisine sahiptir ve ilçe düzeyinde emniyet müdürlükleri aracılığıyla organize olmuştur. Pencap Polisi'nin modern yapılanması, bölgenin 1849'da İngiliz hakimiyetine girmesiyle başlamıştır. İngilizler, 1861 tarihli Polis Yasası ile bu teşkilatı kurarak, sömürge yönetiminin önemli bir parçası haline getirmişlerdir. Bu kurumsal yapı, sömürge yönetiminin bir mirasıdır. Teşkilatın en temel dayanağı, İngilizler tarafından kontrol amacıyla geliştirilen ve İrlanda polis teşkilatından esinlenerek oluşturulan Sindh Modeli'dir. Pencap polisi de bu modelin bir yansıması olarak, kamu düzenini korumak ve suçla mücadele etmekten sorumlu hiyerarşik ve askeri bir yapıya sahip olmuştur. Bu model, yerel halka hizmetten ziyade, sömürge yönetiminin siyasi otoritesini ve kontrolünü sürdürme amacını taşımıştır. Teşkilatın kurumsal kimliği ise 1934 Pencap Polis Kuralları ile perçinlenmiştir. Bu kurallar, polisliği daha profesyonel ve disiplinli bir güç haline getirerek, sömürgeci yönetimin elinde daha etkili bir araç olmasını sağlamıştır. Başlangıçta askeri ve sivil polis birimleri olarak organize edilmişse de bu düzenleme zamanla yetersiz kalmış ve 1860'lı yıllardan itibaren daha kapsamlı reformlar yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu dönemde, Phillaur'daki polis eğitim okulu gibi önemli kurumlar da kurulmuştur, bu da Pencap'ın polis eğitiminde öncü olmasını sağlamıştır. Teşkilatın tarihi, Babür İmparatorluğu dönemindeki yerel kolluk kuvvetleri ve Sih İmparatorluğu dönemindeki mahalle sistemi gibi daha eski yönetim pratiklerine dayanır (Manzoor & Arain & Arain 2014, s.79-81), (Punjab Police, 2025).

Pencap Polisi, Federe Polis Başmüfettişi (IGP) liderliğinde organize olmuştur. IGP, Federe İçişleri Bakanlığı'na karşı sorumludur ve federe hükümetinin politika ve direktifleri doğrultusunda hareket eder. Bu hiyerarşik yapı, teşkilatın hem operasyonel bağımsızlığını hem de hükümete karşı hesap verebilirliğini güvence altına alır. Teşkilat, bölge genelinde coğrafi olarak bölgelere, ilçelere ve polis karakollarına ayrılmıştır. Her düzeyde, o bölgedeki kolluk kuvvetlerinin başında bir polis yetkilisi bulunmaktadır. Pencap Polisi'nin temel yetki ve sorumlulukları arasında asayişin sağlanması, suçların önlenmesi, tespiti, soruşturulması ve faillerinin yakalanması yer alır. Bu, özellikle terörle mücadele ve organize suçlarla mücadele gibi alanlarda yoğunlaşmak, federe yasaları ve genel kanunlar çerçevesinde görev yapmak, bölge yollarında trafik düzenini sağlamak ve trafik kazalarını önlemek gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Punjab Police, 2025), (Jamal, 2010, s. 55).

Pencap Polisi, karmaşık ve değişen güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için çeşitli uzmanlaşmış birimler oluşturmuştur. Bu birimler modern çağa ayak uydurma ve terörle mücadelede büyük bir destek sağlama amacı güder. İlk birim Terörle Mücadele Departmanı (CTD) olup, terör eylemlerini önleme, soruşturma ve terör örgütleriyle mücadele konusunda uzmanlaşmıştır. İkinci birim olan Özel Şube, istihbarat toplama ve güvenlik analizi işlemleriyle ilgilenir ve proaktif güvenlik planlamasına temel oluşturur. Üçüncü birim, Yunus Polis Gücü, özellikle sokak suçlarıyla mücadele etmek üzere oluşturulmuş, hızlı müdahale etmekle görevli, çevik bir birimdir. Dördüncü birim olan Elit Polis, terörle mücadele ve özel operasyonlar gibi yüksek riskli görevleri yerine getirir ve federe devletinin en zorlu güvenlik senaryolarında görev alır. Son birim olan Pencap Karayolu Devriyesi ise karayollarında güvenliği sağlar ve trafik suçlarıyla ilgilenir. Bu uzmanlaşma, teşkilatın geleneksel kolluk görevlerinin ötesine geçerek çağdaş güvenlik tehditlerine karşı daha etkili bir savunma hattı oluşturmasını sağlamıştır (Shankar, 2019, s. 52-55).

Pencap Polis Teşkilatı'nın modernizasyon çabaları kapsamında, Pakistan ve Türkiye arasında önemli bir iş birliği örneği ortaya çıkmıştır. Pakistan'ın en büyük ve kalabalık federe devleti olan Pencap'ın başkenti Lahor Emniyet Birimi'nde görev almak üzere Türkiye'deki "Yunuslar" olarak bilinen Motosikletli Polis Timlerinin benzeri kurulmuştur. Pencap federe devleti Başbakanı Şahbaz Şerif'in Türkiye'yi örnek alarak Pakistan'da kurulmasını rica ettiği bu timler, Türk Polis Teşkilatı uzmanları koordinesinde sürdürülen yaklaşık 1,5 yıllık hazırlık aşamasından sonra törenle Lahor'da hizmete girmiştir. Bu iş birliği, iki ülke arasındaki güçlü diplomatik bağların somut bir göstergesi olarak kabul edilir. Yunus timleri ile benzer üniforma, ekipman ve motosiklet kullanan Pencap Yunus Timlerinin hizmete alınması töreni iki ülke marşlarının okunmasıyla başlamış ve büyük ilgi toplamıştır (Anadolu Ajansı, 2016).

Tablo 9- Pencap Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları

Kaynak: (Gallup Pakistan, 2025).

Pencap'ın karakol sayıları 2020 verilerine bakıldığında 720 karakol mevcuttur. Veriler, 2011 ile 2020 yılları arasında Pencap polis karakollarının sayısında önemli bir artış yaşandığını gösteriyor. Bu dönemde toplamda %5,41'lik bir büyüme kaydedilmiş, ancak bu büyüme 2020 yılında ciddi bir şekilde olmuştur (Gallup Pakistan, 2025). Bu artış, bölgedeki asayiş altyapısının genişletildiğine işaret ediyor. Pencap Polisi, modern teknolojileri ve soruşturma yöntemlerini benimseyerek kapasitesini sürekli geliştirmeye çalışmaktadır. Personel alımı ve eğitimi, federe içindeki polis akademileri ve eğitim merkezlerinde titizlikle yürütülerek finansman ve kaynaklar, federe hükümeti bütçesinden karşılanmaktadır. Pencap Polisi, ülkenin en büyük ve en önemli kolluk kuvvetlerinden biri olarak, hem geleneksel polislik görevlerini yerine getirmekte hem de modern güvenlik tehditleriyle mücadele etmektedir.

3.3.2 Sindh Federe Devleti ve Polisi

Sindh, Pakistan'ın güneyinde yer alan, stratejik öneme sahip ve ekonomik açıdan zengin bir bölgedir. Doğuda Hindistan, kuzeybatıda Belucistan, kuzeydoğuda ise Pencap ile komşu olan Sindh, güneyde Hint Okyanusu'nun geniş kıyı şeridiyle çevrilidir. Federe, adını can damarı olan ve topraklarını sulayan İndus Nehri'nden alır. Bu nehrin suladığı verimli ovalar, Sindh'i Pakistan'ın en önemli tarım merkezlerinden biri haline getirir. Aynı zamanda, kıyı şeridi balıkçılık ve liman faaliyetleri için elverişli olup, ülkenin en büyük şehri ve limanı olan Karaçi'ye ev sahipliği yapar. Bu özellikleriyle Sindh, Pakistan'ın "ekonomik kalbi" olarak anılmaktadır (Jamal, 2010, s.60).

Federe, ülkenin en kalabalık bölgelerinden biridir ve nüfusun büyük çoğunluğunu Sindhi etnik grubu oluşturur. Ancak, özellikle Karaçi gibi büyük şehirlerde, Pakistan'ın farklı bölgelerinden gelen göçmenlerin yanı sıra Hindistan'dan göç eden muhacirler de önemli bir nüfus grubunu oluşturur. Bu kültürel çeşitlilik, federenin dokusunu zenginleştirir de zaman zaman etnik ve siyasi gerilimlere de yol açabilmektedir (Özcan, 2009, s.242-244).

Sindhi, Sindh federe devletinin resmi dilidir ve eğitim, yönetim ve günlük yaşamda yaygın olarak kullanılır. Pakistan'ın 2017 nüfus sayımına göre, yaklaşık 30,26 milyon kişi, yani ülke nüfusunun %14,57'si Sindhi'yi ana dili olarak konuşmaktadır (Shankar, 2019, s. 67-69).

Resim 13- Sindh Polis Teşkilatı Amblemi

Kaynak: (Sindh Police, 2024).

Sindh Polis Teşkilatı'nın ana amacı, "Adalet, Bütünlük, Dürüstlük ve İnsan Onuruna Saygı İlkelerine Dayalı Yüksek Derecede Mükemmellik ile Profesyonel Hizmet Sunmak" olarak belirlenmiştir. Bu amaç, teşkilat tarafından halka sürekli hatırlatılmakta ve başarının anahtarı olarak görülmektedir (Sindh Police, 2024).

Pakistan'ın polis teşkilatı tarihinde Sindh, kendi içinde kurduğu özgün model ile kilit bir rol oynamıştır. Sindh'deki polisliğin temelleri, 1843 yılında Sir Charles Napier tarafından atılmıştır. Bu teşkilatın ilk olarak Sindh'te kurulmasının temel nedeni, federenin yeni fethedilmiş bir bölge olması ve İngilizlerin burada düzeni hızla sağlamak istemesidir. Sistem, İrlanda sömürge modeli polis teşkilatından ilham alınarak kurulmuş ve güçlü bir şekilde İngiliz Ordu Subayları tarafından denetlenmiştir. Bu sayede teşkilat, sömürgeci yönetimin ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde daha disiplinli, verimli ve yozlaşmamış bir yapıya kavuşmuştur. Sindh modelinin başarısı, Doğu Hindistan Şirketi'ni etkilemiş ve 1860 yılında kurulan Polis Komisyonu'nun ana ilham kaynağı olmuştur. Komisyonun direktiflerinden biri, polis teşkilatının "tamamen sivil, askeri değil" olması ancak "organizasyon ve disiplininin askeri bir yapıya benzemesi" gerektiği yönündeydi (Manzoor & Arain & Arain 2014, s.86). Bu ikilem, polisin görünüşte bir sivil hizmet organı olarak kurulduğunu, ancak temel işlevlerinin

sömürge yönetiminin siyasi kontrolünü ve düzenini sağlamak olduğunu gösteren önemli bir detaydır. Bu modelin temel ilkeleri, Pakistan'ın mevcut polis sisteminin temelini oluşturan 1861 Polis Yasası'nın zeminini hazırlamıştır.

Pakistan'ın finans merkezi olan Karaçi'yi de içinde barındıran Sindh hem kentsel hem de kırsal alanlarda karmaşık güvenlik sorunlarıyla mücadele etmektedir. Sindh Polisi, özellikle şehirlerdeki suç oranlarını düşürmek, gasp ve adam kaçırma gibi olaylarla mücadele etmek için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda, teşkilat, suç mahalli yönetimi, fiziksel kanıt analizi ve parmak izi yeterliliği konularında eğitim verileceği bir adli tıp eğitim okulu kurmuştur. Ayrıca, terörle mücadele soruşturmalarına yardımcı olmak amacıyla, silinen elektronik verileri ve e-postaları kurtarabilen bir Dijital Bilgisayar Adli Tıp Laboratuvarı oluşturmuştur (Shankar, 2019, s. 67-69).

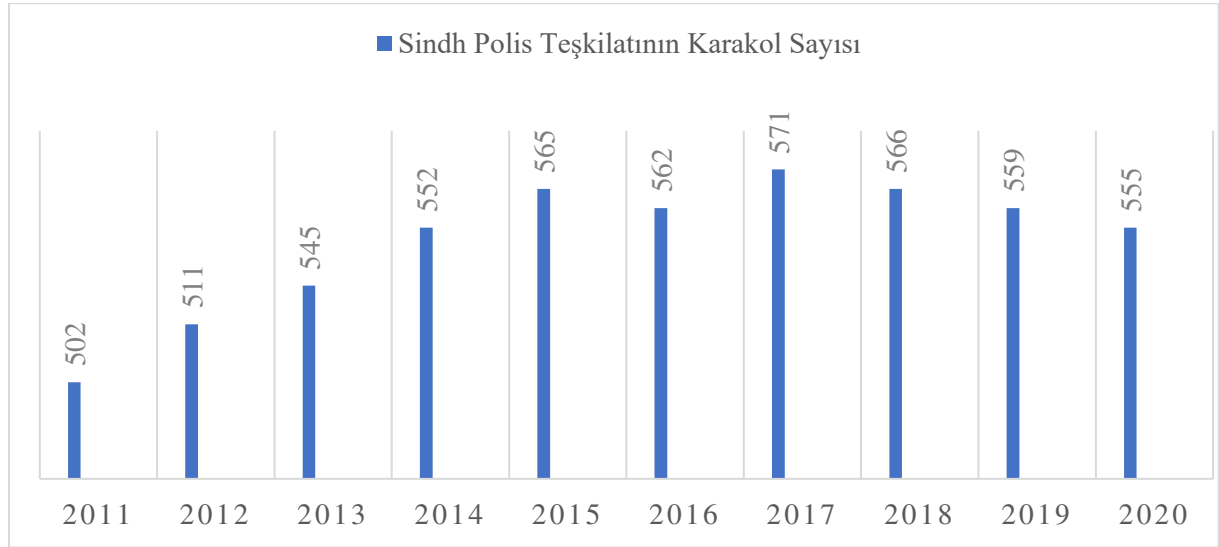
Resim 14- Sindh Polis Teşkilatı

Kaynak: (Sindh Police, 2024).

Sindh, büyük ekonomik potansiyeline rağmen, diğer federe devletlerde de karşılaşılan zorluklarla yüzleşmektedir. Gündemdeki kritik konular arasında su kıtlığı, iklim değişikliğinin etkileri (özellikle yıkıcı seller), plansız kentleşme sorunları ve yaygın sosyo-ekonomik eşitsizlikler yer almaktadır. Bu engelleri aşmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için Sindh hükümeti ve sivil toplum kuruluşları çeşitli projeler yürütmektedir (Shankar, 2019, s. 67-69). Sindh'in yaşadığı bu zorluklar, özellikle su kıtlığı ile seller gibi zıt iklim etkilerinin bir arada bulunması ve kentleşmenin eşitsizlikleri derinleştirilmesi, bölgenin kalkınma çabalarının başarısının, yalnızca ekonomik büyümeye değil, aynı zamanda kapsamlı çevresel direnç ve sosyal adalet politikalarına bağlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 10- Sindh Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları

Kaynak: (Gallup Pakistan, 2025).

Sindh Polis Teşkilatı, Pakistan Federal Hükümeti'nin talebi doğrultusunda 15.000 kişilik ek bir kuvvet oluşturma kararıyla bölgesel güvenlik kapasitesini artırma yolunda ciddi bir adım atmaktadır. Bu genişleme, teşkilatın hem suçla mücadele gücünü hem de coğrafi kapsama alanını güçlendirmeyi hedefleyen stratejik bir kararlılığı yansıtmaktadır. Ancak, teşkilatın mevcut personel sayısı hakkında sivil toplum kuruluşları ve resmi haber ajansları arasında derin görüş ayrılıklarının bulunması, sayısal verilere dair ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır; bu durum, kurum içi şeffaflık, hesap verebilirlik ve kaynak yönetimi konularında önemli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Sindh Polis Teşkilatı'nın başarısı, yalnızca yeni personel entegrasyonuna değil, aynı zamanda bu veri tutarsızlıklarını gidererek kamuoyu güvenini ve kurumsal yönetim standartlarını yükseltmesine de bağlı olacaktır (Sindh Police, 2024). 2020 verilerine göre karakol sayısı 555'e düşmüştür. Sindh bölgesindeki karakol sayılarındaki artış ve azalışlar, diğer federelere göre daha dalgalı bir seyir izlemektedir. En yüksek karakol sayısı 2017 yılında kaydedilmiş, bu tarihten sonra ise bir azalma gözlemlenmiştir (Gallup Pakistan, 2025).

Bu bilgiler ışığında Sindh, hem doğal kaynakları ve stratejik konumuyla hem de karşılaştığı sosyo-ekonomik ve güvenlik sorunlarıyla, Pakistan'ın geçmişini, bugününü ve geleceğini şekillendiren önemli bir bölge olmaya devam etmektedir.

3.3.3 Hayber Pahtunhva Federe Devleti ve Polisi

Pakistan'ın kuzeybatısında yer alan Hayber Pahtunhva (Urduca kısaltması KPK), 2010 yılına kadar Kuzeybatı Sınır Federesi olarak bilinen önemli bir federe devletidir. Pakistan'ın

dört federeden biri olan bu bölge, ülkenin kuzeybatısında stratejik bir konuma sahiptir. Hayber Pahtunhva, Pakistan ile Afganistan arasındaki doğal sınırı oluşturan dağlık arazileriyle dikkat çeker ve bu coğrafya her iki ülke için de stratejik öneme sahiptir. Pakistan'ın toplam yüzölçümünün yaklaşık %6'sını kaplayan bu federe bölgesi, Pahtun (Peştun) halkının kültürel ve coğrafi merkezi olmasıyla öne çıkar (Shankar, 2019, s.55).

Federe, coğrafi konumu nedeniyle hem fırsatları hem de zorlukları beraberinde getirir. Afganistan sınırına yakınlığı sebebiyle geçmişte militan grupların faaliyetleri ve terörle mücadele operasyonları bölgenin gündeminde olmuştur. Son yıllarda güvenlik durumu önemli ölçüde iyileşmiş olsa da bu dengeyi korumak zorunludur (Hasan-Beyer Hassan, 2021, s.1-12). Dağlık arazi ve sınırlı altyapı, ekonomik kalkınma çabalarını zorlaştırırken; eğitim, sağlık ve iş olanaklarına erişimin iyileştirilmesi federenin en önemli kalkınma ihtiyaçlarındandır. Bölgeye merkezi yönetimin getirilmesi altyapının iyileştirilmesi ve hukuki reformların yapılması önemli bir adım olmakla birlikte, yeni idari ve sosyal zorlukları da beraberinde getirmiştir (Shankar, 2019, s. 55-63).

Resim 15- Hayber Pahtunhva Polis Amblemi

Kaynak: (Khyber Pakhtunkhwa Police, 2025).

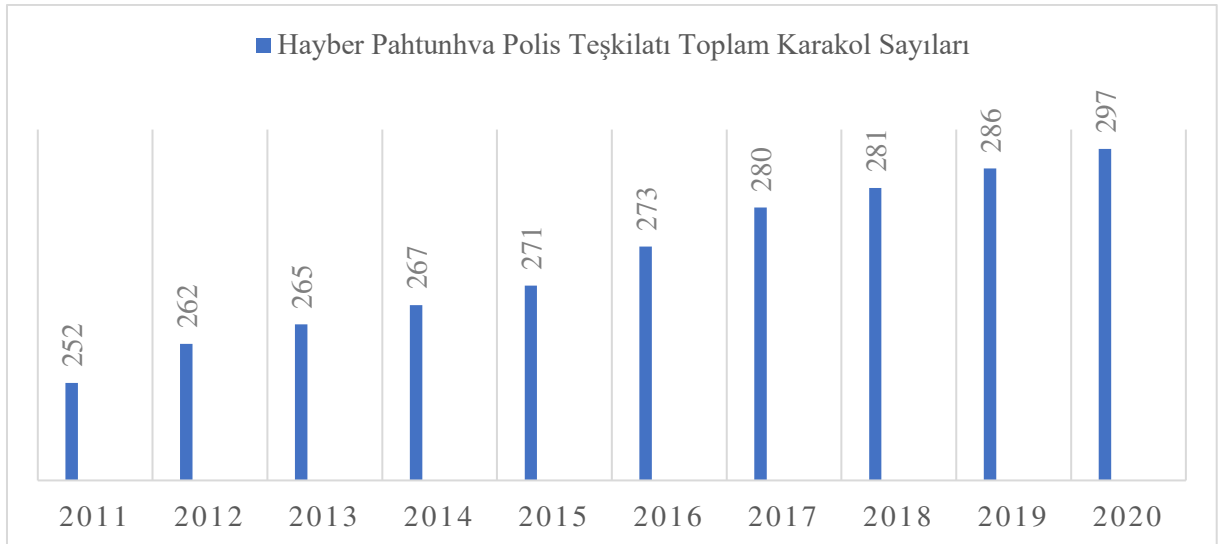
Hayber Pahtunhva Polisi'nin tarihi, bölgenin 1849'da İngiliz sömürmesine girmesine kadar dayanır. İlhakın ilk dönemlerinde İngilizler, Babür ve Sihlerin mevcut polislik sistemlerini sürdürmüştür. Ancak, bölgede kalıcı barışı ve güvenliğini sağlamak amacıyla Pencap Sınır Gücü adında yeni bir yapılanma oluşturuldu. Özellikle 1857 Sipahi Ayaklanması'nın ardından 1861'de çıkarılan Polis Yasası ile İngiliz yönetimi istediği bir polis teşkilatı kurdu. Bu yasal düzenleme, iktidar otoritesini güvence altına alırken, 1889'daki genişletme ile sınır bölgelerindeki asayiş de bu sistemin kapsamına alındı (Jamal, 2010, s. 62).

1901'de sınır bölgesi, Kuzey Batı Sınır Federesi (NWFP) adıyla kurulmuş ve bölge, Hindistan Genel Valisi'nin bir temsilcisi olan başkomiserin yönetimi altına girmiştir. Federe

içinde iki farklı yönetim şekli oluşturulmuştur: İngiltere kontrolündeki Hazara, Peşaver, Kohat, Bannu ve Dera İsmail Han gibi bölgelerde, Pencap Genel Müfettişliği 'ne bağlı bir polis teşkilatı ve Ceza Mahkemeleri faaliyet gösteriyordu. Bu bölgelerin kuzey ve batısında kalan Hayber, Kurrum, Kuzey Veziristan, Güney Veziristan ve Chitral-Dir-Swat Ajansı olmak üzere beş Siyasi Ajans bulunuyordu. Siyasi ajanslar için Samana Tüfekleri, Sınır Askeri Polisi, Chitral İzçileri ve Kurrum Milisleri gibi özel birlikler oluşturuldu. Bu güçlere ek olarak, yerel Maliki ve Khasadari sistemlerinin, yani yerel liderler veya aşiret büyükleri aracılığıyla yürütülen geleneksel yönetim ve kolluk sistemlerinin devam etmesine izin verildi. 1913'te Samana Tüfekleri ve Sınır Askeri Polisi birleştirilerek yeni ve daha merkezi bir sınır polis teşkilatı kurulmuştur. Giderek gelişmek ve profesyonelleşmek isteyen Hayber Polis Teşkilatı, bölgede 1935 yılında Hangun bölgesinde bir polis eğitim okulu kurmuştur (Khyber Pakhtunkhwa Police, 2025), (Khaled, 2023, s.69).

Hayber Pahtunhva Polisi, özellikle ülkenin kuzeybatı sınırında yer alması nedeniyle terör ve militan gruplarla mücadelede ön saflarda yer almaktadır. Federe, Afganistan sınırına yakınlığı ve tarihi aşiret bölgeleriyle bilinir. Halkla ilişkileri güçlendirmek ve suçla mücadelede toplumun desteğini almak amacıyla çeşitli projeler yürütülmektedir. Ayrıca teşkilatta kadın polis memurlarının sayısını artırmaya yönelik çabalar da bulunmaktadır.

Tablo 11- Hayber Pahtunhva Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları

Kaynak: (Gallup Pakistan, 2025),

Yukarıdaki grafiğe baktığımızda Pencap'ta karakol sayılarına baktığımızda 2011 ile 2020 yılları arasında karakol sayısı 252'den 297'ye yükselmiştir. Bu artış, federenin kolluk kuvveti varlığını ve asayiş kapasitesini güçlendirme çabasını yansıtmaktadır. Hayber Polisi, sorumluluklarının merkezinde hırsızlık, cinayet ve terör eylemleri gibi suçları önleme,

soruşturma ve suçluları yakalama görevlerini barındırır. Bununla birlikte, polis aynı zamanda toplumsal olaylarda düzeni sağlama ve bölge halkının günlük güvenliğini temin etme gibi geniş kapsamlı kamu hizmeti sorumluluklarına da sahiptir. Bu durum, teşkilatın hem ceza hukuku uygulaması hem de toplumsal huzurun korunması açısından kritik bir konumda olduğunu göstermektedir (Alvi, 2012, s.104).

3.3.3.1 Hayber Pahtunhva Aşiretleri ve Polis Arasındaki İlişki

Pakistan'ın Hayber Pahtunhva (KP), özellikle eski Federal Yönetilen Aşiret Bölgeleri'nin (FATA) federeye dahil edilmesiyle birlikte, aşiret yapılarının güçlü olduğu ve geleneksel hukuk sistemlerinin hala etkili olduğu kendine özgü bir bölgedir. Bu durum, Hayber Pahtunhva polisi ile yerel aşiretler arasındaki ilişkiyi karmaşık ve dinamik hale getirir (Jamal, 2010, s.55).

3.3.3.2 Aşiret Yapısının Etkisi

Hayber Pahtunhva'nın nüfus yapısını oluşturan Peştun halkının toplumsal hayatı, kökleri derinlere uzanan aşiret kültürü tarafından şekillendirilmektedir. Bu kültürün en önemli kurumsal yansıması, bölgede "Jirga" olarak bilinen geleneksel ihtiyar meclisleridir. Bu durum, yalnızca toplumsal bir olgu olmanın ötesinde, Pakistan devletinin ve onun kolluk gücü olan polisin bölgedeki egemenliğini ve hukuk üstünlüğünü doğrudan etkileyen tarihsel bir mirastır. Sömürge döneminde İngiliz yönetiminin bu aşiret bölgelerinde doğrudan yönetim kurmak yerine, aşiret önderleri ve Jirga'lar aracılığıyla dolaylı bir denetim siyaseti izlemesi, bu geleneksel yapıların gücünü ve saygınlığını pekiştirmiş ve devletin resmi hukuk düzenine koştur, hatta ondan daha etkili bir düzenin varlığını kalıcı hale getirmiştir. Günümüzde bu miras, polisin yetki alanını belirgin bir şekilde daraltmaktadır. Aşiretler arası anlaşmazlıklar, toprak kavgaları veya kan davaları gibi devletin yargı düzeninin yetki alanına giren pek çok konu, uygulamada Jirga'lar tarafından çözülmektedir. Bu meclislerin aldığı kararlar, taraflar üzerinde yasalardan daha bağlayıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu nedenle polis, bu tür durumlarda aşiretlerin kendi iç işleyişine doğrudan karışmak yerine, genellikle Jirga'ların kararını bekleyen veya bu kararlara uymak zorunda kalan ikincil bir konuma düşmektedir (Shankar, 2019, s. 55).

Özellikle arazi anlaşmazlıkları veya eski husumetler nedeniyle aşiretler arasında ağır silahların kullanıldığı kanlı çatışmalar yaşandığında, polisin rolü daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Polisin birinci görevi kuramsal olarak failleri yakalayıp yargı önüne çıkarmak olsa da uygulamadaki önceliği genellikle çatışmayı yatıştırmak ve taraflar arasında arabuluculuk yapmaktır. Bu durum, sömürge döneminden devralınan ve devletin zor kullanma hakkını tam olarak yerleştiremediği, bunun yerine yerel güç odaklarıyla sürekli bir uzlaşma ve denge siyaseti yürütmek zorunda kaldığı bir yönetim anlayışının devamı anlamını taşımaktadır.

Sonuç olarak, Hayber Pahtunhva'da polis, çağdaş bir devletin hukukunu kayıtsız şartsız uygulayan bir güç olmaktan çok, gücünü ve geçerliliğini yerel geleneklerden alan köklü bir yapıyla sürekli bir çekişme ve uzlaşma halinde olan bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir.

3.3.3.3 Polis ve Aşiretler Arasındaki İlişki Dinamikleri

Hayber Pahtunhva (KP) Polis Teşkilatı'nın aşiret bölgelerindeki operasyonel alanı, karmaşık ve çok boyutlu zorluklar içermektedir. Esasen, eski FATA bölgelerinin 2018'de KP'ye entegrasyonu, federal yasaların ve resmi polis yetkisinin bu coğrafyalara genişlemesini sağlamış olsa da pratikte aşiretlerin güçlü geleneksel otoriteleri ve iç hukuk sistemleri merkezi otoritenin tam tesisini sınırlamaktadır. Polis, bu bölgelerde yerel aşiret liderlerinin rızası ve iş birliği olmadan etkinliğini maksimize etmekte zorlanmaktadır (Hıdır, 2006, s. 125).

Tarihsel olarak, merkezi hükümetin ve dolayısıyla kolluk kuvvetlerinin aşiret bölgelerindeki varlığı, sıklıkla dış müdahale olarak algılanmış, bu da polis ile yerel halk arasında yapısal bir güven eksikliğine ve operasyonel direnç yol açmıştır. Ayrıca, Afganistan sınırına yakınlık nedeniyle KP, TTP gibi militan grupların faaliyet gösterdiği yüksek riskli bir güvenlik ortamıdır. Polis memurları bu terör tehditleri ve aşiretler arası çatışmalarla yüzleşirken, bazı aşiretlerin militan gruplara sığınak sağlaması durumu güvenlik zorluklarını artırmaktadır (Kıranşan, 2016, s.130). Ancak, güvenlik sorunlarının çözümünde istisnai olarak iş birliği modelleri de mevcuttur; özellikle terörle mücadelede, merkezi otorite ile aşiret liderleri arasında istihbarat toplama ve ortak operasyonlar yürütme adına iş birliği sağlanabilmektedir. Bu hassas ortamda, polis memurlarının Peştun kültürü ve geleneklerine, Jirga kararları gibi geleneksel yargı yapılarına saygı göstermesi, güven tesis etmek ve gerilimi önlemek açısından kritik öneme sahiptir. FATA'nın federeye dahil edilmesiyle başlayan bu uyum süreci, bir yandan genel hukuku ve devlet otoritesini yaymayı hedeflerken, diğer yandan aşiretlerin kültürel hassasiyetlerini dikkate alma zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu dinamik ilişki, Pakistan'ın genel güvenlik ve istikrarının sürdürülmesi açısından hayati bir denge unsurudur.

3.3.4 Belucistan Federe Devleti ve Polisi

Belucistan, coğrafi konumu ve zengin doğal kaynaklarının yanı sıra, derin tarihi köklere sahip bir siyasi ve güvenlik ortamıyla karakterize edilmektedir. Bölgenin en eski sakinleri olan Beluçlar, binlerce yıllık bir geçmişe sahip olup, kendi siyasi oluşumlarını kurma çabalarıyla bağımsızlıklarını korumuşlardır. Ancak, bu siyasi dinamikler İngiliz sömürgeciliği dönemiyle kökten değişmiştir. İngilizler, yerel yapıları zayıflatmış, bölgenin Pakistan, İran ve Afganistan arasında bölünmesine neden olmuş ve yerel halkın ekonomik kalkınmasına yönelik altyapı

oluşturmadan bölgenin kaynaklarını kendi çıkarları için kullanmışlardır. Bu sömürgeci politikaların yarattığı mahrumiyet ve baskı, günümüzdeki ayrılıkçı hareketlerin ve merkezi yönetimle süregelen mücadelenin temel motivasyon kaynaklarından biri haline gelmiştir (Qureshi, 1992, s. 427), (Ülgül, 2016, s. 59-75), (Çevik, 2013, s. 14, 22, 35, 41).

Bu tarihsel süreç, Belucistan'ın mevcut güvenlik yapısının da doğrudan bir mirasçısı olmuştur. İngiliz sömürge yönetimi, federenin geniş ve engebeli coğrafyası nedeniyle merkezi bir yönetim modeli uygulamakta zorlanmış ve "dolaylı yönetim" stratejisini benimsemiştir. Bu strateji kapsamında, federe idari olarak polisin yetkili olduğu kentsel alanlar ile kabile liderlerinin kontrolündeki Levies adı verilen yerel güçlerin yetkili olduğu kırsal bölgeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Levies Gücü'nün bu yapısı, yerel kabile reisleri olan sardarların yardımıyla kurulmuş ve toplulukla olan derin bağları nedeniyle halk arasında polisten daha iyi bir itibara sahip olmuştur (Kıranşan, 2016, s. 129). Sömürge sonrası dönemde Pakistan devleti de bu ikili yapıyı büyük ölçüde devralmıştır. Bu durum, merkezi otoritenin federe üzerindeki hâkimiyetini zayıflatmış ve modern bir devletin tüm bölgelerde eşit hizmet sunumunu engellemiştir. Belucistan polisinin sadece kentsel alanlarda yetkili olması, kırsal kesimlerde bir yetki boşluğu yaratmış ve suçlular ile ayrılıkçı grupların bu boşluktan faydalanmasına zemin hazırlamıştır.

Resim 16-Belucistan Polis Amblemi

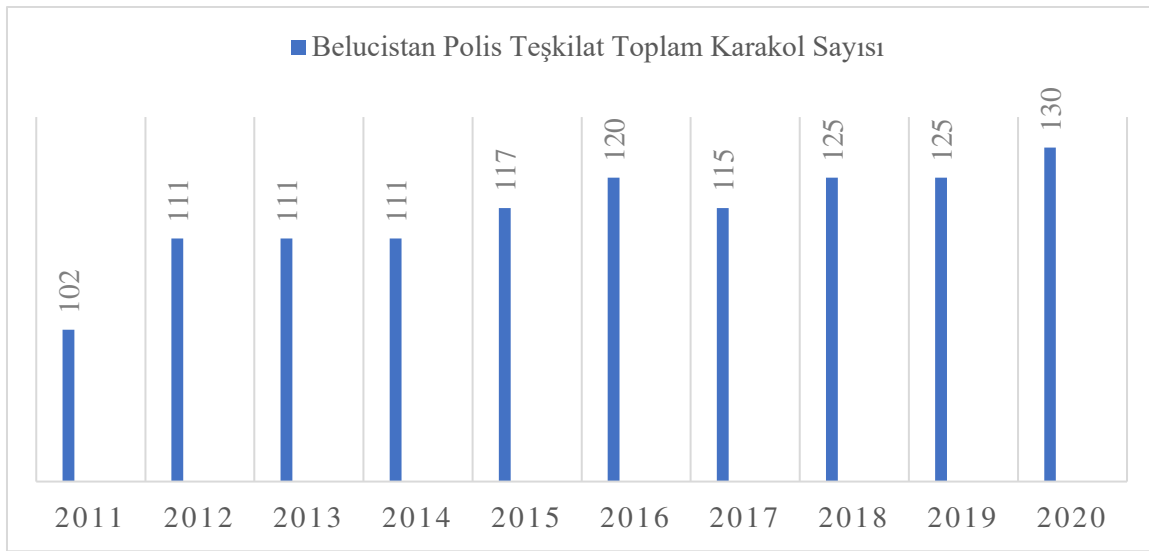

Kaynak: (Balochistan Police, 2025).

Nitekim, bu tarihsel yol bağımlılığı, günümüzde polis teşkilatının karşılaştığı operasyonel ve kurumsal sorunları derinden etkilemektedir. Belucistan'daki polis, yozlaşmış, acımasız ve siyasi etkide kalmış bir kurum olarak algılanmaktadır; bu algı, sömürge döneminde halkı kontrol altında tutmak için kullanılan baskıcı polislik modelinin bir yansıması olarak görülmektedir. Polis personelinin büyük çoğunluğunun yerel Beluçlardan ziyade Pencap gibi diğer federelerden gelmesi, teşkilatın halkla arasında güven ve iş birliği eksikliğine yol

açmakta, hatta çatışmalarla sonuçlanmaktadır. Teşkilat, modern isyan ve şiddet biçimleriyle mücadele edecek yeterli eğitim ve donanıma sahip olmamasının yanı sıra, yerel dil, kültür ve gelenekleri bilmemesi nedeniyle istihbarat toplama konusunda da başarısız olmaktadır. Bu durum, polis ve Levies gücü arasındaki kurumsal koordinasyon sorunlarıyla daha da karmaşık bir hal almaktadır. Örneğin, eski bir polis genel müfettişi, Levies'i "kabile lordlarına dizginsiz sadakatten başka bir niteliği olmayan, düzensiz bir kabile milisi" olarak nitelendirmiş ve kurumlar arasındaki bu çekişmenin asayiş bozduğunu vurgulamıştır (Ahmed, 2012, s. 113-118), (Shankar, 2019, s. 63-67), (Çevik, 2013, s. 67).

Tablo 12- Belucistan Polis Teşkilatı Yıllara Göre Toplam Karakol Sayıları

Kaynak: (Gallup Pakistan, 2025).

Tüm bu zorluklara rağmen, Belucistan'daki polis teşkilatının, yetersiz altyapı, ekipman ve personel desteğinden mahrum kaldığı belirtilmektedir. Pakistan İstatistik Bürosu'nun verileri, karakol sayılarının 102'den 130'a yükselmesine rağmen zorlu coğrafyada etkili bir şekilde görev yapması ve bu zorlukların üstesinden gelmesi için yetersiz kaldığını göstermektedir. Belucistan Kurtuluş Ordusu ve Belucistan Kurtuluş Cephesi gibi silahlı grupların saldırıları, polisin operasyonel kapasitesini olumsuz etkilemekte ve bölgedeki asayişin genel olarak bozulmasının bir parçası haline gelmektedir (Ahmed, 2012, s. 113-119), (Gallup Pakistan, 2025). Bu durum, hükümetin polis yerine Sınır Birlikleri (FC) gibi federal paramiliter güçleri göreve çağırmasına yol açmakta, bu da polis teşkilatının federe üzerindeki otoritesini daha da zayıflatmaktadır. Bu durum, Belucistan'daki polisin etkinliğini ve halk nezdindeki meşruiyetini doğrudan etkileyen yapısal sorunların temelini özetlemektedir. Sömürge döneminden miras kalan ikili yapı ve operasyonel model, modern güvenlik ihtiyaçlarına ve bölgesel dinamiklere yanıt vermede yetersiz kalmaktadır. Bu kurumsal

yozlaşma, polisin sadece görevlerini yerine getirme kapasitesini değil, aynı zamanda vatandaşların gözündeki güvenilirliğini de ciddi şekilde aşındırmaktadır. Sonuç olarak, Belucistan'daki polis teşkilatı hem içsel bir reform baskısı hem de dışsal bir halk desteği kazanma zorunluluğu ile karşı karşıyadır.

3.4. Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan (Özerk Bölgeler)

Pakistan'ın yönetimi altındaki Keşmir bölgesi, Azad Cammu ve Keşmir (genellikle Azad Keşmir ya da AK olarak bilinir) ve eski adıyla Kuzey Toprakları olan Gilgit- Baltistan'dan oluşur. Pakistan'ın kontrolündeki Keşmir bölgesinin iki ayrı idari birimidir ve kendi polis teşkilatlarına sahiptirler. Bu teşkilatlar, Pakistan genelindeki polis sistemine benzer bir yapıya sahip olmakla birlikte, bölgelerinin özel ihtiyaçlarına ve siyasi statülerine göre bazı farklılıklar gösterebilirler (Hıdır, 2006, s.129).

3.4.1 Azad Keşmir ve Polis Teşkilatı

Azad Keşmir, tam adıyla Cammu ve Keşmir, Pakistan, Hindistan ve Çin'in Tibet bölgesiyle komşu olması ve Asya'nın neredeyse merkezinde yer alması nedeniyle büyük bir stratejik öneme sahiptir. Bu konumu sayesinde asya'nın kalbi ve Hindistan'ın alt kıtasındaki tacı olarak anılır. Kısmi özerkliğe sahip, federal idari bir yönetim birimidir. Yaklaşık 3 ila 4,5 milyon arasında bir nüfusa sahip ve büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşur. Resmi dil Urduca olmasına rağmen, bölgede yaygın olarak Pencapça'nın Mirpuri lehçesi ve Keşmirce konuşulur. Kendi iç işlerinde belli bir serbest alana sahip olsa da Pakistan hükümetinin bölge üzerinde oldukça geniş bir etkisi bulunmaktadır (Eryüksel, 2017, s.22).

Bölgenin kontrolü hem Hindistan hem de Pakistan'ın üzerinde hak iddia ettiği ve bir kısmı da Çin tarafından paylaşılan bölünmüş bir alandır. Hindistan, Pakistan'ı Ceyş-i Muhammed (JeM), Leşker-i Tayyiba (LeT) ve Hizb-ul-Mücahidin (HM) gibi militan grupları desteklemekle suçlar. 2019'daki Pulwama² saldırısının ardından, Pakistan uluslararası baskılarla birlikte yasaklı örgütlerle bağlantılı olduğu iddia edilen gruplara karşı bir baskı uygulamaya başlamıştır. Azad Keşmir'in ekonomisi büyük ölçüde tarım, hizmet sektörü, turizm ve yurt dışından gelen döviz transferlerine dayanır. Özellikle Birleşik Krallık'ta yaşayan büyük Mirpuri diasporasının³ gönderdiği dövizler, bölge ekonomisine önemli katkılar sağlar. Nehirleri ve

² 14 Şubat 2019'da Hindistan'ın eski Cammu ve Keşmir federedeki Pulwama bölgesinde, Lethapora yakınlarında Cammu-Srinagar Ulusal Karayolu üzerinde ilerleyen Hint güvenlik güçlerini taşıyan bir konvoy, bir intihar bombacısının araçla gerçekleştirdiği saldırıdır.

³ Bir ulusun veya bir milletin kendi ana yurdundan sürülmesi, başka ülkelerde azınlık olarak yaşamasına verilen addır.

dağlık yapısı sayesinde önemli bir hidroelektrik enerji potansiyeline sahip olması bölge için önemli bir durum olarak görünmektedir (Topel, 2020, s. 8).

Resim 17- Azad Keşmir Polis Teşkilat Amblemi

Kaynak: (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2025).

Azad Keşmir Polis Teşkilatı, Pakistan genelindeki polis sistemine benzer bir yapıya sahiptir. İngiliz sömürgeciliğinin uyguladığı merkeziyetçi idari modelin bir devamı niteliğindedir. Her ilçe, kendi polis güçlerine ve karakollara sahiptir. Teşkilatın başında bir Emniyet Genel Müdürü bulunur ve bu kişi, Azad Keşmir hükümetine karşı sorumludur. Polis sayısı kaynaklarda farklılıklar gösterse de Azad Keşmir'de yaklaşık 10.000 polis memuru görev yapmakta ve bunların %1,6'sı kadın polislerden oluşmaktadır. Gilgit-Baltistan bölgesinde ise kaynaklara göre 35.000'den fazla personel bulunmaktadır. Bu rakamlar, nüfus sayımına göre belirlenmiştir. Teşkilatın görev alanları ise sivil asayişin sağlanması, suç soruşturmaları, trafik kontrolü, toplumsal olaylara müdahale, terörle mücadele ve vatandaşların can ve mal güvenliğinin korunmasıdır (Shankar, 2019, s.70-71).

3.4.2 Gilgit-Baltistan ve Polis Teşkilatı

Pakistan'ın kuzeyinde yer alan Gilgit-Baltistan (GB), dünyanın en görkemli dağ silsilelerine ev sahipliği yapan ve benzersiz coğrafi, kültürel ve siyasi özelliklere sahip bir bölgedir. Karakorum, Himalayalar, Pamir ve Hindu Kuş gibi dört büyük dağ sırasının birleştiği stratejik bir konumdadır. Bölge, 8.000 metreden yüksek beş zirveye (bunların en bilineni dünyanın ikinci en yüksek dağı olan K2'dir) ve 7.000 metrenin üzerinde elliden fazla zirveye ev sahipliği yapar. Kutuplar dışındaki en uzun buzullardan bazıları da burada bulunur. İklimi, yüksek rakım nedeniyle genellikle soğuk ve kuraktır, bazı bölgelerde ise soğuk çöl iklimi görülür (Khawaja & Anees Ur, 2024, s.118).

Gilgit-Baltistan, tıpkı Azad Keşmir gibi, kısmen özerk bir yapıya sahip, federal idari yönetime bağlı bir bölgedir. Yaklaşık 1,5 milyonluk bir nüfusa ev sahipliği yapan Gilgit-Baltistan, idari açıdan üç ana bölüme ayrılmıştır: Chilas, Gilgit ve Baltistan. Bu bölgeler de kendi içlerinde toplam on ayrı ilçeye bölünmüştür. Bu idari yapılanma, bölgenin etkin bir şekilde yönetilmesini ve yerel ihtiyaçlara daha iyi yanıt verilmesini sağlamaktadır. Bölge, 1947'deki bölünmeden sonra Pakistan'ın fiili kontrolüne girmiştir. Pakistan'ın anayasal yapısına tam olarak entegre edilmemiş olsa da 2009'dan bu yana kendi yasama meclisi ve Başbakanı tarafından yönetilen bir özerk yapıya sahiptir. Bölge halkı, Pakistan'ın diğer federeleri gibi anayasal bir statü ve daha fazla özerklik talep etmektedir.

Resim 18- Pakistan Gilgit-Baltistan Polis Teşkilat Amblemi

Kaynak: (Government Of Pakistan Anti Narcotics Force, 2025).

Gilgit-Baltistan, farklı etnik gruplara, dillere ve dini mezheplere ev sahipliği yapan zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Nüfusun büyük çoğunluğu Müslümandır ve Şii, Sünni ile İsmaili mezheplerine mensup kişiler bir arada yaşarlar. Bölgede en yaygın olarak Şina ve Balti dilleri konuşulur. Bu bölgenin ekonomisi, tarım ve turizme dayanır. Bölge, sahip olduğu muhteşem dağları, buzulları ve tarihi yolları sayesinde küresel çapta tanınan önemli bir turizm merkezi olmuştur (Khawaja & Anees Ur, 2024, s.120). Bu durum, bölgenin ekonomik refahının doğal ve kültürel varlıkların etkin kullanımına bağlı olduğunu göstermektedir.

Gilgit-Baltistan da tıpkı Azad Keşmir gibi, özerk bir federal idari yönetim bölgesi olarak kendi polis gücüne sahiptir. Bölgenin dağlık ve zorlu coğrafi yapısı ile stratejik önemi, polis teşkilatının görevlerini etkileyen önemli faktörlerdir. Gilgit-Baltistan Polisi, bölgenin kendine has konumu, siyasi ve askeri önemi ile çetin yeryüzü koşullarının biçimlendirdiği özel bir güvenlik gücüdür. Teşkilat, kuruluş bakımından Pakistan polisinin genel basamaklı yapısını ve çalışma yöntemlerini benimsemiş olup bu yapı, sömürge döneminden miras kalan merkeziyetçi anlayışın bir devamıdır. Ancak Gilgit-Baltistan'ın tarihsel olarak doğrudan sömürgeleştirilmiş

bir toprak yerine, siyasi açıdan önemli bir "sınır bölgesi" olması, buradaki polisliğin niteliğini de değiştirmiştir. Bu miras, polisin görev alanını sıradan bir kamu düzeni sağlama işinin ötesine taşıyarak, onu devlet egemenliğini ve sınırların korunmasını gösteren bir güce dönüştürmüştür.

Bu kapsamda, Gilgit-Baltistan Polisinin görevleri oldukça çeşitlilik gösterir. Genel suçlarla uğraşmanın ve toplumun dirliğini sağlamanın yanı sıra, Karakoram Dağları gibi dünyanın en yüksek doruklarına ev sahipliği yapan bölgenin sarp yeryüzü yapısında güvenlik faaliyetleri yürütmek en temel sorumluluklarındandır. Bu durum, teşkilata aynı zamanda bölgenin önemli bir gelir kaynağı olan uluslararası gezginlerin can güvenliğini sağlama ve sıkça yaşanan büyük doğal yıkımlarda arama-kurtarma çalışmalarına destek olma gibi özel görevler de yüklemektedir (Shankar, 2019, s. 71-72). Ayrıca, teşkilatın bölgedeki farklı boylar ve inanç toplulukları arasındaki ince dengeyi gözetme işlevi ile bölgenin öneminden kaynaklanan sınır güvenliği ve kaçakçılıkla uğraşma gibi yükümlülükleri, bu polis gücünün görevini daha da çetrefilli kılmaktadır.

Hem Gilgit-Baltistan hem de Azad Keşmir polis teşkilatları, Keşmir bölgesinin karmaşık siyasi statüsü, sınır anlaşmazlıkları, zaman zaman yaşanan militan faaliyetler ve coğrafi engellerden kaynaklanan çeşitli problemlerle mücadele etmektedir. Pakistan hükümeti, söz konusu bölgelerdeki polis güçlerini geliştirmek ve modernleştirmek için çalışmalar yürütmektedir. Pakistan Polis Akademisi Başkanlığı'nca verilen eğitimler gibi ortak programlar, Pakistan'ın genel güvenlik yapısıyla uyum sağlamak ve personel eğitimi, ekipman iyileştirmeleri ve teknolojik altyapı güçlendirmesi, her iki teşkilat için de öncelikli konular arasında yer almaktadır (Hıdır, 2006, s.129).

3.5. Polis Personeli Yönetimi ve Alımı

Pakistan Polis Teşkilatı'nda personel yönetimi ve alım süreçleri, büyük ölçüde sömürge döneminden miras kalan hiyerarşik ve bürokratik yapının etkisi altında şekillenmiştir. Bu süreçler, teşkilatın hem operasyonel kapasitesini hem de kurumsal kültürünü doğrudan etkilemektedir. Sömürge yönetiminin temel amacı, halka hizmet eden bir kolluk gücü oluşturmaktan ziyade, iktidarın otoritesini pekiştiren ve kontrolünü sağlayan bir kurum kurmaktır. Bu temel amaç, teşkilatın bugünkü personel yapısının, rütbe sisteminin ve eğitim yöntemlerinin temelini oluşturmuştur. Bu bağlamda, polis personeli yönetimi ve alım süreçleri, teşkilatın sömürgeci geçmişinden nasıl bir kültürel ve yapısal miras devraldığını anlamak için kritik bir rol oynamaktadır.

3.5.1 Pakistan Polis Rütbeleri

Pakistan'daki polis rütbeleri, tıpkı ordudaki gibi hiyerarşik bir yapıya sahiptir ve üst rütbeler ile ast rütbeler olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Rütbe işaretleri genellikle üniformaların omuz kısmında yer alır. Bu hiyerarşik yapı, 1861 tarihli İngiliz Polis Yasası'ndan miras kalan bir sömürge dönemi geleneğidir. Bu yasa, 1857 Sipahi Ayaklanmasından sonra İngiliz sömürge yönetiminin kontrolü artırmak amacıyla oluşturduğu polis modelinin temelini teşkil etmektedir (İslamabad Police, 2025).

Üst düzey rütbeler, yönetim ve sorumluluk alanlarına göre belirlenir ve genellikle bir bölgenin, şehrin veya şubenin sorumluluğunu üstlenen kıdemli subaylardan oluşur (Jamal, 2010).

Şekil 3-Pakistan Polis Üst Rütbeleri

	EMNİYET GENEL MÜFETTİŞİ (İl Emniyet Teşkilat Sorumlusu)
	POLİS MÜFETTİŞİ (IGP) (Bir Bölge, Şube ya da Bölümden Sorumlu)
	EMNİYET GENEL MÜDÜR YARDIMCISI (DIG) (Bir Şehir veya Saha Dışı Bir Şube Sorumlusu)
	KIDEMLİ POLİS MÜDÜRÜ (SSP) (Polis Merkezindeki Bir İlçe Sorumlusu)
	POLİS MÜDÜRÜ (SP) (Polis Merkezinde Saha Dışı Bölge Sorumlusu)
	YARDIMCI POLİS MÜDÜRÜ (ASP) (Bir İlçe'deki Alt Bölüm Sorumlusu)
	EMNİYET MÜDÜR YARDIMCISI (DSP) (Bir İlçe'deki Alt Bölüm Sorumlusu)

Kaynak: (Jamal, 2010).

Unvanlar ve Rütbeler: SHO, DPO, CPO, RPO ve PPO gibi bazı unvanlar, resmi rütbelerden ziyade pozisyonları ifade eder. Yani, daha düşük bir rütbedeki bir memur, geçici olarak daha yüksek bir görevde bulunabilir.

Federe Farklılıkları: Pakistan'ın farklı federelerinde (örneğin Pencap Polisi) rütbe yapısında ve üniformalarda farklılıklar bulunabilir, ancak temel hiyerarşi genellikle aynıdır.

Rütbelere göre işe alım süreçleri farklılık gösterir. Yardımcı Polis Müdürü (ASP) gibi kıdemli rütbelere genellikle merkezi sınavlarla belirlenirken, Polis Memuru gibi ast rütbelere için fiziksel ve yazılı sınavlar yapılır. Ayrıca, Pakistan'ın farklı federeleri (örneğin Pencap Polisi) arasında rütbe yapısı ve üniformalarda küçük farklılıklar bulunsun da temel hiyerarşi genellikle aynı kalır (Solangi, 2021, s. 68).

Ast rütbelere, Pakistan polis teşkilatının temelini oluşturan ve halkla doğrudan temas kuran personel grubunu temsil eder. Bu rütbelere, genellikle polis karakollarının operasyonel işleyişini sağlar ve suçla mücadele ile asayişin sağlanmasında en ön saflarda yer alır. (Jamal, 2010).

Şekil 4-Pakistan Polis Ast Rütbeleri

	POLİS MÜFETTİŞİ (IP) (Bir Polis Karakolunun Sorumlusu)
	POLİS MÜFETTİŞ YARDIMCISI (SI) (Daha Küçük Karakol Sorumlusu)
	POLİS MÜFETTİŞ YARDIMCISI (ASI) (Polis Karakolunun Personeli)
	BAŞKOMİSER (HC) (Polis Karakolunun Personeli)
	POLİS MEMURU

Kaynak: (Jamal, 2010).

3.5.2 Polis Üniforması Kullanımı

Ülkede polis üniformalarının kullanımı, federelerdeki polis yönetimlerinin farklı olmasının doğrudan bir etkisi olarak çeşitlilik gösterir. Bu bölgesel özerklik, üniforma standartlarının belirlenmesinde farklı yaklaşımlara yol açmaktadır. Üniformaların yasa dışı kullanımı konusunda ise, federe polis memuru veya başkent polis memuru, herhangi bir kurumun üniformalı kuvvete benzeyen bir kıyafet giymesinin devlet güvenliğini veya kamu düzenini tehlikeye atabileceğini düşünmesi durumunda, özel bir emirle bu tür bir giyimi kamusal alanda yasaklayabilir veya kısıtlayabilir. Bu düzenleme, polis otoritesinin suiistimalini önleme ve kamuoyunda kafa karışıklığı yaratılmasının önüne geçme amacını taşımaktadır (2002 Police Order, md. 131).

Ancak buna rağmen, polis üniformasını giyen ve kullanan kişiler için caydırıcı olması amacıyla cezai yaptırımlar uygulanarak engellenmeye çalışılmaktadır. Polis mensubu olmayan herhangi bir kişi, izinsiz olarak polis üniformasını veya ayırt edici işaretlerini taşıyan bir elbise giyerse, mahkumiyeti halinde, üç yıla kadar hapis cezasına veya yüz bin rupiye kadar para cezasına veya her ikisine birden çarptırılır. Bu ağır cezalar, teşkilatın kurumsal kimliğine ve kamu nezdindeki güvenilirliğine verilen önemin altını çizmektedir (2002 Police Order, md. 151).

Ülkedeki polis teşkilatının kurumsal ve bölgesel çeşitliliği üniforma çeşitliliğini de etkilerken, üniforma tasarımları İngiliz sömürgesinden kalan modern etkilerle geleneksel kültürü yansıtan unsurları birleştirir. Bu modern etkiler oldukça az olsa da polis üniformaları bu nadir miraslardan biridir. Ülke genelinde polis üniformaları geleneksel kültürü yansıtsa da Avrupa kültüründen de izler taşımaktadır. Bu kültürel sentez, üniformaların sadece bir kıyafet olmaktan öte, ülkenin tarihsel değişimini ve modernleşme çabalarını simgeleyen güçlü birer sembol haline gelmesini sağlamıştır.

Resim 19- Pakistan Yerel Karakol Polis Üniforması

Kaynak: (NPB, 2024).

Bu siyah-beyaz fotoğraf, Pakistan polis memurlarını nizami bir askeri formasyonda betimlemektedir. Görüntüdeki memurların üniformaları özellikle kısa kollu gömlekler, şortlar ve miğfer benzeri başlıklar İngiliz sömürge döneminin kurumsal kimliğinden miras kalan belirgin bir sömürge etkisini gözler önüne sermektedir. Bu giyim, sadece işlevsel kıyafetler değil, aynı zamanda sömürgeci otoritenin hiyerarşi ve kontrol gücünün görsel sembolleri olarak tasarlanmıştır. Üniformalar, polisin bir hizmet gücünden ziyade, halktan ayrılmış ve merkezi devleti temsil eden bir 'kontrol gücü' olduğu imajını pekiştirmiştir. Dolayısıyla, bu fotoğraf, Pakistan polis teşkilatının görsel kimliğinin köklerini sömürge döneminden aldığını ve tarihsel olarak bir otorite figürünü temsil etme işlevini sürdürdüğünü göstermektedir.

Resim 20- Pakistan Polis Gücü Bandosunun Yaklaşan Kraliyet Turnuvası Üniformalı Prova Hazırlığı

Fotoğraf, Mayıs 1955'ten, Pakistan polis gücü ve bir bandonun yaklaşan Kraliyet Turnuvası için özveri ve hassasiyetle prova yaparken görüldüğü büyüleyici bir anı yakalıyor. Seçkin üniformalarını giymiş polis teşkilatı mensupları, disiplinlerini ve etkinliğe hazır olduklarını sergileyerek düzen içinde duruyorlar (NPB, 2024).

Pakistan polis teşkilatının üniformaları ve giyim tarzı, İngiliz sömürge döneminin belirgin bir mirasıdır. Bu durum, Pakistan'ın kendi bağımsız kimliğini kazanmış olmasına rağmen, İngiliz sömürgesinin kurumsal ve kültürel etkilerinin ne kadar derinlere işlediğini gözler önüne serer. İngiliz sömürge yöneticileri, Hindistan genelinde, kendi polis güçlerinin disiplinini, hiyerarşisini ve otoritesini yansıtan standart üniformalar tasarlamışlardır. Pakistan polis teşkilatı da bağımsızlık sonrası bu üniforma tasarımını ve estetiğini büyük ölçüde benimsemiştir. Bu, sadece bir giyim tercihi değil, aynı zamanda İngiliz sömürgesinin devamlılığının bir sembolü olmuştur. Renk seçimleri (genellikle koyu tonlar), kesimler (örneğin, gömlek ve pantolon kombinasyonları, kemerler), şapkalar (özellikle kasket veya bere tipleri) ve rütbe nişanlarının yerleşimleri gibi detaylar, İngiliz polisinin geleneksel üniformalarından esinlenmiştir. Örneğin, polis memurlarının omuzlarında taşıdıkları rütbe işaretleri, kasketlerindeki armalar ve hatta bazı durumlarda kullanılan bastonlar veya kemer tokaları, İngiliz polisinin tasarım unsurlarını yansıtır. Bu üniformalar, sömürge döneminde otoritenin ve kontrolün görsel bir temsili olarak kullanılmıştır. Bağımsızlıktan sonra da bu sembolizme devam etmişlerdir. Bu durum bazen bir tartışma konusu da olabilir. Bazıları, ulusal kimliğe daha uygun, yerel kültürel unsurları barındıran üniformaların tercih edilmesi gerektiğini savunabilirken, mevcut üniformalar bir yandan da uluslararası polis standartlarına uyum ve bir tür geleneksel polis imajının korunması olarak da görülmüştür.

Sonuç olarak, Pakistan polis teşkilatının kullandığı üniforma, İngiliz sömürge döneminin sadece bir mirası değil, aynı zamanda kurumsal hafızasının ve görsel etkisinin somut bir

yansımasıdır. Bu durum, teşkilatın hem tarihsel kökenlerini gözler önüne sermekte hem de modern kimliğini ve halk nezdindeki algısını şekillendiren kritik bir kültürel ve kurumsal unsur olarak önemini korumaktadır.

3.5.3. Pakistan Polisnin İşe Alımı ve Eğitimi

Pakistan'da polis eğitimi, ülkenin karmaşık güvenlik ortamı ve toplumsal ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen çok katmanlı bir yapıdır. Bağımsızlık sonrası dönemden miras kalan bir sistem üzerine inşa edilmiş olsa da günümüzde modern polislik anlayışına uyum sağlama çabaları devam etmektedir. Eğitim süreçleri, polis memurlarının farklı rütbelerdeki görev ve sorumluluklarına göre farklılaşmaktadır.

3.5.3.1 Pakistan Polis Teşkilatına İşe Alım süreci

Pakistan polis teşkilatına başvurular, federe ve federal düzeydeki kamu hizmeti komisyonları veya doğrudan polis teşkilatlarının kendi web siteleri aracılığıyla duyurulur. Başvuruların yapılabilmesi için adayların belirli temel kriterleri karşılaması gerekmektedir. Öncelikle, başvuranın Pakistan vatandaşı olması zorunludur. Eğitim şartları ise başvuru rütbe göre değişiklik göstermektedir. Memur pozisyonları için genellikle 10. sınıf veya eşdeğer bir diploma yeterliyken, Yardımcı Müfettiş veya Komiser Yardımcısı gibi rütbeler için ortaöğretim veya lisans derecesi talep edilir. Daha yüksek ve prestijli bir pozisyon olan Yardımcı Polis Müfettişi (ASP) ve Pakistan Polis Hizmetleri (PSP) sınıfına girmek isteyen adayların ise üniversite lisans derecesine sahip olmaları ve Federal Kamu Hizmeti Komisyonu (FPSC) tarafından düzenlenen son derece rekabetçi Merkezi Yüksek Hizmetler sınavını başarıyla geçmeleri şartı bulunmaktadır. Yaş sınırları da rütbe göre farklılık gösterir; alt rütbeler için genellikle 18-24 yaş aralığı beklenirken, daha üst rütbelerde bu sınır 21-40 yaş aralığına kadar yükselmektedir. Polislik mesleğinin fiziksel gereklilikleri göz önüne alındığında, adayların belirli fiziksel standartları karşılaması kritik önem taşımaktadır. Bu standartlar genellikle boy, kilo, göğüs ölçüsü ve görme keskinliği gibi kriterleri içermektedir (Fasihuddin, 2008, s.5).

Başvuru süreci, ilanların gazetelerde ve resmî web sitelerinde duyurulmasıyla başlar; adaylar belirtilen süre içinde online veya şahsen olarak başvurularını tamamlar. Ardından çoğu rütbe için bir yazılı sınav uygulanır. Bu sınavlar genellikle genel bilgi, İngilizce, Pakistan İşleri, güncel olaylar, temel matematik ve analitik muhakeme yetenekleri ölçülmektedir. Özellikle Merkezi Yüksek Hizmetler (CSS) sınavı, oldukça kapsamlı ve zorlayıcı bir yazılı aşamaya sahiptir. Yazılı sınavı başarıyla geçen adaylar, fiziksel yeterliliklerini ölçmek amacıyla Fiziksel Yeterlilik Testlerine (FPT) tabi tutulur. Bu testler, belirli bir sürede koşu, sınav ve mekik gibi

dayanıklılık ve güç gerektiren egzersizleri içerir (Solangi, 2021, s.65). Fiziksel testlerin ardından adaylar, polislik görevini yerine getirmelerine engel olabilecek herhangi bir sağlık sorunu olup olmadığını belirlemek için kapsamlı bir tıbbi muayeneden geçerler; bu muayenede görme, işitme ve genel fiziksel sağlık durumları kontrol edilir. Kısa listeye kalan adaylar, mülakat ve kişilik değerlendirmesi aşamasına geçer. Bu aşamada adayların iletişim becerileri, karar verme yetenekleri, stres yönetimi, problem çözme becerileri, liderlik potansiyeli ve mesleğe uygunlukları dikkatle gözlemlenir. CSS sınavı sonrası mülakatlar, adayın genel kişiliğini ve durumsal farkındalığını derinlemesine analiz eder. Sürecin son aşamalarına doğru, adayların adli sicil kayıtları ve referansları detaylı bir şekilde kontrol edilir; sabıka kaydının temiz olması ve güvenilir bir geçmişe sahip olmak temel bir beklentidir. Tüm bu aşamaları başarıyla tamamlayan adaylar, ilgili polis eğitim merkezlerinde veya akademilerde rütbelerine uygun temel polislik eğitime alınarak mesleğe hazırlanır (Solangi, 2021, s.65).

Pakistan'da polis teşkilatına alım süreci, ülkenin idari yapısının ve farklı rütbe düzeylerinin getirdiği kendine özgü dinamiklere göre değişiklik göstermekle birlikte genellikle şeffaflık ve liyakat ilkelerini hedefleyen çok aşamalı bir yapıya sahiptir. Ancak bu süreç, bazı önemli zorluklarla da karşılaşmaktadır.

En belirgin zorluklardan biri şeffaflık endişeleridir. Zaman zaman işe alım süreçlerinde akraba kayırmacılığı veya yolsuzluk iddiaları ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kamuoyunda güven sorunlarına yol açabilir ve sürecin bütünlüğüne gölge düşürebilir. Bir diğer önemli problem ise kaynak kısıtlılığıdır. Yoğun başvuru sayıları ve idari kapasite yetersizlikleri, işe alım süreçlerinin yavaşlamasına veya aksamasına neden olarak verimliliği düşürmektedir. Tüm bu zorluklara rağmen, son yıllarda liyakat esaslı işe alımın artırılması ve siyasi müdahalelerin azaltılması yönünde önemli çabalar gözlemlenmektedir. Özellikle Merkezi Yüksek Hizmetler (CSS) sınavı gibi şeffaf ve rekabetçi sınav sistemleri, üst düzey rütbelerdeki atamalarda liyakati ön planda tutma amacına hizmet etmektedir (Khan, 2023, s. 108).

Ayrıca, polis teşkilatında kadınların temsiliyetini artırmaya yönelik özel teşvikler ve kolaylaştırıcı adımlar atılmaktadır. Bu çabalar, kadınların güvenlik güçlerindeki varlığını güçlendirmeyi hedeflerken, bu alanda hâlâ geliştirilmesi gereken yönler bulunduğu da kabul edilmektedir. Genel olarak, Pakistan polisinin işe alım süreci, ideal bir liyakat ve şeffaflık sistemine ulaşma yolunda hem ilerlemeler kaydeden hem de aşılması gereken engellerle mücadele eden dinamik bir yapı sergilemektedir.

Bu süreçler, Pakistan'daki federeler arasında (Pencap, Sind, Hayber Pahtunhva, Belucistan) bazı küçük farklılıklar gösterebilir, ancak genel çerçeve benzerdir. Adayların her zaman güncel ve doğru bilgi için resmi ilanları ve ilgili kamu hizmeti komisyonlarının veya

polis teşkilatlarının web sitelerini kontrol etmeleri büyük önem taşımaktadır. Başvuru süreçleri, gereklilikler ve tarihlerde meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle, en güncel bilgilere doğrudan bu resmi kaynaklardan ulaşmak adaylar için kritik öneme sahiptir.

Pakistan'da polis alım süreçlerine baktığımızda, İngiliz sömürge döneminin etkilerini dolaylı yollardan da olsa görmek mümkün. Özellikle adaylarda aranan yaş sınırları, eğitim seviyesi gereklilikleri ve fiziksel yeterlilik standartları gibi kriterler, o dönemde uygulanan prensiplerden izler taşımakta. Bunun yanı sıra, adayların değerlendirildiği mülakat teknikleri ve genel seçim yöntemleri de geçmişten gelen uygulamaları yansıtabilmektedir.

Tüm bunlara bakıldığında, Pakistan polisinin hem eğitim hem de işe alım sistemlerinin, İngiliz sömürgeciliğinden kalan derin ve çok boyutlu bir mirasın ürünü olduğu açıkça görülmekte. Bu miras, teşkilatın hem temel yapısını hem de operasyonel felsefesini şekillendirmiş durumda. Bugün ise Pakistan polisi, bu köklü mirası günümüzün ihtiyaçları ve modern yaklaşımlarla birleştirerek, kendi özgün kimliğini inşa etme çabası içinde olmuştur.

3.5.3.2 Temel Eğitim ve Müfredat

Pakistan'da polis eğitimi, görev ve rütbe profillerine göre özelleştirilmiş bir yapıda, çeşitli eğitim kurumlarında verilmektedir. Bu sistem, en alt rütbelerden en üst kademe yöneticilere kadar tüm polis memurlarının yetkinliklerini geliştirmeyi amaçlar.

Bölgesel Polis Eğitim Merkezleri, her federede konumlanarak genellikle memur ve başkomiser gibi alt rütbelerdeki memurlara yönelik temel eğitimler sunmakta. Bu eğitimler, adayların fiziksel dayanıklılıklarını artırma, temel yasal bilgileri edinme ve silah kullanma becerilerini geliştirme üzerine odaklıdır. Orta düzeydeki rütbelere, yani yardımcı müfettiş ve komiser yardımcısı gibi pozisyonlara yönelik daha kapsamlı eğitimler ise federe polis akademilerinde sağlanır. Bu akademilerin müfredatı; soruşturma teknikleri, delil toplama, raporlama, ilk yardım ve halkla ilişkiler gibi kritik konuları derinlemesine ele alınmaktadır (Fasihuddin, 2008, s.5).

Pakistan'daki en üst düzey polis eğitim kurumu olan Ulusal Polis Akademisi (NPA), Islamabad'da yer alır. Özellikle Pakistan Polis Hizmetleri sınıfına yeni katılan yardımcı polis müfettişleri için yoğun ve kapsamlı bir liderlik programı sunmaktadır. Bu program, stratejik planlama, kriz yönetimi, uluslararası hukuk ve kamu yönetimi gibi konuları kapsamakta ve Pakistan Polis Teşkilatı, subaylarını ülkenin dört bir yanındaki polis teşkilatlarında üst düzey liderlik pozisyonları için hazırlamaktadır. Bunların yanı sıra, terörle mücadele, siber suçlar, trafik yönetimi veya olay yeri incelemesi gibi belirli alanlarda uzmanlaşmış birimler için özel eğitim merkezleri de mevcuttur. Ayrıca Pakistan Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü

Kanunu, Pakistan Polis Yasası ve diğer ilgili yasal düzenlemeler hakkında detaylı bilgi, memurların yasal yetkilerini, haklarını ve sorumluluklarını anlamalarını sağlamaktadır (Fasihuddin, 2008, s.4), (Khan, 2023, s. 106).

Geleneksel olarak, Pakistan polis eğitimi daha çok teorik bilgi aktarımı ve fiziksel disiplin üzerine odaklanmıştır. Ancak son yıllarda, daha uygulamalı ve beceri odaklı bir yaklaşıma geçiş yönünde önemli çabalar gözlenmektedir. Bu çabalar; gerçekçi senaryolar ve vaka çalışmaları üzerinden problem çözme becerilerinin geliştirilmesi, silahlı çatışma simülasyonları, olay yeri canlandırmaları ve kriz yönetimi tatbikatları gibi simülasyon ve pratik uygulamalar ile bilgi teknolojilerinin suçla mücadelede kullanımı, siber suçlara yönelik eğitimler ve dijital adli tıp becerilerinin geliştirilmesi gibi teknolojik entegrasyonu içermektedir. Bu modernleşme çabaları, Pakistan polisinin değişen suç dinamiklerine ve toplum ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt vermesini sağlamayı hedeflemektedir (Khan, 2023, s. 106).

Türkiye, Birleşik Krallık, ABD ve diğer ülkelerle iş birliği yaparak uluslararası standartlarda eğitim programları geliştirmek ve bilgi alışverişinde bulunması ve bu iş birlikleri, terörle mücadele, organize suçlarla mücadele ve sınır güvenliği gibi alanlarda ortak eğitimleri de kapsamaktadır. Pakistan polis eğitimi, teşkilatın modern çağın güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verebilmesi için aşması gereken çeşitli önemli zorluklarla karşı karşıyadır. En belirgin sorunlardan biri kaynak kısıtlılığıdır. Eğitim kurumları, çağdaş eğitim ekipmanları, nitelikli eğitmen kadroları ve güncel ders materyalleri açısından yeterli donanımına sahip olmakta güçlük çekmektedir. Bu durum, verilen eğitimin kalitesini ve polis memurlarının sahada ihtiyaç duydukları pratik becerileri kazanmalarını olumsuz etkilemektedir. Bir diğer önemli zorluk ise müfredatın güncelliğidir. Özellikle siber suçlar, terörizmin yeni biçimleri ve hızla gelişen adli bilimler gibi alanlardaki değişimlere ayak uydurmakta zorlanılmaktadır. Bu durum, polis memurlarının yeni tehditlerle mücadele edebilmek için gereken güncel bilgi ve becerilerden yoksun kalmasına yol açabilmektedir. Ayrıca, eğitim kurumlarının kurumsal kapasitesi de yetersiz kalabilmektedir. Artan personel ihtiyacını ve modern eğitim taleplerini karşılamakta güçlük çekilmesi, eğitimlerin verimli bir şekilde yürütülmesini engellemektedir. Son olarak, polisin bağımsızlığına yönelik algılanan siyasi müdahaleler ve yolsuzluk iddiaları hem eğitimin itibarını hem de genel etkinliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu algılar, polis teşkilatına olan güveni zedeleyerek eğitimle hedeflenen mesleki gelişimi sekteye uğratabilmektedir (Khan, 2023, s. 107).

Gelecekte, Pakistan polis eğitiminin daha fazla teknolojiye uyum sağlaması, insan hakları ve toplumsal cinsiyet duyarlılığına vurgu yapması, ayrıca suç önleme ve topluluk katılımına

odaklanması beklenmektedir. Bu adımlar, polisin halkla ilişkilerini güçlendirmeye ve daha güvenli bir Pakistan için daha etkili bir kolluk kuvveti oluşturmaya yardımcı olacaktır.

Pakistan'daki polis eğitim sistemine baktığımızda, İngiliz sömürge döneminde geliştirilen eğitim modellerinin ve müfredatlarının hala belirleyici bir etkiye sahip olduğunu görüyoruz. Bu durum, özellikle suç soruşturması teknikleri, adli tıp uygulamaları, halkla ilişkiler yaklaşımları ve genel yasal prosedürler gibi alanlarda kendini göstermektedir. O dönemdeki müfredatlar, İngiliz hukuk sisteminin temel prensiplerini yansıtacak şekilde tasarlanmıştı. Zamanla bu müfredatlarda çeşitli güncellemeler yapılmış olsa da temel yaklaşımlarda ve metodolojilerde İngiliz ekolünün izleri açıkça fark edilmekte. Bu, polisin işleyişine dair genel anlayışın, soruşturma yöntemlerinin ve hatta belirli prosedürlerin kökenlerinin İngiliz sömürge yönetimi dönemine dayandığını gösteriyor. Modern Pakistan polisi, eğitim felsefesi ve pratik uygulamalarında, geçmişten gelen bu İngiliz etkilerini sürdürmektedir.

SONUÇ

Pakistan'ın polis teşkilatı, bağımsızlığını izleyen onlarca yıla rağmen, kökeni İngiliz sömürge yönetimine dayanan derin ve çok katmanlı bir mirasın etkisi altında kalmıştır. Bu çalışma, teşkilatın yapısal özelliklerini, personel yönetimini ve operasyonel felsefesini şekillendiren bu "yol bağımlılığını" incelemektedir. Sömürge döneminde, halka hizmet eden bir kolluk gücü oluşturmaktan ziyade, iktidarın otoritesini pekiştiren ve toplumu kontrol altında tutan bir aygıt olarak tasarlanan polis teşkilatı, bugün modern bir ulus-devletin karmaşık güvenlik ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırken bu tarihsel çelişkiyle mücadele etmektedir. Teşkilatın hibrit ve parçalı yapısı hem kurumsal kimliğinde hem de uygulamalarında belirgin bir şekilde gözlenmektedir.

Bu tez, modern bir devletin iç güvenlik mimarisinin temel direği olan Pakistan Polis Teşkilatı'nın köklü sorunlarının ardındaki tarihsel ve kurumsal dinamikleri incelemiştir. Çalışmamız, Pakistan'ın güvenlik aygıtının kuruluşundan günümüze uzanan evrimini tarihsel kuramcılık perspektifiyle analiz ederek, polisin toplumsal hizmet sağlayıcısı olma rolü ile sömürgeci siyasi kontrol aracı olma rolü arasındaki temel çelişkinin, teşkilatın yapısal DNA'sına işlediği ana hipotezini güçlü bir şekilde doğrulamıştır. Ana hipotezimiz, Pakistan polisinin karşılaştığı kronik sorunların, yalnızca güncel siyasi yönetim zafiyetlerinin değil, aynı zamanda 1861 Polis Yasası'nın dayattığı sömürgeci "yol bağımlılığının" kaçınılmaz sonuçları olduğu yönündedir. Tezin Birinci Bölümünde ele alınan teorik ve tarihsel inceleme, İngiliz sömürgeci polis modelinin temel özelliğinin, halka hizmetten ziyade yerel halkı kontrol altına alma ve İmparatorluk otoritesini pekiştirme amacı taşıdığını ortaya koymuştur.

Pakistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanmasının, bu kurumsal yapıda köklü bir zihniyet ve pratik değişimini tetiklemediğini göstermiştir. Yeni ulus-devlet, siyasi istikrarsızlık, askeri darbeler ve zayıf sivil yönetimler nedeniyle, sömürgeci güçten devralınan otoriter yapıları dönüştürmek yerine, kısa vadeli güvenlik kaygıları ve siyasi çıkarlar için muhafaza etme yoluna gitmiştir. Bu durum, tezin analitik çerçevesini oluşturan yol bağımlılığı kavramının somut bir örneğini teşkil etmektedir. Kurumsal yapı bir kez sömürgeci amaçlarla şekillendirildiğinde, bağımsızlık sonrası dönemde bile alternatif, demokratik ve hizmet odaklı reform çabalarına karşı güçlü bir kurumsal direnç göstermiştir. Özellikle 2002 Polis Emri gibi kapsamlı yasal reform girişimleri incelendiğinde, bu yasal düzenlemelerin oluşturmak istedikleri modern ruhun tam olarak uygulanamamasının temel nedeni, yasal çerçevenin ötesindeki kurumsal kültür ve zihniyet değişimindeki eksiklikler; siyasi elitlerin ve kıdemli polis bürokratlarının

mevcut güç ve otoriteyi kaybetme korkusu, reformların federe düzeyinde etkili bir şekilde engellenmesine yol açmıştır.

Tezin temel bulguları, Pakistan polislerinin karmaşıklığının ve kronik istikrarsızlığının temel sebeplerinde bu sömürgeci mirasın devam ettiğini göstermiştir: Birincisi, teşkilatın hukuki çerçevesinin temelini oluşturan 1861 Polis Yasası, halkı kontrol etme odaklı yapısıyla otoriteyi merkezileştirmiştir. İkincisi, bu otoriter yasal çerçeve, modernleşme çabalarına rağmen 21. yüzyılın başlarına kadar temel polis uygulamalarını ve zihniyetini domine etmiştir. Üçüncüsü, sömürgeci yapıyı dönüştürmesi beklenen 2002 Polis Emri'nin dahi, demokratik bir süreçten ziyade otoriter (askeri) bir rejim tarafından ortaya konulması, reformun meşruiyetini zayıflatarak kalıcılığını tehlikeye atmıştır. Dördüncüsü, 2002 Emri'ne karşı federelerin kendi yasalarını çıkarması (özellikle 1861 yasasına dönme eğilimi), reformları benimsemek yerine, sömürge etkisinde yönetme arzusunun ve merkezi kontrolü sürdürme isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda, tezin Üçüncü Bölümünde detaylandırılan Federal ve Federe Polis teşkilatları arasındaki ayrım, sömürgeci mirasın devamının teyidi açısından kilit rol oynamaktadır. Analiz, daha yeni kurulan federal birimlerin, görece daha az sömürgeci etkiye maruz kaldığını ve bu nedenle kurumsal DNA'larının daha esnek olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, ülkenin büyük bir bölümüne yayılan federe polis teşkilatları, doğrudan sömürge dönemi komuta ve kontrol yapısının ağır bir devamı olarak kalmıştır. Bu yapısal ikilem, merkezi hükümetin reform adımlarının, sömürgeci zihniyetin en köklü ve en dirençli olduğu federe düzeyindeki kurumsal kültürü dönüştürmeyi başaramadığını kanıtlamaktadır. Dolayısıyla, yolsuzluk, siyasallaşma ve insan hakları ihlalleri gibi sorunlar, federe polislerinin temel pratikleri olarak varlığını sürdürmüştür.

Bu tezin bulguları ışığında, Pakistan'ın güvenlik aygıtının sömürgeci mirastan tamamen kopması için kapsamlı ve bütüncül bir strateji benimsemesini zorunlu kılmaktadır. Mevcut durumu sürdüren sömürgeci yol bağımlılığını kırmak için sadece yasal değişiklikler yeterli değildir; kurumsal kültürde köklü bir değişime ihtiyaç vardır. Bu bağlamda üç stratejik reform önerilmektedir. Birincisi, en acil adım, 1861 Polis Yasası'ndan ve onun ruhunu taşıyan tüm mevzuatlardan kesin ve sembolik bir kopuş ilan etmektir. Bu yasa tamamen lağvedilmeli ve yerine, hukukun üstünlüğünü, insan haklarına saygıyı ve hizmet odaklı polislik felsefesini esas alan, çağdaş ve demokratik bir yasal çerçeve derhal yürürlüğe konulmalıdır. İkincisi, polis teşkilatının atama, terfi, bütçeleme ve görevden alma süreçleri siyasi müdahaleden tamamen bağımsız hale getirilmelidir. Bu, liyakat sistemini merkeze alan ve güçlü, sivil yönetim altındaki hesap verebilirlik mekanizmalarıyla desteklenen bir modelin benimsenmesini gerektirir.

Üçüncüsü ise, reformların en zorlu kısmı olan zihniyet ve kültür değişimi, Polis Eğitim Akademileri'nin yeniden yapılandırılmasıyla sağlanmalıdır. Müfredat, otorite ve baskı paradigmasından hizmet, kriz yönetimi, etik değerler ve toplumsal uzlaşma paradigmalarına kaydırılmalıdır. Sonuç olarak, reformların etkinliğini engelleyen mali ve operasyonel kısıtların aşılması için, personel sayısının artırılması, soruşturma tekniklerine yönelik bütçenin yükseltilmesi ve yeni teknolojilerin hızla benimsenmesi hayati önem taşımaktadır. Bu tez, Pakistan Polis Teşkilatı'na yönelik reform çabalarının neden kısmi ve sınırlı kaldığına dair tarihsel kuramsal bir açıklama sunarak ilgili literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Pakistan'ın, hukuk üstünlüğüne ve insan haklarına saygılı bir polis teşkilatına ulaşması, yalnızca sömürge döneminin araçsal yapısından köklü bir kopuşla ve polisi bir otorite aracı yerine bir kamu hizmeti kurumu olarak yeniden tanımlayan güçlü bir siyasi iradeyle mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- 2002 POLİCE ORDER (2002), <https://www.sindhpolice.gov.pk/law-and-rules> adresinden alındı.
- 2025 World Population Review, Population of Pakistan, <https://worldpopulationreview.com/countries/pakistan#sources>. (2025).
- ABBAS, Hassan (2012), Stabilizing Pakistan through Police reform, *Asia Society Report by the Independent Commission on Pakistan Police Reform*, New York <https://asiasociety.org/> adresinden alındı.
- ABASS, Syed Kausar (2020), Police Reforms Position Paper, Sustainable Social Development Organisation (SSDO), Islamabad, s. 5-20.
- AHMED, Iftikhar (2012), The Federal Investigation Agency, *Asia Society Report by the Independent Commission on Pakistan Police Reform*, New York, s. 100-103. <https://asiasociety.org/> adresinden alındı.
- AHMETBEYOĞLU, Ali (2020), Asra Kadar Afganistan Da Türk Varlığı, *İRTAD*, Sayı: 5, Aralık,
- AKHTAR, Munib and KHAN JJ., Arshad Hussain (2017), In The High Court Of Sindh Karachi, CP D-7097 of 2016 & CP D-131 of 2017. s. 14-23.
- AKBAŞ, İsmail (2013), Geçmişten Geleceğe Türkiye Pakistan İlişkileri, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s. 297-300. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/235732> adresinden alındı.
- AKYILDIZ, Gülfem (2023), “Pakistan Tarihinde Türkler Adlı Eser”. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (2), s. 233-236.
- ALEM, Muzaffer & DİKŞİT, K.R. (2025), İngiliz karşıtı faaliyet, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/India/Muslim-separatism> adresinden alındı.
- ALVİ, Hasan Asad (2012), Police and Counterterrorism in Khyber Pakhtunkhwa, *Asia Society Report by the Independent Commission on Pakistan Police Reform*, New York, s.105-112. <https://asiasociety.org/> adresinden alındı.
- ANADOLU AJANSI (2016), Pakistanlı 'Yunuslar' göreve başladı, *AA Haber Akış Sitesi*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pakistanli-yunuslar-goreve-basladi/542954>.

- ANADOLU AJANSI (2017), Pakistan, *AA Haber Akış Sitesi*. <https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/pakistan/901504>.
- ANNUAL SECURITY REPORT 2023, Center For Research & Security Studies s.4-7, <https://crss.pk/category/annual-security-report/?hl=tr-TR> adresinden alınmıştır.
- ASGHAR Ali L.L.B. (2001), *The Police Act, 1861 And Sindh Police (Efficiency And Disciplinary) Rules, 1988*, Pioneer Book House, Karachi, s. 1-5.
- ARSLANEL, M. Nazan & ERYÜCEL, Ertuğrul (2011), Modern Devlet Anlayışının Felsefi Temelleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15 (2), s. 2,3 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32255> adresinden alındı.
- ASLAN, Onur Ender (2019), *Devlet Bürokrasi ve Kamu Personel Rejimi*, İmge Kitabevi yayınları, s.54-57.
- AY, Hakan- UÇAR, Öznur (2015), Devletin Gelişim Süreci, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), s.195-195.
- ATHUOTRHOR, Abboouutt Htehaeu (2015), Police Order 2002: Critical Analysis and Constitutional Debate, Position Paper / Policy Report, December, s.11-15.
- BABA, Mert Can (2023), Ülke Tanıtımı Pakistan, *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (2), 227- 232.
- BAŞEĞMEZ ÇETİN, Aybige (2024), “Devlet” ve “Polis” Kavramlarına Toplumcu Gerçekçi Bir Bakış: Tuz ve Ekmek, *ETÜSBED Araştırma Makalesi*, Sayı 19, s. 104-114. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3121270> adresinden alındı.
- BAYĞIN, Akif (2021), Savaşın Birliğe İrlanda-İngiltere İlişkileri (1169-1801), *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*, Cilt/ Sayfa/ 142-159.
- BECK, İlyas (2021), British East India Company, <https://www.historycrunch.com/british-east-india-company.html#/> adresinden alındı.
- BALUCHİSTAN POLİCE (2025). <https://balochistan.gov.pk/departments/>
- BİRDİŞLİ, Fikret (2011), Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), s. 149-169.

- BİRİŞİK, Abdulhamit (2007), *Pakistan Kültürü*, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 24, İstanbul, s.149-152.
- CAIN, P.J.-HOPKINS, A.G. (1993), *British Imperialism Innovation And Expansion 1688-1914*, Longman, London And New York, s. 320.
- CENGİZ, Çağdaş (2021), İrlanda Sorunu’nun Tarihsel Kökleri ve Brexit Sonrası İrlanda Sorunu: Birleşik Bir Krallık Mı, Birleşik Bir İrlanda Mı? Araştırma Makalesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, Vol: 12, Issue: 44, İzmir.
- CHOWHAN, Ali Nawaz (2018), *Police Reforms, Addressing Civil Servants at Government house*, Peshawar <https://www.nchr.gov.pk/wp-content/uploads/2023/09/Police-Reforms-Report-2018.pdf> adresinden alındı.
- ÇAMKERTEN, İlkay (2021), Pakistan Devleti’nin Uluslaşma Süreci ve Kimlik İnşası, *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(16), s. 225-233.
- ÇAPAR, Selim & DEMİR, Namık (2016), *Üniversiteler ve Stadyumlarda Güvenlik, İçişleri Bakanlığı*, <https://www.icisleri.gov.tr/arem/universiteler-ve-stadyumlarda-guvenlik> adresinden alındı.
- ÇEVİK, Salim (2013), *Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Siyasi, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Ankara, s. 14-104.
- DERDİMAN, R. Cengiz. (2005), Hukuk felsefesi gözüyle “polis” kavramı ve çağdaş polislik düşüncesi. Kaygı, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 5, s.132-150. <https://acikerisim.uludag.edu.tr/items/23e7b388-d71c-41a3-a704-1d773edbd15/full> adresinden alınmıştır.
- EBSCO, (2023), *British Raj*, <https://www.ebsco.com/research-starters/history/british-raj?hl=tr-TR> adresinden alındı.
- EREZ, Ebru (2017), Feodal Sistemin Sosyal Hayat Üzerine Etkisi, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*, <https://dosya.kmu.edu.tr/sbe/userfiles/file/tezler/Tarih/Ebruerz.pdf> adresinden alındı.
- ERDEM, Ayşe (2021), 2000-2020 yılları arasında Türkiye-Pakistan ilişkileri, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.

- ERDOĞAN, Eralp (2014), Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Safhasında Şah İsmail ile Babür İttifakı, *Journal of History Studies*, Volume 6, Issue 4, July, s. 31-39.
- ERYÜKSEL, Ahmet (2017), Hindistan Alt Kıtası'nda Pakistan ile Hindistan Arasında Kanayan Bir Yara: Keşmir, *Doğu Araştırmaları Dergisi*, Sayı 17, s.49-51.
- FAROOQ, G.M. Umar (2019), The Sindh (Repeal Of The Police Act, 1861 And Revival Of Police Order, 2002) (Amendment) Act, 2019, Sindh Act No. X1 Of 2019 An Act, By Order Of The Speaker Provincial Assembly Of Sindh.
- FASİHUDDİN (2008), Police Education and Training in Pakistan, *This paper was written for the students and officers the Peoples Public Security University*, Beijing, China in November.
- FC BLN South Baluchistan Men At Their Best (2020). <https://joinfcblnsouth.gov.pk/>
- FIA (2019), Federal Investigation Agency Ministry Of Interior, Government Of Pakistan, <https://www.fia.gov.pk/>, adresinden alındı.
- GALLUP VE GİLANİ PAKİSTAN (2025), <https://gallup.com.pk/post/37674?hl=tr-TR>.
- GANGULY, Sumit- KAPUR, S. Paul (2016), India, Pakistan, and the Bomb. *Columbia Üniverstiy Press*, s. 3-23.
- GOVERNMENT OF PAKİSTAN ANTİ NARCOTICS FORCE (2025). <https://narcon.gov.pk/>
- GÖZLER, Kemal (2020), *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basın Yayın Dağılımı, Bursa, s,103-150.
- GUPTA, Dhananjy (2024), Impact of Police Act, 1861 & National Police Commission Recommendations on Indian Policing, *International Journal of Novel Research and Development*, Volume 9, Issue 5 May, s.414-424. (www.ijnrd.org) adresinden alındı.
- GÜNER, İbrahim (2007), *Pakistan*, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 34, İstanbul, s.146-147.
- HASSAN, Zuntişam Ul (2024), Pakistan Polis Emri 2002'nin Değerlendirilmesi: Mevcut Durumun Analizi Uygulama, Zayıflıklar ve Reformasyon Fikirleri, *Hukuk ve Sosyal Bilimler Dergisi (JLSS)*, Cilt 6, Sayı 2, ss 160-179.
- HIDIR, Ekrem (2006), Pakistan ve Komşu Devletler Arasındaki İlişkiler ve Türkiye'nin Pakistan'a Yönelik Stratejik Yaklaşımları, Tez Çalışması, *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Ana Bilim Dalı*, Kocaeli.
- HUMAN RIGHTS COMMISSION OF PAKİSTAN, (2010), s. 18-20.

- ICRC (2013). <https://ihl-databases.icrc.org/en/national-practice/police-order-2002-2007> adresinden alındı.
- INTERPOL (2025), <https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/IRELAND> adresinden alındı.
- İNANKUL, Hakan– DOĞAN, Kadir Caner (2016), Modern Devlet ve Türk Polis Teşkilatı Üzerine Bir İnceleme, *OÜSBAD Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, MART, s.176-205.
- İSLAMABAD POLİCE (2025), <https://islamabadpolice.gov.pk/history.php> Resmî web sayfasından alınmıştır.
- JAMAL, Asad (2010), Police Organisations In Pakistan, *CHRIS Pakistan İnsan Hakları Komisyonu*, s. 8-68.
- KELLİNG, GL, WALSH, WF, Brodeur, J., WHETSTONE, T., BANTON, MP (2025),). Police Encyclopedia Britannica, 13 Haziran. <https://www.britannica.com/topic/police> adresinden alındı.
- KHALED, Ahmed (2023), Pakistan Security Report 2022, *Pak Institute For Peace Studies (Pips)*, Volume 15 January, Number 1, s. 9-99.
- KHAN, Fida Muhammad (2023), Pull Factors To Become A Police Officer: A Psp Perspective, *Pakistan Journal of Social Research*, ISSN 2710-3129 (P) 2710-3137 (O), Vol. 5, No. 2, June, pp. 104-114. <http://www.pjsr.com.pk/> adresinden alınmıştır.
- KHAN, Tahira (2012), Policing and Women’s Rights, *Asia Society Report by the Independent Commission on Pakistan Police Reform*, New York, s. 87-91. <https://asiasociety.org/> adresinden alındı.
- KHAWAJA, Zahid Aziz- ANEES UR, Raşid Haşimi- NOREEN, Iqbal Swati (2024), Gılgıt-Baltistan: A Land Of Survival & Revival For Pakistan, *Pakistan Vision*, Vol. 22 No. 1, s. 118.
- KHYBER PAKHTUNKHWA POLİCE. (2025). Hayber Pahtunhva Polisi Resmî Web Sitesi. <https://www.kppolice.gov.pk/content.php?pid=111>
- KIRANŞAN, Çiğdem (2016), Pakistan Devletinin Kuruluşu ile İlgili Tartışmalar, Yüksek Lisans Tez, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Malatya, s. 128-138.

- KOCA, Mehmet- ÇAPAR, Selim (2024), Darbeler, Bürokrasi ve Siyasi Elitler, *International Journal Of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 7(3), s. 194.
- KONUKÇU, Enver (1991), *Babür'üler*, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 4, İstanbul, s. 400-404.
- LEPORE, Jill (2020), The Invention of the Police, *The New Yorker*,
<https://www.newyorker.com/magazine/2020/07/20/the-invention-of-the-police> adresinden alındı.
- MALİK, Muhammad, Police Reforms Report, 2025.
https://www.academia.edu/37000047/Police_Reforms_Report. Adresten alınmıştır.
- MANZOOR, Saima – MANZOOR, Akif – MANZOOR, EngrAsif (2014). Police in Pakistan, Bilgi Evi No. 378/B-1, Latifabad 8/B-1, Haydarabad, Sindh, PAKİSTAN s.37-75
https://books.google.com.tr/books?id=K6ndAwAAQBAJ&pg=PA113&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false adresinden alındı.
- MASUDİ, Jawed Aziz (2023), Policing In Pakistan: A Comprehensive Study Of Law Enforcement Practices And Challenges For Reform Pak, *Journal of Int'L Affairs*, Vol 6, Issue 2, Policing in Pakistan: A Comprehensive Study of, s. 1092-1110.
- MERMER, Cengiz Topel (2020), Hindistan ve Pakistan İçin Tarihî Kısaç; Keşmir Sorunu, *Stratejik Rapor*, No: 75, s. 4-8.
- METCALF, Barbara & METCALF, Thomas, (2006,) A Concise History of Modern İndia, Cambridge Universty Press, s. 92-100.
- MORİARTY, Cecil Charles Hudson (1946), İngiliz Polis Teşkilatı ve İdaresi (ve Polisi İlgiliyen Usul Hükümleri), Çev. Sıddık Tümerkan, Berksoy Basımevi, İstanbul, s. 10-15.
- NAMARA, Robert Mc. (2025), The Sepoy Mutiny of 1857, *ThoughtCo*, 18 Mayıs,
<https://www.thoughtco.com/sepoy-mutiny-of-1857-1774014> adresinden alındı.
- NATIONAL HIGHWAY & MOTORWAY POLİCE (2025). Remi Web Sayfası.
<https://www.pakistancoastguards.gov.pk/history/>
- NPB (2024). National Police Bureau, <https://npb.gov.pk/police-meuseum/a-group-of-unidentified-police-men-stand-outside-a-police-station-in-pakistan-original-caption-salam-the-guard-local-police-station> adresinden alındı.
- NPMB (2025). National Police Management Board, <https://npb.gov.pk/npmb/> adresinden alındı.

- OSMANOĞLU, M. Kerem (2013), Uluslararası Belgeler Işığında Polis ve Vatandaş İlişkisi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S 1-2, s. 1552-1555.
- OSSE, Anneke (2015), *Polislik Faaliyetlerini Anlamak*, Drukkerij Giethoorn ten Brink, Hollanda.
- ÖGEL, Prof. Dr. Bahaeddin (1987), *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 98, Ankara, s.
- ÖMER, Atilla (2011), Pakistan'ın Doğuşundan Günümüze Afganistan- Pakistan İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, Ankara, s.8-9.
- ÖZCAN Azmi (2007), *Pakistan Tarihi*, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 34, İstanbul, s.147-149.
- ÖZCAN, Azmi (2006), *Nâdir Şah*, TDV Ansiklopedisi, Cilt 32, İstanbul, s.277.
- ÖZCAN, Azmi (2007), *Pencap*, TDV Ansiklopedisi, Cilt 34, İstanbul, s. 224- 225.
- ÖZCAN, Azmi (2009), *Sindh*, TDV Ansiklopedisi, Cilt 37, İstanbul, s. 242-244.
- ÖZEV, Muharrem Hilmi (2011), Küresel ve Bölgesel Güçlükler Karşısında Pakistan'ın Demokratikleşme Çabaları, *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Güvenlik Stratejileri, Yıl: 8, Sayı: 16, s. 147-154.
- ÖZKAYA, Ömer (2020), Devlet Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 8, S 16, s. 318-319. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mdergi/article/848419>
- (PIPS), (2025), Pak Institute For Peace Studies Pvt Ltd. Pak Institute For Peace Studies Pvt Ltd. (PIPS) – An independent think-tank adresinden alınmıştır.
- PAKİSTAN COAST GUARDS (2021). Resmi Wep Sayfası. <https://www.pakistan.gov.pk/> adresinden alındı.
- PAKISTAN BUREAU OF STATISTICS (2025), *Sağlık Ölçümleri ve Değerlendirme Enstitüsü*, <https://ghdx.healthdata.org/record/pakistan-population-and-housing-census-2023> Adresten alınmıştır.
- PAKİSTAN SECURITY REPORT 2024, *Pak Institute For Peace Studies (PIPS)*, Vol. 17, January 2025, No 1, s.

- PAKİSTAN ÜLKE PROFİLİ (2024), *T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü*, Türkiye, s.1-19.
- PAKİSTAN'IN 1973 ANAYASASI, 2002 yılında yeniden yürürlüğe girdi 2015'e kadar ki değişiklikler, 27 Nisan 2022, s. constructproject.org
- PENCAP POLİCE. (2025). Pencap Polisi Resmî Web Sitesi. <https://pkm.punjab.gov.pk/> (01.06.2025).
- PERİTO, Robert- PERVEZ, Tarık (2014), Bir Terörle Mücadele Pakistan'ın Rolü Polis İstasyonları, Özel Rapor 351, *Amerika Birleşik Devletleri Barış Enstitüsü*, 2301 Constitution Ave., NW Washington, DC 20037 • 202.457, s.1-12.
- POLİCE REFORMS POSITION PAPER (2020), *Sustainable Social Development Organization (SSDO)*, İslamabad, s. 5-20. <https://www.ssdo.org.pk/> adresinden alındı.
- PITB, 2018, Punjab Information Technology Board Government Of The Punjab, <https://pitb.gov.pk/>, adresinden alındı.
- QURESHI, M. Naeem (1992), *Belucistan*, TDV Ansiklopedisi, Cilt 5, İstanbul, s. 427-428.
- RAHİM, Tarıq (2023), Political Parties And Democratic Development In Pakistan: Military Regimes And Democratic Transformative Struggle, *A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University*, s.213-227.
- RAJA, Shahid H. (2021), 1857 Hindistan Bağımsızlık Savaşı: Önemi ve Sonuçları, *Medium Yayınları*.<https://shahidhaja.medium.com/1857-indian-war-of-independence-significance-and-consequences-50b88f87fc5f> Adresinden Alınmıştır.
- ROBİNS, Nick (2017), *Dünyayı Değiştiren Şirket “Doğu Hindistan Kumpanyasının Modern Çokulusluluğu Şekillendirmesi”*, Çev. M. İnanç Özekmekçi, H2O Yayıncılık, İstanbul, s. 23-295.
- SADİQ, Ehsan (2014), Quest for Democratic Policing Politics of Police Reforms in Pakistan, Pakistan Forum For Democratic Policing, Printing by: Paper Communication System (PCS), s. 23-39.
- SHAFQAT, Hussain (2020), The History of Gilgit-Baltistan, *Oxford University Press*, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277727.013.378> Adresten alınmıştır.

- SHANKAR, S. (2019), Pakistan Güvenlik durumu (Menşe Ülke Bilgisi Raporu), *European Asylum Support Office*, Ekim, s. 53-70.
- SİNDH POLİCE. (2025). Vision. Sindh Polisi Resmî Web Sitesi. <https://www.sindhpolice.gov.pk/vision> (30.05.2025)
- SOLANGİ, Siraj Ahmed – SHAİKH, Riaz Ahmed – SOLANGİ, KHALEEQUE, Zulfiqar Ali – KHASHKELİ, Ahmed- RAJPER, Samina – SOLANGİ, Arbab Ali – SHAİKH, Noor Ahmed (2021), A Framework of E-Recruitment System for Law Enforcement Agencies Government of Pakistan, *Gorteria Journal*, Volume 34, Issue 7, ISSN: 0017-2294, s. 65.
- STEIN, Burton (2015), *Hindistan Tarihi*, Çev. Müfit Günay, İnkılap Kitapevi ve Yayınları, İstanbul, s. 2-294.
- SUDDLE, Muhammad Shoaib, Reforming Pakistan Police: An Overview, https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No60/No60_12VE_Suddle.pdf adresinden alındı.
- SYED, Dr. M Hasan- BEYER, Dr. Robert C. M. – HASSAN, Mr Khawaja (2021), Gdp Of Khyber Pukhtunkhwa's Districts Measuring Economic Activity Using Nightlights, *Policy Brief*, August, s. 1-12.
- ŞAHBAZ, Davut (2017), Hindistan'da Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Dönemi: Zahirüddin Muhammed Babür, *Dicf Dergisi* 57. 1, s.582-604.
- ŞAHİD, H. Raja, (2021), <https://shahidhreja.medium.com/1857-indian-war-of-independence-significance-and-consequences-50b88f87fc5f> adresinden alındı.
- SHARMİN, Pratik (2025), British Rule in India: Stages and Consequences | History of Indian Economy, <https://www.historydiscussion.net/history-of-india/economic-history/british-rule-in-india-stages-and-consequences-history-of-indian-economy/5968?hl=tr-TR> adresinden alındı.
- ŞİMŞEK, Savaş (2021), *Polislik Kurumunun İnşası ve Polislerin Meslek Örgütlenmesi: Türkiye, İngiltere ve Fransa Örnekleri*, Beta Yayınları, Ankara, s. 10-150.
- ŞİMŞİR, Bilal N. (1958), Pakistan Devletinin Kuruluşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 13(04), s. 128-165. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000428.

- TAHİR, Muhammad (2012), The National Highways and Motorway Police, *Asia Society Report by the Independent Commission on Pakistan Police Reform*, New York, s. 95-98. <https://asiasociety.org/> adresinden alındı.
- TANGÖR, Burak (2007), Avrupa Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Bosna, Kosova ve Makedonya Krizleri ve Türk Dış Politikası, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, Ankara, s. 8-22.
- TAŞAĞIL, Ahmet (2012), *Türk*, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, cilt 41, s. 467-474.
- THE BALOCHİSTAN GAZETTE PUBLISHED BY AUTHORITY, The Balochistan Employees' Efficiency And Discipline Act, 2011 (Act No.V1 Of 2011). An Act, Balochistan Provincial Assembly Secretariat, No. 207, Quetta Monday July 04, 2011. <https://balochistan.gov.pk/departments/>
- THE KHYBER PAKHTUNKHWA POLICE ACT, 2017, (Khyber Pakhtunkhwa Act No. 11 Of 2017), ACT NO. II OF 2017. Hayber Pahtunhwa Polisi Resmî Web Sitesinden alınmıştır. <https://www.kppolice.gov.pk/content.php?pid=111>
- THE WORLD BANK GROUP (2025), Pakistan'ın Yıllara Göre Nüfus Oranı. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=PK>.
- TOWN OF GREENBURGH POLİCE DEPARTMENT.
<https://www.greenburghny.com/385/Brief-History-of-Policing> adresinden alındı
- TÜRK, Bengü (2016), Uluslararası Sistemde Kronik Bir Sorun: Keşmir, *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü*, s.103-128.
- ULUTAŞ, Çiğdem (2024), Pakistan Devleti'nin Kuruluşu, Doktora Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Malatya, s.131-134.
- ÜLGEN, Pınar (2010), Mukaddime Sayı 1, Orta çağ Avrupasında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi*, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184130> adresinden alındı.
- ÜLGÜL, Murat (2016), “Pakistan Sivil-Askeri İlişkileri ve Belucistan Çatışması”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 50, s. 59-75.
- ÜNVER, Metin (2010), *Sömürgecilik Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul, s. 93-123.

- YILMAZ, Ayfer Genç (2018), Polislin Özerkliği: Polis ve Siyaset İlişkisini Yeniden İncelemek, *Marmara University Journal of Political Science*, Cilt 6, Sayı 1, Mart, ISSN 2147-6934, s. 169-186. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/453049> adresinden alındı.
- WALSH, Jean Paul Brodeur William Francis – BANTON, George L. Kelling Michael Parker (1999), Polis, Britannica. <https://www.britannica.com/topic/police/The-history-of-policing-in-the-West> adresinden alındı.
- WARRAİCH, Ahmad N. (2004), Police Powers in Pakistan: The Need for Balance Between Operational Independence And Accountability, *Human Rights brief*, 11, no. 2: s.45-47.
- WORLD BANK GROUP (2025), <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=PK> adresinden alındı.
- VIRANI, Arif (2008), Punjab Police Act, 2007, *Programme Officer Commonwealth Human Rights Initiative*, Yeni Delhi, s.1-7.
- ZAMAN, Muhammad (2022), Police Order 2002 And Institutional Reform: An Analysis, Mphil Public Policy Pıde School Of Social Sciences Pakistan Institute Of Development Economics, Islamabad, s. 7-47.